

Luceafărul

Săptămânal de literatură. Nr. **10** (268), serie nouă. Miercuri 13 martie 1996. Preț: 600 lei

albert camus: scrisori

SALA
DE
LECTURĂ

către un prieten german

CANDIDATURI (II)

de ȘERBAN LANESCU

Potrivit rezultatelor unui sondaj de opinie, în februarie 1996 aproape jumătate (45,9%) din populația Bucureștiului își dorea un președinte social-democrat. Bună! Iar dacă ei, bucureștenii, care... or 'ș'cât!, atunci ce să mai zici despre restul. Deriva spre stânga continuă spre... Dumnezeu cu mila! Apoi, întrebându-te cine-ar putea fi el, alesul social-democrat, candidatura lui Petre Roman se „lipește”, parcă, cel mai bine. Fiindcă, ușor de sesizat, ceilalți candidați cu „trandafirul în pumn” (fără a-l pune la socoteală pe cel care folosește râțul) fie pretind fraudulos/ipocrit social-democrația, cum este cazul lui I.I. Iliescu (bașca constituționalitatea candidaturii d-sale), fie, ca în cazul unui T. Mohora, sunt prea mărunți pentru un război atât de mare. Iar atunci, sorții de izbândă, care vor fi fiind ei, ai lui P. Roman sunt tocmai o **măsură a dezorientării românilor**. Adică rezultatul unei nenorocite îngemănări între, pe de o parte, **uitarea vinovată a trecutului** (a trecutului comunist, cât și, încă mai grav, a trecutului recent adunat din dec. '89 încoace) și, pe de altă parte, **ne-nțelegerea viitorului**. Candidatura lui P. Roman mizează (cu tupeu) pe și presupune o alegere de trei ori... descumpănitoare. Căci, o dată, opțiunea este greșită în generalitatea-i: social-democrația (corect și frumos definită de Petre Țuța drept **laptele bătut al comunismului**) nu are cum să fie, cel puțin în viitorul apropiat, un remediu pentru soarta românilor și a României. În al doilea rând, particularizarea alegerii indică, la cei pasibili de ea, grave carențe de moralitate, civism și, în ultimă instanță, de luciditate. „Emanatul” P. Roman a fost – totuși! – părtaș cu cei care au pus la cale farsa sinistră din dec. '89 și-n veci nu va putea să-și reconsidere implicarea „revoluționară”. Apoi, tot el, la Alba-Iulia, de un Întâi Decembrie, dirija huiduielile unei biete haite asmuțite împotriva lui Corneliu Coposu, că l-a tras de mânecă celălalt „emanat”, mai dibaci. La fel după cum, același P. Roman nu este deloc străin de mineriada din iunie '90. Episoade grave – doar cele ce-ți vin repede-n minte – având toate ca numitor comun **lipsa de orice scrupule și, implicit, demagogia populistă**. Iar în al treilea rând și, poate, cel mai important, candidatura lui P. Roman nu este nici prin negație o soluție, adică nici ca antidot viabil împotriva principalului pericol ce planează asupra viitorului României: realezarea lui I.I. Iliescu. Pentru cei nehotărâți ori săraci cu duhul, în confruntarea discursurilor celor doi, ambele mizând pe, mă rog, social-democrație, cel al lui P. Roman este perdant cu tot cu „alegătoarele de la Apaca” care nu vor nici Kent, nici valută, ci doar... Concluzia? Fără. Atunci când și dacă tot e dat să se aleagă praful, rațiunea devine nu doar un lux inutil ci chiar un inconvenient major.

P.S. Pierderea suferită de **minimax** prin reașezarea-i (premergătoare...?) are, totuși, un oarece câștig gândind (doar nu cumva utopic?) întru viitor.

ÎNSEMNARE SCEPTICĂ

de NICOLAE PRELIPCEANU

Si ce-o să se întâmple dacă toate aceste state, naționale sau nu, se vor fărâmița din nou, Europa revenind la situația de acum mai puțin de două sute de ani, când Italia și Germania mai ales nu erau decât suma unor orașe-state și mici principate? Ne cramponăm de ideea că mersul înainte lasă în urmă tot ce a fost, uitând că republica nu e o descoperire a veacului trecut, ci a antichității și încă a aceleia îndepărtate, că republicii i-a urmat monarhia, că acestea două au existat paralel din antichitate și până în prezent. Cum azi conștiința națională nu ne împiedică să-i urăm pe securiști (și ei pe noi), pe comuniști (și ei pe noi), cum conștiința națională nu împiedică partidele politice să lupte (eroic) unul împotriva altuia, poate că această conștiință națională va putea supraviețui într-o lume împărțită în orașe, regiuni, zone, sau cum vrem să le spunem. Nu sunt pentru fărâmițare, dar mă întreb dacă nu cumva aceasta e calca uncea dintre multele felii ale viitorului care ne stau în față. După cum merge lumea, nu mai sunt sigur că valorile vor mai avea – peste câțva timp - și valența națională, nu mai sunt sigur că omenirea sau măcar Europa nu va ajunge un fel de Imperiu Roman, ai cărui cetățeni vor fi de cele mai diferite naționalități, fără ca-n felul acesta să-și piardă cetățenia unică. Vor avea culturi, probabil, diferite un timp, dar pentru viitorul mai

îndepărtat nici asta nu știu dacă o mai existe – la urma urmei, prim internaționalism a fost și este religie unică, aceea creștină. Nici celelalte cu excepția uncea singure, nu cramponează de factorul național. Nouă, azi, această perspectivă poate să ni se pară sumbră, poate să apară ca un nou – în aparență învechit – totalitarism, dar dacă lumea îndreaptă într-o anumite direcție, poți opune? Mă tem că absolutiză valori care pot fi doar ale epocilor trecătoare adică. Ce însemna în istorie dublul veac de Revoluția Franceză la Căderea Zidului Berlinului? Ceva mai puțin decât între căderea Troiei și ocuparea regiunii respective de către Alexandru Macedon. (Acesta vizitat ruinele cetății lui Priam: emoția cu care vizităm noi, a Cetatea Neamțului). De ce să crede că valorile acestei epoci circumscrie vor străbate veacurile așa cum sunt ori puțin adaptate, când totul schimbă, de fapt, radical, pe măsură ce trec anii? Numai în cursul unor singure vieți de om – și o i exemplul pe a mea – am asistat atâtea modificări de mentalitate, nu ținând neapărat de schimbarea regimurilor, încât îmi pot imagina peste 50 de ani nu aș mai recunoașă nimic din ce ni se părea o omenesc și, prin urmare, nu ne străin. E trist, e vesel? E adevărat.

Editori:

- Uniunea Scriitorilor din România
- Fundația Luceafărul Cu sprijinul Fundației Soros pentru o Societate Deschisă

Redacția: Laurențiu Ulici (*director*), Marius Tupan (*redactor șef*), Ioan Es. Pop (*secretar general de redacție*), Alexandru Spănu (*redactor*), Victoria Popazu (*dactilografă colaboratoare*), Ion Cucu (*fotoreporter*)

Redacția și administrația:

Calea Victoriei nr. 133, București, sector 1, telefon 659.67.60.
Cont: Agenția Credit Bank, sector 2, nr. 40.10.11.50.16 (**lei**) și 40.20.11.50.12.16 (**valută**)

Tehnoredactare computerizată:
INFOGIP
Marius Predescu

Tipar: INTERGRAPH

Abonamentele se pot face la toate oficiile poștale din țară. Revista noastră este înscrisă în **Catalogul publicațiilor** la poziția 2048.

acolade

FUNȚIA ȘI SLOGANUL

de MARIUS TUPAN

In ultima vreme mai multe voci (asemănătoare cu acelea percepute de Buzura cândva) se ridică și decretează falimentari și genii, oportuniști și întârziati (în stil nu în tranziție!), desueți și novatori, convinse că numai cei care țipă pot deveni și convingători. Teamă ne este că, în această zarvă, se aud doar cei care tac, iar pledoariile la bară stimulează mai ales compoziția acesteia. Nu creatorii de prim plan aruncă adjective cu nonșalanță în dreapta și-n stânga, nu critici redevabili refac ierarhii, fiindcă știu prea bine ce înseamnă puterea cuvântului, ci, îndeosebi, condeieri trecuți prin diverse crize, artistice în primul rând, persoane neîmplinite, salariații diferitelor microfoane și tribune, iar, cel mai adesea, imberbi care n-aveau cum să exceleze în vreun segment literar, atâta vreme cât anii i-au ajutat să se verifice prin biblioteci bogate, căci literatura modernă nu mai e de mult numai emanația simțurilor revoltate. Ne amuză siguranța cu care execută performerii și voluptatea cu care-și slăvesc congenerii, suficiența și aroganța și, nu în ultimul rând, absența unei moralități, ca să nu mai vorbim de semantica rostirii în vecinătatea lui Dinu Săraru. E simplu, dar nu și profitabil, să afirmi că proza postbelică e fadă și conjuncturistă, că Preda, Buzura, D.R. Popescu, Sin și alții sunt scriitorii jumătăților de măsură, dar, deocamdată, **Moro-meții, Vocile nopții, Vânătoarea regală,**

Schimbarea la față au fost și rămân rom remarcabile, greu de evaluat, e drept, cu mijlo rudimentare și cu o cultură sumară. Nu țin neapărat să jucăm rolul avocatului (nici măca diavolului) dar buna-cuviință ne obligă să atrag atenția defetștilor că o literatură nu se întemeie pe sloganuri și aproximații teoretice, ci prin of fundamentale, prin autori exemplari, care servicii arci nu unui individ sau altul. Nici pe nu-s cruțați, dimpotrivă, sunt trecuți la rub mimetici sau minori, uitându-se că un Nic Stănescu a impresionat și pe alte maluri, nu nu ale Dâmboviței. Nu-i o noutate: fiecare cond judecă un climat literar în funcție de propensiu sale creatoare. N-a avut cutezanța să se opun vreun fel ciumei roșii (dimpotrivă, i-a sl supremația) automat nu crede în litera rezistenței sau de serrar. Mai e, oare, nevoie numerenței titlurilor și autorii acestora? Ultima c de acest fel se numește **Sfidarea memoriei** și e pentru tot cititorul că nu e o contrafac Luciditatea lui Paleologu rămâne o constan staturii sale creatoare. Am putea aduce noi a mente care să ne susțină opinia dar am putea ci în superfluitate. Astfel că recurgem iarăș paremiologie: fiecare pasăre pre limba ei pi Numai că, în ultima vreme, parcă au sporit coș nele care anunță musafiri nepoftiți, deși nu e voie de zborul lor jos! Al coțofenelor!

COMPLEXUL RECUNOȘTINȚEI

de LAURENȚIU ULICI

Întâi, mai întâi, în rezumat o poveste medievală italiană, dintre acelea care l-au inspirat, se spune, pe Shakespeare: un tânăr venețian, cam ac, cam necioplit dar isteț, iubea o fată într-o familie înstărită pe care o curta, dent cu mai mari șanse, și un tânăr bogat bine educat; nu se știe pe care dintre cei doi îl iubea fata dar asta e fără importanță în această poveste; important este că tânărul sărac trebuia să găsească o soluție pentru a-l convinge pe tatăl fetei să-l prefere pe cel bogat; ce face istețul de el? Împrumută de la un amic niște bani cu care închiriază o gondolă și îi invită pe cei trei – fata, tatăl și rivalul – la o plimbare pe mare; la un moment dat, pe când se aflau destul de departe de țărm, tânărul sărac face ce face și se împinge fără ca partenerii de excursie să bage de seamă, răstoarnă gondola; înotător fiind, în timp ce se luptă să nu se scufunde, vede în față spre el un bărbat înalt și bine alvare spre fată sau spre tatăl ei lăsând pe fața sa o ceașcă plăcută sarcină rivalului său care, în ciuda faptului că era, nu ezită să-și salveze rivalul și pe tatăl ei; la câteva luni după această întâmplare, tatăl – spre surprinderea rivalului – acordă mâna fiicei sale tânărului sărac și cam necioplit. Singurul care a revăzut acest final a fost chiar tânărul în câștigător. Pe ce s-a bazat el când a pus la cale această respectivă plimbare? Pe un lucru foarte simplu, trăit de majoritatea oamenilor dar puțin conștientizat de foarte puțini: complexul recunoștinței. Recunoștința este unul dintre

cele mai greu de suportat sentimente, atât de greu încât deseori cel care trăiește cu acest sentiment face un fel de alergie la subiectul căruia, prin voia sorții, trebuie să-i fie recunoscător. De regulă, sentimentul recunoștinței față de o persoană sfârșește printr-o antipatie profundă pentru persoana respectivă din partea purtătorului acestui sentiment. Tânărul sărac, necioplit dar cu o anumită istețime psihologică a procedat deci în cunoștință de cauză și a câștigat o bătălie pe care, în condiții normale, nu avea cum să o câștige. Asta e povestea, de sorginte italiană medievală dar demnă – prin încărcătura de sensuri și de sugestii – de un Borges.

De ce am rezumat aici și acum această superbă pagină epică? Pentru că am constatat (și sigur nu sunt singurul) că în societatea românească de astăzi complexul recunoștinței funcționează în foarte multe domenii, inclusiv în domeniul politic sau mai ales în domeniul politic. Deopotrivă la scara individului și la scara grupului sau grupării din care el face parte. Bunăoară, privind eșichierul politic de astăzi băgăm de seamă ușor că partidul de guvernământ are toate motivele să trăiască un sentiment de recunoștință față de partidele care i-au asigurat majoritatea în parlament. După trei ani, acest sentiment a devenit insuportabil pentru PDSR iar consecința a fost ruperea de acoliți, mai întâi de PRM, și, în curând,

conform acestei logici, și de PSM și PUNR. Aici avem a face cu antipatia pe care un grup sau o grupare politică o nutrește față de un alt grup sau grupare politică din pricina sentimentului de recunoștință pe care a trebuit să i-l poarte.

Fără îndoială, nu întotdeauna sentimentul recunoștinței declină în complex. El rămâne în firescul legii morale la persoanele cu simț moral nealterat. În această privință cu tatăl fetei din povestea italiană ceva nu era în ordine. Și nici cu celelalte exemple nu pare a fi fost. În cazurile fericite, care, cel puțin în lumea creștină, ar trebui să fie predominante (probabil că și sunt), greutatea de a suporta sentimentul recunoștinței e compensată de bucuria descoperirii altruismului sau chiar a solidarității umane esențiale, aceasta din urmă fiind efectul, poate cel mai înalt, al credinței în Dumnezeu. Cu alte cuvinte, acolo unde sentimentul nobil al recunoștinței devine complex alienant putem fi siguri că nu există credință și nu există, prin urmare, nici iubire, în sensul paulin al cuvântului. E un prilej de tristețe și de revoltă pentru o ființă morală întâlnirea cu un semen trăitor sub semnul complexului recunoștinței. Dar e de-a dreptul primejdioasă întâlnirea cu grupuri sau grupări trăitoare sub același semn. Fie că denotă absența simțului moral, fie că denotă o deviație psihică de genul maniei grandorii, complexul recunoștinței e întotdeauna un indicator de alienare, îndeobște individuală dar cu potențial endemic deloc neglijabil. Neavând, ca alte maladii, o fază acută expresivă ci doar una cronică, e relativ greu de identificat iar, în anumite conjuncturi, nu poate fi eliminat pe cale medicamentoasă. Chirurgical, însă, da.

(din „Privirea“)

timpul retrairii

BALCANII

de CAIUS TRAIAN DRAGOMIR

Viitorul nu este descifrabil în prezentul vizibil, acaparator sau respingător, generalizat, asurzitor sau mut, într-unul sau altul din locurile sale ascunse, din colțurile sale greu accesibile. Atunci când ești Brâncuși, și apropierea viitorului înseamnă să știi că este cazul să te distanțezi de prezentul și strălucitorul Augustodin, pentru a te apropia de odestul – oricum de (relativ) cu mult mai modestul – Menardo Rosso. Un foarte mare defect sau avantaj – s-a spus – constă în faptul de a te situa (adesea, mereu, în stilul de des) alături de eveniment. Inteligența, competența, talentul vin la capacitatea de a baleia și înceta, complet și concentrat, evenimentelor pentru a sesiza și vârfurile, oricum aparente, care bucesc din acest plan, ci semnale, teorii relevante însă pentru schimbare ori pentru viitor, așa cum și avea să fie. Aproape tot ceea ce este prezent este deja trecut. Viitorul, exemplul, nu este acest cuplu, ori această femeie, ci embrionul, încă secret și fragil, pe care ea îl poartă în abdomen.

civilizații. ale unei țări se nasc în acest prezent, ori din acest trecut către viitor sub forma aproape insesizabilă, foarte neglijabilă pentru foarte mulți a atomului primordial care, explodând, va genera o lume. Imaginea unei culturi este, înainte de toate, o mare sinteză a înconștientului colectiv, făcută asupra unei polifonii în care s-au întretesut milioane de voci, în care temele lui Enescu, Cioran și acelea, mai dificil perceptibile la o distanță planetară dar încă mai complexe, ale lui Eminescu sau Arghezi interferă nedrept, incontrolabil și inevitabil cu tema corupției, a crizei frecvente de politețe, a deraiirii pasiunii dialectice – asertive sau critice, salvatoare pentru însăși condiția umană – în simplă isterie. Când se schițează, însă, concluzia – intim și (iarăși) prevalent prin mecanisme înconștiente – ceea ce se va putea constata va fi dominantă a unei singure teme; de obicei o temă puțin considerată anterior.

Lumea anglo-saxonă, extrem de bine informată asupra culturii noastre, așa cum este și intelectualitatea franceză sau aceea occidentală, în general, își bazează totuși, de mai multe decenii, referențialul în

care plasează românismul sub raport afectiv, intelectual și – astfel – politic, pe romanul publicat între 1960 și 1965 de Olivia Manning, „Balkan Trilogy” – cu cele trei volume ale sale: „The Great Fortune”, „The Splilt City” și „Friends and Heroes” – este o lectură nelipsită oricărui intelectual american sau englez. Autoarea, sosită la București în ajunul celui de al doilea război mondial, ca soție a unui conferențiar britanic la Universitatea din capitala României (în același timp dramaturg), va păstra experiența Cișmigiului, a vieții la Athenée Palace și Cașpa, a relațiilor bucureștene și multe altele. Va trece ulterior prin Atena, spre a ajunge la Ierusalim și spre a se reîntoarce la Londra în 1946. Puțin cunoscută la noi timp de câteva decenii, cartea Oliviei Manning – scriitoare considerată, la un moment dat, drept una dintre cele mai importante din literatura occidentală – este așezată în țara sa și în Statele Unite la un nivel dacă nu absolut egal, oricum foarte apropiat de acela al „Quartetului de la Alexandria” sau al „Quintetului de la Avignon”. Spiritul românesc se poate recunoaște sau nu în paginile „Trilogiei” dar, în orice contact spiritual, afectiv, intelectual sau politic cu lumea anglo-saxonă, un român trebuie să aibă în vedere că în jur plutesc, aparent sau inaparent, siluetele bucureștene, de lumină sau învăluite de penumbră, schițate de Olivia Manning.

Oricât de bine cunoscută – și încă în chinul cel mai direct – este cultura

românească în Franța, și aici s-a publicat o carte (în 1935) care a jucat și joacă încă, pentru intelectualul francez, același rol pe care avea să îl joace „Trilogia” în cealaltă mare cultură universalistă a Occidentului actual. Este vorba, desigur, de „Bucarest” de Paul Morand. Multe sunt diferențele între cele două cărți; ele nu aparțin aceleiași gen literar, nu propun aceeași imagine, sunt scrise din perspectiva unor niveluri sociale foarte diferite, pleacă de la experiențe istorice apropiate în timp și totuși foarte greu comparabile – ele joacă, însă, în două culturi diferite același rol.

Până la urmă lucrul cel mai important este că începi să înțelegi când stai de vorbă cu încă un Paul Morand sau cu o nouă Olivia Manning și aceasta nu pentru că ar trebui, în aceste cazuri, procedat într-un fel sau altul. Olivia Manning este o englezoaică, iar Paul Morand este un francez; lecția din „Balkan Trilogy” și din „Bucarest” – pentru noi ca și pentru Occident – este în primul rând aceea a măsurii în care și unul și celălalt sunt familiari cu Cișmigiul sau cu Athenée Palace, cu Lipsșanii, cu Dâmbovița sau cu „Șoseaua”.

Aceste cărți sunt trepte spre înțelegerea faptului că Cișmigiul, parcul Monceanu sau Central Park, Athenée Palace, Crillon sau Empire, Muzeul Țăranului Român, Musée Rodin sau Galeria Phillips aparțin, dacă nu exact aceleiași culturi, cel puțin unei singure civilizații în progresivă sinteză.

Mircea Zaciu, *CA O IMENSĂ SCENĂ, TRANSILVANIA...*

Un veritabil imn românesc realizează Profesorul clujean în această carte analitică și sintetică deopotrivă. Imn, deoarece toată încărcătura de trudă, sacrificiu, eroism, dramatism specifice numai și numai spațiului transilvan, zestrea de distincție căpătată prin timp induc în fibra intimă a cititorului acorduri solemne, imposibil de receptat altfel decât în starea de neadulterat hieratism. Românesc, pentru că Profesorul nu-și poate reprima vocea auctorială de reală fecunditate, un subiectivism obiectivat, dacă se poate spune așa, cu rezonanțe care depășesc cu mult granițele constatativului, dezvoltând o frenezia a visării lucide.

Panorama culturală transilvăneană a distinsului Profesor Mircea Zaciu are și meritul de a repune în drepturi legitime noțiunea de patriotism, acum, când corul infect al atâtor lătrăi patriotarzi aproape că te determină a-ți fi rușine de un sentiment firesc, a cărui absență poate avea efecte mutilante. Apoi, nu în ultimul rând, cartea depune mărturie despre un adevărat europeism, clădit nu pe formule vidate de fond, ci despre acel sentiment de european care nu se jenează de valorile vernaculare, acestea și numai acestea constituind actele noastre de noblețe.

Ducându-și gândul până la capăt – a se vedea motto-ul blagian al cărții – Profesorul Zaciu reușește a fi cu adevărat un ardelean. (Ed. Fundației Culturale Române, 8500 lei)

Gabriela Adameșteanu, *OBSESIA POLITICII*

Sunt adunate interviurile publicate în revista 22, printre interlocutori numărându-se Regele Mihai, Corneliu Coposu, Paul Goma, Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, Mihai Botez, Ioan Petru Culianu (cu un veritabil act testamentar!), Gabriel Liiceanu, Emil Constantinescu, Nicolae Manolescu. Autoarea dovedește abilitate în arta „provocării” spre confesiune, știință în alternarea momentelor de climax ideatic cu cele de oarecare lejeritate a tensiunii (necesară în economia convorbirii și, mai ales, necesară cititorului), o bună stăpânire a terenului abordat, consecvență în opțiunea politică. Se cuvine remarcată o anume „pudoare” în exteriorizarea propriilor opinii, asta însemnând eleganța ziaristului, gazdă atentă, dar nu catalizator tern.

Făcând o selecție riguroasă a temelor atacate, Gabriela Adameșteanu ar fi putut realiza un mic tratat de gândire politică, un soi de antologie; firește, în acest caz, structura cărții ar fi fost diferită, mesajul, însă, identic. (Ed. Clavis, 5900 lei)

Horia Zilieru, *ÎNTRE DOUĂ NOPTI*

aproape neschimbat de trecerea anilor acest poet extrem de muzical, elegiac, madrigalesc; doar că, acum, cerebralizarea se face simțită mai presant, sensurile poemelor se multiplică, dramatismul capătă mai multă consistență.

„Plînsă lacrima-ființă/ dincolo de vreme coboară/ fără corp și fără vlagă/ în o cupă princiară.// Numai nervii mei vor spațiul/ cursele rătăcitoare/ pe sub spinii de lumină/ în bolnavă deflorare.// Suferința micșorează/ turnuri și vărsate trepte/ blânda stare de orbire/ cântă cranii înțelepte.”

Horia Zilieru rămâne un baladesc atins de patima ludicului. (Ed. Junimea, 1300 lei)

Jean d'Ormesson, *POVESTEA JIDOVULUI RĂTĂCITOR*

În Veneția, „acest loc de memorie sacră a omenirii”, doi tineri îndrăgostiți, Pierre și Marie, ascultă poveștile stranii și ademenitoare, reînnoite seară de seară, ale unui personaj misterios, Simon, „omul în impermeabil”, un ins fabulos, martor sau chiar participant direct la marile înălțări ori căderi ale umanității de-a lungul veacurilor. Refuzându-i lui Isus un pahar cu apă, pe drumul Crucii, Mântuitorul îl hărăzește nemuririi. „Aidoma personajului Alexis din *La Gloire de l'Empire*, care sintetizează figurile ilustre ale lumii – Alexandru cel Mare, Cezar, Attila, Napoleon, Marc Aureliu, Rimbaud, Moise, Isus – Jidovul rătăcitor constituie, alături de Don Juan și Faust, un arhetip al condiției umane”. (Toașer Saulea, traducătorul cărții, în postfață). Cu alte cuvinte, toți suntem niște jidovi rătăcitori, purtând dulcele blestem al căutărilor de-a pururi...

Precum în mai toate romanele acestui beletrist academician, există și în *Povestea jidovului rătăcitor* o „concurtență” secretă între livresc și fantezie, ambele biruind în egală măsură. (Ed. Univers, 8700 lei)

Petru Mihai Gorcea, *MATEIU I. CARAGIALE*

Esul (structurat pe patru părți: *Textul, Romanul de moravuri, Carnavalul sau Cele patru chei iluzorii și Romanul ascuns*) propune mai multe modalități de lectură (să le spunem: grile), fără a avea pretenția că nu ar exista și altele, insolite. Ideea de bază a studiului este aceea a textului privit ca *labirint arhitepal*, labirint prin care criticul își plimbă-cititorul într-un mod înșelător până la un punct, oferindu-i diverse soluții ideatice pe care, însă, utilizând un cortegiu de argumente plauzibile, le demolează în final, demascându-le precaritatea, dacă nu și falsitatea. Abil, P.G.M. își oferă propria soluție, aceasta fiind depistată în țesătura inefabilă din *Sub pecetea tainei*; aici, trecerea de la „văzut” la „nevăzut” este facilitată de dominația aproape permanentă a „Reginei”, personaj călătorind sub mai multe „mășți”, prin mai multe identități/ personaje care frecventează proza mateiană. Iată un extras fermecător din acest demers critic incitant în totalitate: „Toate aceste personaje sunt fantasmеle unui suflet rănit. Fantasmеle acestea au însemnat pentru Mateiu I. Caragiale salvarea. Dar el a fost prea grav rănit spre a le da sărutul vieții. Frumoasa din Pădurea Adormită a așteptat în zadar sărutul Prințului Salvator. Acesta nu mai putea să iubească. Neubiirea produce neubiure. Mateiu I. Caragiale și-a văzut sufletul sub chip de Regină crucificată”.

Rigoare analitică, spirit speculativ fin și afectivitate bine dozată, iată trăsăturile unui critic original. (Ed. Cuget, Simțire și Credință, p.n.)

ANTICARIAT

La o dispariție fizică: Marguerite Duras, *UN BARRAGE CONTRE LE PACIFIQUE*

În urmă cu câteva zile pleca din viața terestră, la o vârstă venerabilă, un „monstru isacru”, Marquerite Duras, cea care a bulversat literatura franceză; încă de la primele sale scrieri, M.D. avea să facă legătura – în manieră neorealistă – între romanul american tip Hemingway și noul roman francez. Întreaga ei literatură s-a desfășurat sub semnul unui inefabil, inconfundabil, pendularea între dorință și moarte (cf. Boisdeffre) rămânând o obsesie netrădată cândva. C. Markow-Totevy: „Un barrage contre le Pacifique ne transportă în Indochina pentru a ne povesti îndârjirea și naivitatea unei instituitoare bătrâne care luptă împotriva rutinei, împotriva pământurilor ei sterpe, împotriva apelor cotropitoare ale mării; și în plus, nerăbdarea, apetitul de viață al celor doi copii ai ei, Suzanne și Joseph, care în cele din urmă evadează. Aceste personaje sunt așa cum sunt, trăiesc într-o realitate prozaică; actele și vorbele lor n-au nici profunzime, nici semnificație. Însă ele sunt prezentate cu trăsături atât de sigure, cu atâta vioiciune încât pitorescul mentalității lor, populare sau mic burgheze, s impune cu o putere extraordinară”.

Robert Kanters se întreba, prin anii '60, nu fără oarecare maliție: „Doamna Marguerite Duras își va avea desigur locul ei în Panteonul nostru literar: mai rămâne însă o întrebare, ce va fi, un altar sau doar o nișă?”. Acum, după căderea definitivă a cortinei, răspunsul poate fi dat cu exactitate: un altar!

(Anticariatul Scala, 5000 lei; coperta fiind deteriorată, bănuiesc a fi vorba despre ediția din 1950, de la Plon)

top 5

Librăria Kretzulescu

- Mircea Zaciu, *Ca o imensă scenă, Transilvania...*
- Doina Jela, *Căzul Nichita Dumitru* (Ed. Humanitas, p.n.)
- Jean d'Ormesson, *Povestea jidovului rătăcitor*

Librăria Sadoveanu

- Michel Tournier, *Meteorii* (Ed. Univers, 9000 lei)
- Mircea Zaciu, *Ca o imensă scenă, Transilvania...*
- Abel Posse, *Căinii paradisului* (Ed. Cartea Românească, 4080 lei)

Librăria Eminescu

- Geo Dumitrescu, *Libertatea de a trage cu pușca* (Ed. Vinea, 10000 lei)
- Mircea Zaciu, *Ca o imensă scenă, Transilvania...*
- Michel Tournier, *Meteorii*

Librăria Alfa

- Isaiah Berlin, *Patru eseuri despre libertate* (Ed. Humanitas, p.n.)
- André Nataf, *Măestrii ocultismului* (Ed. Enciclopedică, 4200 lei)
- Petru Mihai Gorcea, *Mateiu I. Caragiale*

Librăria din Bd. 1 Dec. 1918, nr. 53

- Doina Jela, *Căzul Nichita Dumitru*
- Donald Spoto, *Marilyn Monroe* (Ed. Rao, 14000 lei)
- Isaiah Berlin, *Patru eseuri despre libertate*

Pentru o cât mai promptă prezentare, invităm editurile interesate (dar și pe autori) să expedieze pe adresa redacției noastre un exemplar din noile apariții de carte.

CREAȚIE ȘI TEHNOLOGIE

de DAN CRISTEA

Naratorul, un fotograf și comentator de artă român, „om statornicit într-o tihnă mic burgheză“, se întâlnește într-un bistrou parizian, aparent sub auspiciile zărilor, cu „un necunoscut“ sau mai degrabă „Necunoscutul“, conotat și drept Marele lător ori Ultimul Pribeag Adevărat. Pe mele său Sey Mondy, acest bătrânel, cu gine obscură și biografie fabuloasă, se vestește pe sine, deschizând astfel robinetele tiunii. Ar fi un soi de Phileas Fogg la puterea atruzecea, căci face ocolul pământului în chip netat de peste patruzeci de ani, un „Columb“ uscatului ori o replică de Candide modern, at în căutarea domișoarei Cunigunda dar as, alături de alții, de premiul de un milion de ari oferit de un insolit concurs de voiaj care cheamă „TARDIF GLOBE-TROTTER“.

Romanul lui Alexandru Ecovoiu, al treilea, putează așadar sub semnele incertitudinii și sterului, ale necunoscutei detectivistice cu lexiune metafizică (întrebarea aici e nu cine e ovatul, dar cine este personajul și ce rol joacă sta?) și al planurilor amalgamate de erpretări și ficțiuni care se prezintă drept litate. O opțiune de viață e, de asemeni, ede introdusă în ecuație. Confortului menajer -burghez îi sunt contrapuse voiajul și ipeția, riscul asurhat și perseverența într-un al al căutării solitare, căci călătoria e, firește, substituit pentru cercetarea și realizarea de e, tot astfel cum scrisul, alt spațiu al tudinii, autorevelator, constituie o operațiune ificatoare și eliberatoare de obsesii. Îlnirea cu „Necunoscutul“ ar fi, într-un sens, îlnirea cu ficțiunea debordantă care pare că se te din sine. Cuvinte alese deopotrivă din a surprizei dar și a amenințării conturează atic această descoperire. Câteva nopți sunt sumate astfel în bistrou sub vraja dar și sub oiala asupra povestirii ce reîncepe și se tinuă, transformându-l astfel pe narator -un „ascultător ideal“. Inversarea de roluri și nuri e o piesă importantă din angrenajul ațiunii.

La un prim nivel, romanul lui Alexandru

Ecovoiu e un roman de aventuri, captivant pe alocuri, unde peripețiile personajului-povestitor se țin lanț. Evocarea lui „Candide“ nu este chiar gratuită. Aventuri melodramatice și exotice, magice și erotice, rocambolești și fantastice, aventuri tip western sau gen safari se derulează într-un ritm alert, pe toate continentele și pe toate reliefurile geografice, cu profuziune de denumiri sonore și spații consacrate voiajului periculos. În toate acestea, Alexandru Ecovoiu caligrafiază evident, ironic și autoironic, pe palimpsestul scenariului cinematografic de aventuri sau pe acela al cărții de călătorie. Peripețiile nu au adâncime, iar decorurile se schimbă ca într-un studio de filmare. Finețea migăloasă a retranscrierii e însă remarcabilă. Fantasmagoricul, incredibilul, kitsch-ul aventuros, melo ori retro, compun o pastișă savuroasă a tehnicii de a crea încurcături. Romancierul nu se confundă nici un moment cu această parodie a vagabondajului filozofic și a „ocolului pământului“ la o scară super-jules-verniană, marcând în repetate rânduri lucrul procedeelelor ficțiunii ca și dubiul la adresa verosimilului.

Nu este vorba însă numai de tehnică narativă. Încântarea, uimirea pentru modul „cum se creează Lumea“ din invenție și povestire aparțin sensibilității scriitorului la care e manifest entuziasmul scrisului. Dacă ficțiunea e arătată cu degetul ca ficțiune, plăcerea de a contempla viziunea unui univers al „lumiilor posibile“ ce izvorăsc din ea relevă o caracteristică a scriiturii calofil-orientate a lui Alexandru Ecovoiu. Semnele unui cod cultural, al creației artistice, încep să apară încă de la acest stadiu al peripeției multiple trăite în amăgire sau în imaginar și unde happy-end-ul nu lipsește aproape niciodată. Personajele, mai ales cele feminine, mai numeroase, sunt de regulă întrupări topografice, cu valoare de simbol.

La un alt nivel narativ, omul lui Ecovoiu nu este ceea ce cred alții despre el. Imaginea exactă, convingătoare și asigurativă deopotrivă, se formează în interior, pe cont propriu. Un ideal

apăsat-masculin, al căutării de sine solitare și inconformiste, al neliniștii și rezistenței autoformative se poate ușor descifra printre rânduri. Replici ale personajului-povestitor, precum „fiecare nu este decât propria lui imagine“ sau trăim cu „iluzia că vom fi ceea ce nu suntem“, vorbesc despre opțiunea unei responsabile creații de sine. Eul se face așadar pe el însuși, chiar dacă este animat de o iluzie. Pe acest plan mai sofisticat al narațiunii se dezbate problema identității. Incertitudinile legate de aceasta, ca și „posibilitatea de a dovedi Cine/ Ce sunt“, printr-o confruntare între autentic și fals care se constituie în marea temă a romanului, se văd montate într-o intrigă detectivist-alegorică. Întâlnirea cu „Necunoscutul“ naște de la început întrebări despre statutul acestuia, trecute apoi printr-un filtru de conjuncturi și interpretări. Sey Mondy, călătorul cu o mie de fețe, face, printre altele, teoria unei stări de spirit numite „Saludos“, ceva, spune el, între „salut și reverență“, care s-ar concretiza printr-un exercițiu de autosugestie în vederea unei „armonii depline cu mediul“. Misterul asupra personajului rămâne nespus până la ultimele pagini ale romanului. Pe de altă parte, alegoria unui „Complot Mondial“, care s-ar materializa într-o distopie unde artiștii și creatorii ar urma să fie desființați în vederea unei ordini perfecte, apelează la mijloacele thriller-ului science-fiction. Un Custodemonstru, într-o redută sinistă unde doisprezece scriitori sunt ținuți prizonieri, plănuieste cum să-i stârpească pe artiști. Planul ar fi, mai întâi, acela de a înlocui creația „normală“ prin producția asistată de tehnologizarea computerizată și de a substitui, de asemeni, limbajul dificil și recalcitrant al artei autentice printr-un limbaj neutru, inventat și programat de știință. Într-o alegorie străvezie, altfel spus, se pune în scenă apocalipsa civilizației cuvântului complotată de mașinile viitorului.

Literatura „șoptită“ de programatoare nu poate fi literatură în sensul obișnuințelor noastre, căci creația și creatorul de artă aparțin ordinii demiurgice. Lumea, personajele și întâmplările dintr-o carte cărora creatorul cărții le dă viață sunt croite toate „după chipul și asemănarea“ acestuia, tot astfel cum noi suntem croiți după chipul și înfățișarea lui Dumnezeu. Pe această concluzie „demiurgică“ se sfârșește romanul lui Alexandru Ecovoiu, roman ingenios și bine scris, care, în ciuda unor prea ușoare soluții considerate, se citește cu plăcere. Fantezia și nu parabola se dovedește partea de succes a romancierului.

mihail gălățanu

BUNICUL KENNEDY

Viața mea se întâmplă cel mai mult pe video: mă înregistrez în fiecare zi, de la 7.30 până seara. Uneori până la 23.00, alteori la o oră târzie după miezul nopții. Sunt o imagine care se îmbracă, își pune calm aceiași ciorapi dimineața și iarăși și iarăși așa trei zile la rând. Mă schimb la trei zile, mănânc pâine cu unt, un ceai, trei felii de pâine, disciplinat aliniată în fața mea fiecare dimineața. După ce am să mor, am să rămân să trăiesc acolo pe video, repetând aceleași gesturi în fața nepoșilor mei care vor scotoci în albumul de familie după ce-au să se plictisească de celelate videocasete din casă. Am să mă odihnesc între un „kung-fu” respectabil de la începutul anilor '60 și un simon & gar funknel ponosit sau o metalica trepidantă, bună de folosit ca fond ritmic pentru făcut curățenie prin casă. Nepoșii mei vor privi la mine ca la discursul lui Kennedy, de asta îmi vor și spune, după ce au uitat cum mă cheamă, bunicul Kennedy. Nu vă întrebați ce poate face România pentru voi, ci mai degrabă ce puteți face voi pentru România, vor repeta ei în gând, înjurându-l pe cel de-al șazeci și cincilea președinte al României. România este ceea ce face fiecare român pentru ea, le va reveni în minte vocea ca un corolar. Bunicul Kennedy a fost un înțelept, vor zice ei, numai c-a fost prea de dreapta. De asta l-a și lovit apoplexia timpuriu, murind înainte de a atinge vârsta de 180 de ani pe care orice bărbat valid o atinge după sfârșitul mileniului trecut. Între noi și el se cascadează o prăpastie de un mileniu. Din păcate, va spune o altă fracțiune a nepoșilor mei, bunicul Kennedy a fost un idiot senil. Nu s-a distins prin vitejie, s-avem și nou un erou în familie: ar fi putut muri în Revoluție – și atunci noi am fi mândri c-avem un bunic-erou. Totuși, bunicul nostru a făcut ceva remarcabil: l-a sprijinit în alegeri cu prețiosul său vot pe președintele de atunci, cîitorul României moderne de astăzi. Suntem fericiți de inspirata opțiune politică a bunicului nostru. La sărbători în familie vor pune caseta mea pentru invitați și vor zice: acesta este bunicul nostru, așezat la masa de scris. Din spatele biroului lipsește, desigur, steagul Republicii, pentru că garsoniera sa era cam strâmtă și bunicul nostru era nevoit să-l țină sul în baie. Strănepoșii mei vor molfăi gumă de mestecat pentru creștere și vor da din cap, continuând să se zbenzue printre fotolii.

– Nu vă mai zbenzuiți ca aeronavele în jurul nostru, hușumilor, când vorbește bunicul Kennedy la televizor, vor striga în cor nevestele nepoșilor mei, cu gândul la pregătirea următoarei mese de prânz.

– Ce scria bunicul Kennedy? – va îndrăzni să întrebe o strănepoată proaspăt licențiată în holografie.

– Apeluri către populație – va răspunde prompt unul din nepoșii mei, sigur pe sine însuși.

– Despre alegeri, va adăuga altcineva.

– Ba nu, bunicul nostru era un filozof, va sări în contra curentului mezinul.

– Tu, să taci, că nici nu l-ai cunoscut, are să intervină ca arbitru nepotul meu cel mai vârstnic.

Și după o pauză de efect va spune:
– Bunicul nostru a fost un comunist din aripa reformatoare.

După care se va lăsa liniște. Și strănepoșii nu vor mai îndrăzni să întrebe nimic despre semnificația cuvântului.

Nepoatele mele vor pregăti prânzul și umbra mea va pluti maiestuos deasupra mesei binecuvântând bucatele. Luați și mâncați în pace, nepoși ai mei, bunicul vostru este atât de mândru de voi și atât de recunoscător pentru dragostea voastră! Bunicul va veghea la liniștea căminelor voastre și va veni în fiecare seară să închidă ochii strănepoșilor lui cu o poveste pe video.

Fata babei și fata moșneagului

Bunicului nostru nu prea i-a plăcut cartea, în schimb se uita mult la televizor. Și povestea asta ne-a rămas moștenire de la bunicul nostru. El ne-o spunea închizând ochii și mângâindu-și atent barba: povestea se numește, după cum spune moșul nostru, fata babei și fata moșneagului. Pe fata babei o chema Thelma și pe fata moșului, Louise. Povestea, mai adăugă bunicul, și aici, din cauza peliculei vechi și proaste, raks sau panasonic, imaginea se va strâmba oribil, povestea noastră datează din cele mai vechi timpuri, ea vine din moși-strămoși, încă de la prima generație de televizoare alb-negru. Desigur, fiecare va avea în casă un televizor alb-negru ținut măcar așa, pentru colecție). Și fata babei și fata moșneagului s-au întâlnit într-un bar și, fiindcă se plictiseau, s-au hotărât să facă o orgie. Partea asta nu era bine titrată, că pe atunci să te uiți la video era clandestin și traducătoarea vorbea cam încet, așa că n-am înțeles mare lucru. Da' orgia a ieșit prost, a apărut unu' care s-a agățat de ea și atunci una din fete, nu-mi amintesc care, l-a lichidat. Poc! Poc! Da' ea n-a vrut, ăla a murit ca un dobitoc. Și fata babei și fata moșului s-au împrietenit la toartă. Amândouă erau foarte frumoase și cam trecute, cu trupul lor ușor fanat de pe la patruzeci de ani, cum spune un mare poet care-a trăit în mileniul trecut, pe la-nceputul anilor '90. Thelma era naltă cu o față de cadră, iar Louise o mignonă simpatică și cu un corp apetisant. Sau invers. Mă rog, și ele au trebuit să se care, de silă sau de teamă, de la locul faptei. Unde se-ntâmpla asta?? La Bârlad sau la Vaslui. Și așa au colindat ele toată țara, jefuind bănci (că tocmai începuse marea privatizare) și trăind numa' aventuri picante. (Din păcate, filmul nu le arată pe toate). Și le-a prins Poliția și le urmărea – unde era asta? la Cluj sau la Oradea – și la un moment dat

au ajuns undeva, nu-știu-unde, că drumul se-nchidea, la marginea unui hău. Și fata babei și fata moșneagului s-au luat de mână și s-au aruncat în prăpastie, ca să trăiască acolo fericite până la adânci bătrâneți. Iar eu am încălecat pe-o șar și v-am spus povestea așa. Și acum duceți-vă la culcare, dragii moșului, până mâine seară.

Video Ga-Ga

Ei fac copii pe video. Ei se nasc pe peliculă și trăiesc acolo, fără să aibă vreun chef să iasă afară. Ei stau acolo pe casetă, care este camera lor și se uită la un alt video cu desene animate, filme porno și mult umor. Tot ce-mi cer este să le cumpăr, din când în când, pufuleți și cola, alune și bere. Când se satură, schimbă pe televizor. Și-au făcut mulți prieteni acolo, pe brenda din beverly hills și riker, secundul din star trek. Și așa, din vorbă-n vorbă, au ajuns să se viziteze duminica, să facă un lighean de floricele și să se joace de-a v-ați ascunselea prin „enterprise”. E mișto să-i vezi cum stau cu toții la rând la holospațiu. Ei nici nu știu de lumea exterioară. Când se plictisesc, ies să se plimbe pe pajiștile klingoniene. Vor face foc de tabără prin craterele lunare. Cel mai bun prieten al lor este androidul Data și tetrisul de pe calculatoare. Tatăl nostru era cam primitiv, vor zice ei, își bătea la mașină articolele pentru ziare. Ce mai distracție era să-l vezi cum îi săreau pârghiile de pe mașina veche, când apăsa pe tare pe ele. Literele de pe clape erau șterse și nici nu mai știa pe care apăsa, de ajunsese lumea să creadă că el apasă așa, din inerție, la întâmplare. Da' el pesemne că le știa pe de rost, ar fi apăsător pe ele și cu ochii închiși, așa cum numai dacă închizi ochii poți să miroși mai bine fiecare floare. Banda, jumătate-neagră, jumătate-roșie, i se rupea ades și carul se bloca aproape la orice mișcare. Mașina lui de scris cântărea 17 kilograme opt sute și, de multe ori când o căra de pe bibliotecă la masa de scris, era cât pe-acți să și-o scape peste picioare. Vă închipuiți ce muncă bestială era pe atunci să scrii; la urma urmei nici nu prea erai un scriitor, ci un muncitor cu scrisu'. Așa a scris tatăl nostru reportajele sale despre lumea boemă a barurilor de noapte despre potențaii de la marile societăți financiare.

„Avantaje“ (ediția română)

Pe video ai mai multe avantaje: poți trăi și-napoi și-nainte, cu mai multe viteze. Dacă ți se pare că viața ta curge drăcește, poți umbla la ralenti sau poți derula înapoi pe imagine. Poți să reiei, la nesfârșit, aceeași secvență care ți-a plăcut. Care te-înălțat până la extaz. Care te-a făcut smerit sa fericit. Să stai numai în pat și atât, cu ochii zgâi pe monitor și în locul tău să trăiască altcineva. Să le dai cu flit la toți cei care vin din când în când, cu recensământul. Poți să le spui: drag domnilor, eu nu mai exist, nu mă mai treceți la numărătoare. M-am mutat de aici și am hotărât de curând, să emigrez într-o altă țară. Într-un nou centru de închiriat casete, acolo unde lămă sunt veșnic în floare. Privighetoarea mea cântă acolo, cu vocea ei descompusă pe sintetizator. Și, nu în cele din urmă, un avantaj ar fi că viața mea pe video ar fi mai frumoasă: nunta în casă, botezul mai ușor de adus aminte. Mame ar putea naște mai ușor, trebuind doar să suradă prim plan, și, desigur, să spună și ele câteva cuvinte, nu mare lucru, doar ce le trece prin ca

CE ASCUNDE ESOP ÎN SERTARE (Pe marginea unui jurnal de prozator)

de MONICA SPIRIDON

Jocul între spus și presupus, stimulând lectura printre rânduri, a fost una dintre tacticile preferate de eschivă ale literaturii românești postbelice. Dar scrisul esopic este probabil întruchipat în mod exemplar de proza decadelor a noua. Dintre ingredientele rețetei face parte și recursul preferențial – un exclusiv – la proza scurtă. Formula nu semnaleză inapetența autorilor optzeciști pentru epicul de respirație amplă, ci pune sub semnul îndoielii un *top anumit de roman*. Ca gen, romanul se scrie în orizontul Istoriei. Cu rare excepții, romanele de după 1945 au dat răspunsuri mincinoase întrebărilor istorice presante, atunci când n-au reușit să le evite prin scrisul pieziș (Romanul zis „*realist-socialist*” asumă minciuna frontal și fără complexe morale. Pe când cel al „*obsedantului deceniu*” contraface în mod răscuit și pervers – adică minte, pretinzând să repună adevărul în drepturi). Atunci când scriu romane, optzeciștii preferă verticalei istorice extensia orizontală (fie narativă, fie tematică). Cu complicitatea metaficțiunii sau a privirii mioape, ei se racordează la infinitul virtual al textelor – scrise sau spuse.

Cu romanele sale, *Luxul melancoliei*, *Corpuri de iluminat* și mai ales *Playback*, Stelian Tănase încalcă regula jocului, cunoscută de toți. Din motive la prima vedere obscure, unul dintre ele a trecut prin filtru în decada a noua, pe când celalalte două, după stagii îndelungate de sertar, au putut fi tipărite abia în anii din urmă. În jurnalul său din anii 80, publicat recent de Institutul European din Iași cu titlul *Ora oficială de iarnă*, Stelian Tănase face o însemnare premonitoare: „Dacă astăzi nimeni (în editură, cenzură etc.) nu înțelege de ce să apară *Corpuri de iluminat* ca și *Playback*, năine (după căderea regimului sau schimbarea politicii culturale) – de la aceleași instituții, editură, cenzură – nu va înțelege de ce au apărut cele două manuscrise”.

Așadar, la urma urmei, de ce nu au putut să apară *Corpuri de iluminat* și mai ales *Playback* – el de al doilea, cu un destin subteran de mai mult de un deceniu, compus înainte de primul? Fiindcă autorii lor se lansează într-o campanie de **de-anonizare** radicală a romanului de actualitate.

Mai întâi, el se situează constant în perspectiva **storiei**. Obsesia persistentă a scrisului lui Stelian Tănase este amprenta **Timului** asupra caracterelor, destinelor, situațiilor, locurilor printre acestea Bucureștiului i se rezervă un statut parte). Jocul de forțe al Istoriei este urmărit de us în jos și dintr-o perspectivă finalistă și globală. Scriitorul contra-zice astfel fățiș canoanele mpuse cu mână forte de sus: „Tot ce iese din sfera interesului tău strict personal (care nu e unul piritual, social, cultural, economic etc) este omenul statului – se indignează prozatorul în rmal. Reprezentat de poliție și de cenzură, care eghează să nu faci judecăți generale, să nu closești concepte. Resimt când scriu, când orice nunț general formulând o idee care privește lteceva decât mărunta realitate a individului personajului) vă cădea la cenzură și interesul ei e amputa orice discuții pe generalități, pe analize, e considerații, pe fenomene întregi”.

Corpuri de iluminat – anti-roman de dragoste, are putea la fel de bine să se cheme *Romeo, ulieta și întunericul* – e povestea ruinării unor estine creatoare, în infernalul ghetou comunist al locurilor-dormitor și al banalității sordide. (Nu un întâmplător „*infernal*”: Diavolul este unul între regizorii din umbră ai ficțiunilor lui Stelian Tănase). Tema intelectualului de rasă buriit de impuls potrivnic – având ca simbolul întunericul social cu Frigul – distonează frapant cu mitologia ficială triumfalistă a anilor-lumină.

Scris în răspăr cu toate tiparele *Playback*

sfidează tabu-uri și libertăți tematiche cu voce de sus, atacând dinăuntru romanul convențional al obsedantului deceniu, cu eroi activiști, plasați în perioada de pseudo-dezghet de la sfârșitul anilor 60. În jurul celor doi protagoniști – tovarășul Pârveu, cadrul de nădejde al lumii noi – și Iulia Fitcal – reporter T.V., colecționar de „*suflete moarte*” pentru emisiunea sa **Portret contemporan** – se bobinează firul narativ principal, presupunând că romanul ar avea așa ceva. Undeva, mai sus decât toți, ca un demiurg de tip balzacian familiar cu accesorii tehnice ale modernității, veghează autorul cărții numite *Playback* – scenarist, regizor, secretar de platou, regizor și monteur. El variază cu dexteritate cadrele și unghiurile de înregistrare, scoțând succesiv în prim plan grupuri eteroclite de personaje: vedete culturale și sportive, muncitori și aristocrați scăpătați, sindicaliști apatici, șefi și lingăi subalterni, gospodine acrite, invidioase pe nevestele de activiști ajunși. Dar mai ales o droaic de **inregistrații**, aflați pe urmele lor, în scenă deschisă, sub lumini de reflector. **Înregistrarea** este unul dintre cuvintele-cheie ale romanului. Unelele sale pot fi reportofonul dar și denunțul de cadre, filmarea și filarea, observația pe după colțuri și perdele, sau bărfa colectivă cea mai deșănțată. Într-un fel sau altul, mai toate personajele sunt „înregistrate” – de colocatari, de colegi, de securitate prin delatori plățiți, de profesioniști ai *mass-media* ca Iulia Fitcal. Exhibiționismul tehnic din *Playback* are o funcționalitate dublă. Pe de o parte, el **camuflează** și creează diversiune, abătând atenția de la Ce spre Cum. Iar pe de alta tot el **revelează**, căci termenii-cheie ai romanului sunt metafore tehnicești cu miză morală. De pildă, însuși titlul cărții, **Playback**: echivalent al trișeriei comuniste, al marii Măsluirii, admițând revenirea, retușul, contracfacerea, transplantate abuziv de pe peliculă în viață.

Stelian Tănase nu se limitează să mineze romanul canonic, ci lucrează harnic la ajustarea pentru uzul propriu a tehnicilor brevetate de evaziune textualistă. În *Luxul melancoliei*, pe urmele protagoniștilor se furișează **Personajul-autor** Stelian Tănase, pe cale să compună un roman omonim, în *Corpuri de iluminat*, el se reduce la un **Autor-personaj** anonim. Retras discret în *Fragmentele cu hamsteri*, el tentează o rescriere-recitare în cheie bagatelizant ironică a narațiunii cadru. În fine, *Playback* condensează la extrem mesajul esopic, în metafore mecanice ostentative: **înregistrare**, **fime off**, **playback** etc. Viața și cartea, existentul și scrisul își trădează proveniența comună din laboratoarele de refacere și măsluire. Un pasaj din *Ora oficială de iarnă* identifică sindromul „*ficționării*” vieții (vocabula aparține lui S.T.) al reducerii sale la un balans de tip du-te, vino, între real și ireal. Cum spune autorul însuși: „Un mecanism în doi timpi: morți amândoi”.

Aceste însemnări fragmentare din anii 80, un fel de jurnal despre *Literatura în vreme de ciură*, își are locul său în campania de contra-zicere în care s-a lansat prozatorul. Ei seamănă foarte puțin cu ceea ce ne așteptam să fie. Este, altfel, spus, un jurnal **ne-canonice**. Stelian Tănase torpilează normele documentului autoscopic, în speță ale jurnalului de scriitor de tip interbelic sau târgoviștean, având în gena sa culturală jurnala/gidian de creație. Există fără îndoială în carte o serie de pasaje care trădează fixații creatoare (de pildă cea a recitirii-rescrierii, care ar procura lui Matei Călinescu un material captivant pentru tipologiile sale.) Accentul nu cade însă niciodată pe ele.

Ora oficială de iarnă nu consemnează istoria

scrierii unor romane, ci **experiența Istoriei** lor. La fel ca **Înregistrarea**, **Playback**-ul și toate celelalte, **Iarna** este o experiență simbolică, la limita incertă dintre ficțiune și ceea ce numim curent realitate. Foarte adeseori, însemnările nici nu sunt date. Spațial vorbind, totul se petrece evident în *Est* (titlul simptomatic al unui roman de multă vreme proiectat de scriitor). Același aer de generalitate sentențioasă care, în romane era merit să scoată din sărite cenzura, îl descoperim și în jurnal. Câtă deosebire, de pildă, între Bucureștiul lui Stelian Tănase și urbea evocată de Al. Paleologu în dialogurile peripatetice dintre cei doi, recent publicate...

Aparent, sertarele lui Esop-autorul sunt ticsite de realitate, de fapte. Scriitorul colecționează și studiază febril documente istorice, în vederea scrierii unui mare roman despre Timp. El pare a fi un virtual recipient sau cadrul leviathanic, în stare să aspire și să integreze cărțile apărute până acum *en detail*: „Romanul despre timp – notează prozatorul – este romanul celui care se ascunde. Suntem în anii 50. Și apoi istoria se derulează. Episod după episod, trecem prin toată istoria ultimelor trei secole”. Și mai departe: „Romanul începe la 1688. Deci cinci ani după asediul Vienei, anul tipăririi Bibliei, al morții lui Șerban Cantacuzino și al înscăunării lui Brâncoveanu. Și s-ar termina la 1988, 300 de ani mai târziu”.

Tot din jurnal mai aflăm că scriitorul lucrează de un număr de ani să **rescrie în clar** textul încifrat din *Playback*. Rezultatul de-codificării este un roman numit... *Iacob, ingerul*, un produs absolut neconvențional al genului, dacă mai era nevoie s-o spunem. Granițele spațiale și temporale sunt dinamitate, demarcațiile dintre sacru și profan, lumea de aici și de acum, cea de dincolo, de totdeauna, sunt ignorate. Spărgând orice tipare, romanul se dilată, se desfoliază, își impune propriile norme *ad hoc*, deconstruindu-le pe cele existente: „Un *thriller* cu toate datele (politic/pornografic/polițist) – explică scriitorul. Într-un București atemporal, pe jumătate scufundat, fabulos cum îl simt de fiecare dată când mă plimb într-un vechi cartier”. Istoria, viața, literatura sunt, deci, supuse fără discriminări, aceluiași proces de re-canonizare. (Între paranteze fie spus, *Iacob* este, în mod surprinzător, o anagramă a lui *cobai*)

Indiferent prin ce mijloace – romanul, documentul de arhivă, textul încifrat sau cel în clar, jurnalul – Stelian Tănase face același lucru tot timpul: redefiniște reperele conform cărora identificăm ficțiunea, istoria, realitatea și irealitatea, viața și scrisul.

În sertarele doldora de documente de tot felul ale lui Esop, se ascunde, după cum notează prozatorul însuși, „o lume ieșită din realitate, pentru o altă realitate, de aceeași natură”.

DAVID SI GOLIATII

Întâmplător se numea David, Petre David, era sâmbetist și mic negustor. Și tot întâmplător rivalii lui – căci erau doi se numeau unul Nicky Goliat, iar celălalt Ghiță zis și Jorj Goliat. David reușise cu chiu cu vai să recupereze parterul casei sale, cândva naționalizat și transformat în magazin pentru desfacerea pâinii și a altor produse ale fabricii de pâine din localitate. Obținuse chiar, cu o mică spagă, dreptul de a avea propria-i firmă cu condiția să continue să vândă produsele de panificație ale aceleiași fabrici care se privatizase prin metoda Mebo. Era o condiție absolut necesară pentru supraviețuirea acelei singure fabrici privatizate în ultimii cinci ani: păstrarea tuturor centrelor de desfacere ale produselor ei. David, om cu mijloace modeste, s-a mulțumit să șteargă de pe firmă doar numărul centrului și să adauge numele său și un s.r.l. abia vizibil, încât acum pe firmă se putea citi: **Centrul de pâine David s.r.l.** Și lumea continua să cumpere de la David, pâine mai ieftină decât la turcul de vizavi, cel cu cuptoare electrice. Dar micuțul David, că era nu numai modest la pungă, ci și cam firav la trup și, în plus, avea albeață pe un ochi, n-a putut să se bucure prea mult timp de „afacerea” pe care o începuse și cu ajutorul căreia spera să se reabiliteze în ochii nevastei. De când cu economia de piață, Mărioara David, nevastă-sa, nu-l mai scotea din om de nimic. Zicea: „Uită-te și tu în jurul tău, toți se îmbogățesc, numai tu nu ești bun de nimic. Om de nimic!” Și rostea pe acest „om de nimic” cu un dispreț suveran, încât bietul David din mic și firav se făcea și mai mic și mai firav. Dar ce credeți că i s-a întâmplat amărâtului de David? Ceva la care nu se aștepta. Vecinii lui din stânga și din dreapta, anume Nicky și Ghiță Goliat, oameni cu niscaiva avere agonisită pe vremuri când toată lumea era săracă numai ei erau bogați... acești doi inamici mortali ai lui David, care participaseră cândva la exproprierea parterului casei acestuia, acești doi însetați de sângele firavului lor vecin, sângele albăstrit de povestea biblică a regelui David, au găsit de cuviință că ar putea ei să profite de spațiul comercial de pe colț, situat pe o arteră circulantă și într-un cartier de lux. Sfrijitul ăsta de David, schiop și cu albeață pe ochi, ce folos ar fi putut aduce societății și ce venituri la bugetul statului? Dați-ni-l nouă, neică, și-o să vedeți atunci ce-o să mai curgă în bugetul statului, dar și în buzunarele voastre! Cu astfel de vorbe și cu un plic doldora de dolari s-a prezentat mai întâi N. Goliat la primăria sectorului, obținând promisiunea fermă că lui i se va încredința centrul de pâine al sfrijitului de David. Nu știu cum s-a făcut, dar a auzit și Ghiță Goliat de demersurile lui N. Goliat. S-a făcut verde de invidie și s-a prezentat și el la primărie cu o servietă plină de lire sterline, zicând că el va lumina feeric cu neon firma și vitrinele, va fi ca în Las Vegas, lumină orbitoare și pe stradă, primăria nu va avea nici o grijă, zicea, eu am să mă îngrijesc de toate, ceea ce nu este în stare un David oarecare, sfrijit, schiop și cu albeață pe ochi. Și uita așa, cu șoșele cu momele, lui Ghiță Goliat i s-a încredințat spațiul comercial cel care de drept îi aparținea din moși strămoși lui David. Dar G.Goliat nu și-a respectat angajamentul. A mai vândut o bucată de vreme pâine, după care a transformat magazinul într-un **boutique s.r.l.** Cea dintâi urmare a fost că de la fabrica de pâine care asigura aprovizionarea centrului au zburat zece muncitori în șomaj. Cealaltă urmare nu l-a afectat deloc, ca, de altfel nici cea dintâi. Tizul său, anume N. Goliat,

corneliu barborică

văzând acestea, a crezut că a sosit momentul să treacă la atac, a strâns zeci de semnături ale unor nemulțumiți de desființarea centrului de pâine și s-a prezentat la primărie... Acolo a constatat că mai iute de picior fusese celălalt Goliat care unsese mașinăria cu un plus de lire sterline. Atunci a plusat și el, cerând Aprozarul de peste drum de rivalul său. O vreme, a vândut ceapă, praz, fasole uscată, castraveți murați la borcan și ce se mai afla prin depozitul magazinului și, după ce a lichidat tot ce avea în stoc, a trecut la reprofilare, cu aprig gând de răzbunare... Și astfel au apărut pe aceeași stradă, stând față-n față, două boutique-uri s.r.l. Amândouă vindeau mai ales maiouri, maiouri și iar maiouri, divers colorate și divers inscripționate, dar având origine comună: bazarurile din Istanbul... Istanbul, Constantinopole, vorba cântecului. Se umpluse lumea de maiouri ca pe vremuri de râie... sau de oftică... sau de păduchi... Dar să fim drepti! În cele două magazine concurente se mai vindeau și multe altele tot atât de trebuincioase: pantofi cu talpă de carton pentru morți pe care îi recomandau cu căldură celor vii, deodorante, brichete, gecii și blugi, mâncare pentru animale de apartament și așa mai departe. Piața adică cererea era într-un așa hal de saturație, cumpărătorii umblau cu burțile umflute pe picioare scurte de rahitici și cu limbile roșii ieșite din gură de un cot ca la câinii vagabonzi într-o zi toridă din luna lui cupțor... Erau așa de sătui și cu buzunarele goale, încât au început să se adune la ușa lui David ca la Maglavit, rugându-l să facă ceva și să le dea

înapoi centrul de pâine și Aprozarul... Adulmecând pericolul, și mai ales, văzând cum scade deverul, au stat ei și s-au frământat să găsească o ieșire... era într-o duminică când s-a născut măreața idee... puteau contribui la salvarea agriculturii românești... priveau la televizor la emisiunea pentru sate, când pe micul ecran a apărut chiar părintele agriculturii românești, șeful Partidei Agrare, zicând că țaranul român n-are scule cu ce-și lucra peticul de pământ... Asta este! au strigat într-un glas cei doi vânzători de maiouri aproape faliți... Amândoi se trăgeau din părinți țărani și inima lor a vibrat la auzul vorbelor șefului Partidei Agrare... Unul era din Ciorogârla, celălalt din Ciochiuța. Da, bineînțeles asta era! Și s-au reprofilat pe unelte agricole. Și-au umplut depozitele cu lopeți, hârlețe, pluguri, topoare, harnașamente pentru cai, caiele și cuie de toate felurile în caz că vreun țaran s-ar fi ajuns și ar fi fost în situația de a-și încropi un coteț pentru porc sau, doamne-ajută, chiar un coteț de găini... Așa de mult i-a impresionat cuvintele rostite de mai marele agrarilor că s-au deplasat până hăt departe, la Istanbul după semințe selecționate pentru pătlăgele roșii și castraveți **cornicnon!** Acum negoțul mergea ca pe roate, cererea era imensă, milioane de țărani așteptau cu nerăbdare produsele celor doi Goliți.

În tot acest timp micuțul David stătea la pândă. Nu se poate să nu existe dreptate într-un stat de drept cum ne pretindem! Și îndemnat de miile de nemulțumiți cărora li se luase centrul de pâine ieftină și aprozarul cel cu prazul întotdeauna verde (în cartier locuia un mulți olteni), a luat drumul cel de pierzanie al jalbelor, al așteptatului pe la înalte porți și diverse uși ferecate. S-a gândit că cel mai indicat ar fi să meargă să-și încerce norocul la ministrul responsabil cu privatizarea și să-i explice că lui i s-a luat un drept care îi aparținea din moși strămoși, poate chiar de pe vremea lui Traian și Decebal, pentru că familia lui era străveche ca și a Cantacuzinilor sau a Bibeștilor sau a Paleologilor, de ce nu... Ministrul i-a răspuns că situația prezentată de el este specială și ar trebui reglementată printr-o lege cu totul specială cu valoare retroactivă valabilă măcar până la bătălia decisivă de la Tapae dintre daci și romani, dar că așa ceva este greu, foarte greu de digerat de un parlament bicameral cam retrograd, așa că e de așteptat... Domnule David, înarmați-vă cu multă răbdare, cererea dumneavoastră ar putea fi rezolvată peste o sută de ani... Vă puteți imagina cât de impresionat a fost de promisiunea ministrului, așa că n-a stat mult pe gânduri și a dat fuga la primul partid politic ce i-a ieșit în cale să-l părăscă pe ace ministru... Și acel partid s-a întâmplat să fie Partidul Românilor Mari... Ce partid mai bur putea să găsească decât unul care se revendica direct din coasta Daciei și-a Romei, și care se bătea cu ardoare pentru măreția de odinioară și de astăzi a tuturor românilor... Șeful partidului era un domn elegant care i-a zis că problema lui este rezolvabilă în scurt timp, că ministrul lui care fusese e un fel de mămăligă nefiartă... și pe deasupra, poponar, adică homosexual... și când te gândești că legea i-o permite, da domnule, închipuie-ți că a fost adoptată asemenea lege într-o țară ca a noastră, creștin ortodoxă... A propos, te servesc, dar cu o condiție. Să-mi spui ce mai este pe la comunitate.

– Ce comunitate...?

– Cum ai zis că te cheamă?

- David...
- Păi vezi?
- Ce să văd...?
- Ai nasul corioat, degenerat ești și te mai
bea și David. Să nu faci cu mine pe nizoni că
nu-mi plac renegeții! Dacă ești evreu, spune-mi
verde în față...

- Nu sunt evreu, dragă domnule...
- Haide, haide, poimaine să te prezinți la
mine cu un articol despre ce se mai întâmplă la
comunitatea voastră și ai să vezi cum o să-ți
edobândești drepturile istorice asupra
nagazinului de la parter.

Amețit de cele întâmplare și împleticindu-se,
nici el nu știa cum a nimerit la unul dintre
multele partide liberale. Acolo a fost primit de
un ins înalt cât un munte, care l-a întâmpinat cu
rădăcinile cuvinte binevoitoare:

- Fii binevenit, arhanghel al capitalismului
și alorilor! O societate liberală fără evrei e de
conceput, vă pricepeți ca nici o altă nație la
înainte, la comerț, ați excelat în știință și
filosofie... chiar și în religie, voi ați descoperit
monoteismul... din rândurile voastre a ieșit
Domnul nostru Iisus Hristos, și zicând acestea
și făcând de trei ori cruce. Numai să nu fii cumva
deptul lui Marx, ferească Dumnezeu, că de
idealști și revoluții violente nu avem nevoie...
noi suntem adepții ideii evoluționiste... încetul
cu-ncetul se face oțetul... Vrei să intri în
artidul nostru?

- Nu domnule... Și să știți că nu sunt
evreu...

- Mda... mormăi mai marele liberal, și
continuă condescendent: Așa mi s-a părut după
asul corioat și după făptura cam firavă... dar
u-i nimic, nu-i nimic, spune, bade, ce vânt te
duce la noi?

- Păi să vedeți... Și David goli tot sacul cu
ceazuri în fața acestui domn bine cu înfățișarea
atletică.

Domnul bine îi dădu următorul răspuns, care
u făcea decât să dezvolte ideile programatice
în discursul de întâmpinare:

- Dumneata ne ceri imposibilul... adică să
îlcăm în picioare ce are mai sfânt partidul, să
icem ceva, pardon! pe ideea lui călăuzitoare, să
ntervenim și să stopăm libera concurență...
Domnul Jorj Goliat este membru marcant al
artidului, sponsor și proprietar al unor cluburi
ortive, deci un om în cel mai înalt grad util
societății românești într-o perpetuă tranziție...
e să-ți mai spun? Deviza noastră este *à la
guerre, comme à la guerre*... pe fiecare cât îl
n curelele. Te-au pus la pământ cu mijloace
corecte!

Și chemă bodyguardul să-l dea afară pe
clamant. Și în timp ce namila îl împingea spre
șă, David cel pipiriu, reuși să scoată din gât
rădăcinile cuvinte de protest.

- Să știți, domnule șef, că mijloacele n-au

fost așa cum ați zis dumneavoastră... De aici mă
duc direct la președintele țării și o să vedeți că
dumnealui o să-mi facă dreptate...

- O să-ți facă pe dracu, i-o întoarse fără să
clipească mai marele peste liberali.

Zis și făcut.

Cale lungă până la președinte, dar David al
nostru a străbătut-o cu răbdare și strângând din
dinți. Președintele l-a întâmpinat cu zâmbetul pe
buze, l-a luat amical de braț și l-a așezat într-un
fotoliu moale cum nu pomeniseră nici moșii și
strămoșii lui David... Putea să tragă nădejde.
Președintele îl ascultă cu atenție, după care îi
țină un discurs despre politica internă și externă,
despre principalele evenimente internaționale,
despre războiul din Bosnia, despre greutățile
prin care trece țara, despre bugetul de
austeritate, despre starea în care se află industria,
agricultura și turismul, despre situația de plâns a
pensionarilor și văduvelor de război ca și despre
multe altele, timp în care David al nostru
transpira în așteptarea răspunsului la jalba sa,
răspuns care sosi la capătul lungului expozeu
despre... Spunea Președintele.

- Ați auzit probabil de separația puterilor în
stat, puterea legislativă, executivă și
judecătorească... Eu nu fac parte din acest tri-
umvirat al puterilor, nu știu cum se face dar am
rămas pe dinafară, plutesc, sunt, într-un anume
fel, în aer, se zice că am puteri limitate pe când
eu, îi mărturisesc cu lacrimi în ochi, domnule
David... pe când eu, se bălbâi Președintele, de
fapt n-am nici o putere... Aici Președintelui i se
pusese un nod în gât și dădu să sughiță a plâns.
Vă rog din suflet să mă înțelegeți... Eu pot
numai să vă dau un sfat, doar atât... să vă
adresați unuia dintre atotputernicii triumvirii, cel
mai indicat ar fi să vă adresați justiției, procesul
poate să dureze nu mai mult de zece ani...

- Zece ani... suspină David.

- Nu vă speriați, dragul meu domn David,
zise încurajator Președintele... eu mai mult nu
pot să fac pentru dumneavoastră, vă rog încă o
dată să mă înțelegeți și, dacă se poate, să mă
ierțați... nu pot interveni, ce-ar zice opoziția...?
Vă puteți ușor imagina...

Și așa a plecat David al nostru cu degetul în
gură și de la președinție, exact așa cum îi prezi-
sese atleticul și belicosul liberal. Pe drumul de
întoarcere și-a adus aminte de vechea înțelepciune
care spune precum că cu dreptatea poți să
mori în drum și s-a hotărât să nu mai bată dru-
murile dreptății degeaba, dar în același timp se
gândea cu groază la ce-i va zice Măriuca lui
când va ajunge acasă. Vai de mama care l-a
făcut...

- Mă așteptam să te văd întorcându-te cu
traista goală, i-a zis ea cu un calm prevestitor de
furtună sau dacă nu chiar de furtună, în orice caz
de nimic bun. Păi cum arăți tu slăbănog, chior și
chiop, cine să te ia în serios? Uită-te la vecinii

noștri, la Goliații ăștia, ce băieți frumoși și
voinici sunt... Las pe mine, eu am să-ți schimb
înfațișarea asta de ovrei bleg... Te fac ca nou!

- Și tu...?

- Cum adică și eu? Ce vrei să spui?

- Nimic nevestă... mă gândeam și eu la ale
mele...

- Lasă-le tu pe-ale tale că nu sunt bune de
nimic. Ascultă aici... Am să fac din tine un
bărbat pe cinste, să-ți zărnăie mințile și să-i pui
la pământ dintr-un foc pe amândoi Goliații
ăștia...

Și l-a pus pe Goliat al ei la un sever regim de
alimentație naturistă. Grâu încolțit și iar grâu
încolțit, de trei ori pe zi și, pentru variație, alte
mese, pregătite după diverse rețete, dintre care
una arăta cam așa: 2 lingurițe de uruială de mei,
2 lingurițe uruială de hrișcă, 1 linguriță boabe de
hrișcă întregi, 1 linguriță semințe de in, 1
linguriță susan măcinat, 1 linguriță semințe de
lucernă, 2 lingurițe soia, 1 cățel de usturoi, 1
ardei iute roșu tocat mărunt sau o linguriță piper
măcinat, 4 frunze de brustur negru tocate, 2
lingurițe arpagic! O altă rețetă era mai simplă și
se servea ca desert: praz cu ananas. Rețetarul
folosit de Măriuca aparținea lui Ernst Günter
care, în cartea sa **Hrană pentru dumnea-
voastră**, asigură femeile că vor deveni „zvelte și
atractive pentru alesul lor”, iar bărbații
„puternici și potenți pentru aleasa lor”. Era o
promisiune care o bucura din ambele puncte de
vedere. Suplețea trupului era pentru ea un vis
pierdut și uitat cam pe la vârsta de șaisprezece
ani, de potența bărbatului ce să mai vorbim...
Dar neamțul, parșiv, făcea promisiuni
ademenitoare numai să i se vândă cartea, care
prevedea, printre alte recomandări, și posturi
negre prelungite, de câte două săptămâni zi de
zi.

Hrănindu-se după rețeta șmecherului de
neamț și ținând posturi cât mai lungi și cât mai
dese, Măriuca a devenit într-adevăr mai zveltă,
în schimb sfrișitul de David a ajuns într-un hal
fără de hal, din puținul care era înainte de cură,
a ajuns și mai puțin, îl doboră și cea mai mică
adiere de vânt. Mai grav era că amândoi
începuseră să aibă dureri de cap și halucinații,
noaptea se vedeau în vis la abator, asistând la
tăierea și tranșarea vitelor, se vedeau mușcând
cu lăcomie hălcile de carne crudă... David ieșea
în stradă, unde citea cu glas tare psalmii biblici
ai lui David fără vreo intenție de a cerși, dar
trecătorii, de milă, îi băgau în buzunar cât îi lăsa
inima și punga. Cei mai zgârciți erau țărani,
care veneau să cumpere coase, greble, roabe,
lopeți, târnăcoape etc. de la cei doi Goliați.

Așa a început sfârșitul lui David și al
Măriucăi lui.

Cu mințile rătăcite, cu o ceață groasă în
creier, David și-a adus totuși aminte la un mo-
ment dat de războinicile cuvinte ale frunțașului
liberal **à la guerre comme à la guerre** ce îi
sunau acum în urechi ca o goamnă, chemându-l la
asaltul final. Și cum stătea rezemat de unul din
stâlpii magazinului lui G. Goliat, adică în fața
spațiului comercial moștenit de David de la
moșii și strămoșii săi și care ar fi trebuit să apar-
țină lui și numai lui... ajunsese cu cititul la
psalmul doi... aici se opri și porni la luptă pentru
recăștigarea drepturilor sale istorice... Ridică
bastonul și izbi cu puținele-i puteri rămase în
urma alimentației naturiste în vitrina cu sape,
hârlețe și topoare... Se produse învălmășeală,
ieșiră vânzătorii care-l imobilizaseră. După o
vreme apără și Măriuca alarmată de răcnete
din stradă. Și văzându-l pe David al ei strâns în
brațele de fier ale haidamacilor lui G. Goliat, se
repezi pe scări, urcă în apartament și cât ai clipi
se întoarse înarmată cu o rangă... era arma lor
contra unor eventuali jefuitori... Scoase un
strigăt războinic și se năpusti asupra ghemului
de oameni care-l țineau pe soțul ei iubit. În acest
moment se produse mișcarea fatală. Cineva îi
puse piedică și doamna David se întinse cât era

de lungă pe trotuar.

De aici încolo soarta le-a fost din ce în ce mai potrivnică.

Cu mâinile legate la spate, au fost amândoi conduși către o dubă a clinicii de psihiatrie, sosită la fața locului cu o grabă neobișnuită... Dar ce nu se putea face pentru un reprezentant al noii și răzbătătoare noastre burghezii, cum era și domnul Jorj Goliat, cel care, cu minunatele sale unelte asigură avântul continuu al agriculturii românești și prosperitatea țărânilor române! Cum să nu aperi un asemenea om?! Ar trebui să-i plătească statul oamenii de pază. Pe drum, spre spital, lui David i s-a făcut rău, de aceea gealații însoțitori l-au tratat cum s-au priceput, i-au dat să mestece niște pastile pe care le aveau prin buzunare amestecate cu semințe de floarea-soarelui... Rezultatul: decesul subit și inexplicabil al pacientului... în timp ce era transportat la clinică... Așa scria în actele întocmite ulterior. Rămăsă singură, Măriuca, ea care nu avusese în viața ei serviciu... deci nefiind nici măcar pensionară, urma să-și plătească singură spitalizarea, dar din ce? Cum-necum, nostalgicii după pâine ieftină au convocat iute toți pensionarii și socialiștii din cartier și au inițiat o chetă în favoarea văduvei lui David. O sumă mare, considerabilă, a dat rivalul de moarte al lui Jorj Goliat, celălalt Goliat, Nicky Goliat cel cu magazinul de fierărie de peste drum. Tot el a sponsorizat și înmormântarea lui David, având grijă ca faptele sale filantropice să ajungă în toate paginile ziarelor de mare tiraj, la toate posturile de radio și televiziune... Știrea

era însoțită de reclama: Agricultori! De la noi puteți cumpăra cele mai moderne unelte import India și Tailanda... Și se înfățișa o fetiță urcându-se pe un scaun și luând de pe un raft o cutie cu ierbicide import din Trinidad-Tobago...

La înmormântarea lui David a vorbit tot Nicky Goliat în calitate de membru al unuia din multele partide socialiste care, deși socialiste, admiteau competiția pe o piață liberă. Așa încât, între el și Jorj Goliat, liberalul, nu exista nici o deosebire de concepție în afară de rivalitatea în problema caielelor și potcoavelor pentru cai... Iată-l deci pe N. Goliat cuvântând în fața îndoliatei adunări...

„A murit pentru ca piața să fie liberă... s-a sacrificat pentru o economie modernă, concurențială... Nimic măreț nu se poate înălța fără sacrificii... amintiți-vă de meșterul Manole... care și-a zidit nevasta... ca să fie mai bine trebuie că mai întâi și-ntâi să fie mai rău... bunul nostru concelățean Petre David n-a rezistat în competiție... se poate spune că a căzut la datorie... Dumnezeu să-l odihnească în pace...!

Și Nicky Goliat a încheiat strigând din răsuputeri deviza **à la guerre comme à la guerre!** care a răsunat ca o trâmbiță peste mormintele celor adormiți întru Domnul... Și în clipa aceea s-a petrecut minunea. David a deschis ochii, a sărit sprinten din coșciug, i-a dat brânci vorbitorului în groapă și a început să arunce peste el cu bolovani de pământ. Gestul justițiar al micuțului David a fost rău înțeles de autoritățile medicale, acestea poruncind să fie legat și ținut până la capătul zilelor în ospiciu, ceea ce s-a și întâmplat...

simona grazia dima

SĂ POT ȚINE PASUL

(Lucașfăruș nr. 6-1996)

Cum să mai poți ține pasul cu generația deceniului nouă în această lume trepidantă, stupidă și rece, în care numai poți face o poezie, acolo o ecuație, liniștită fiindcă zilnic plouă cu poeți din deceniul zece și cu atâta poetică informație, că până și bătrânii, care au timp să citească, umblă buimaci prin librării și cumpără... jucării!

Lucian Perța

febr. 1996

stop cadru

«SEMNELE» REALULUI ȘI DIMENSIUNEA FANTASTICĂ

Într-un registru când metaforic, când realist se desfășoară scenariul epic imaginat de Nicolae Lupu în romanul **Păcatele lui Dumnezeu** (Ed. Felix-Films, București, 1995), roman cu o fluență epică relativă, în care accentul se distribuie, nu de puține ori, în funcție de finalitățile epice, nu atât pe „eveniment”, cât pe coerența existențială a personajului investit adesea cu dimensiuni simbolice. Timpul și locul romanului sunt jumătate reale, jumătate simbolice, puținele date ale scriitorului permițându-ne să plasăm acțiunea în perioada interbelică. Romanul se deschide cu o destul de străvezie metaforă a drumului; personajul narator, Jean, zis Armonistul își duce existența rătăcind de ico-colo iar relatarea epică, ce-și asumă perspectiva acestui personaj se identifică, într-un demers cinematografic, s-ar zice, cu privirea personajului-narator, care, pe măsură ce înregistrează, cu acuitate perceptivă, noi spații, participă la fluxul narativ al cărții: „Merg încet pe matca vâlcelei în jos și mi se pare că, dacă mai înainte câțiva pași, ajuung acolo unde malurile se fac una cu câmpul. Aici iarba nu e mâncată de vite; o leasă de mărarimi îmi taie calea și trebuie să mă strecur și să sar peste câțiva. Tălpile îmi sunt tăbăcite de ghimpi, nimic nu se mai lipește de ele. Trec și de ei. Umbra mi se întinde pe loc drept; nu departe de

aici se văd niște oameni tolăniți”.

Tensiunea dramatică ce se instalează în paginile romanului între Stan, pe de o parte, și David, Jean Armonistul, Petre și Ioana, pe de alta, crește o dată cu arșița cumplită ce toropește mințile oamenilor. Stan fusese însurat cu o soră a lui David care avea o fată (Ioana) și după moartea acesteia (se crede că chiar Stan ar fi omorât-o) reușește să treacă pe numele lui casa rămasă de la soție. Acesta e mobilul conflictului romanului lui Nicolae Lupu, ce se încheie cu otrăvirea lui Stan, pentru toate nelegiuirile pe care le făptuise, de către propria-i mamă, cu moartea lui David și a fiului său, Petre.

Dincolo de subiect, de trama narativă, romanul lui Nicolae Lupu își extrage semnificațiile mai ales din desemnarea unor profiluri epice credibile și veridice, a unor fizionomii ce se recomandă prin autenticitatea datelor lor existențiale, prin reliefurile lor ontice, conturate cu minuție. Scriitorul excelează în prezentarea unor figuri ce se situează la limita normalității cu anormalul, precum și a unor situații limită, ce se sustrag logicii obișnuite. Un astfel de personaj este Petre, un nebur care la prima vedere s-ar părea că este inofensiv, bântuit de coșmaruri atroce, de fantasmă premonitorii, cu un chip blând, în care inocența și cruzimea se îngemănează într-un perpetuu joc de lumini și umbre: „Chipul lui Petre e cioplit

din bardă. Pe el încremeniră umbre și lumini, ca pentru vecie; în ochii lui mari ca niciodată se îngroapă tot ce nu-mi mai pot eu închipui. În mâini parcă se zbate încă ființa care l-a dorit”. Fantasmă și halucinațiile zămislite de conștiința agonică a lui Petre, amenințările venite dintr-o lume a întunericului și iraționalului sunt prezentate de scriitor cu un dar evocator extrem de sugestiv, într-un demers epic în care excesul de irealitate e, totuși, calculat iar iraționalul se află în cumpănă cu raționalul.

În strânsă relație cu toposul nebuniei, al divorțului dintre eu și logică este motivul orbirii și cel al căldurii toride. Orbirea lui David este simbolică, e ca un fel de abdicare a ființei în fața unei lumi cu contururile prea puternic marcate; e ca și când privind Adevărul în față, ființa umană s-ar simți pustiiată, pârjolită, și-ar pierde instinctul de orientare și voința de a trăi. Narratorul surprinde, într-un pasaj, aceste semnificații: „David n-a orbit. Îi e urât să mai vadă lumina din care atâtea necazuri au năvălit în ochii și inima lui. Prea tare era lumina, prea orbitoare, ca o durere din care nu poți trece și atunci cădeai în genunchi în fața ei, și ea se făcea una cu tine și, peste un timp, își cerea datoriile”.

Cuvintele „datorie”, „lege”, „pedeapsă” sunt punctele nodale ale conflictului epic, ale înlăturirii de fapte din roman. Asemeni unor eroi tragici (cu tragismul, însă, dezafectat), eroii poartă în ei blestemul unui destin potrivnic, trebuie să răspundă pentru o vină neștiută, să-și asume o dialectică a responsabilității, a păcatului și a expierii. Romanul lui Nicolae Lupu se încheie asupra unei lumi devastate, ieșite din matca firescului, din care orice logică s-a retras, o lume reală și ireală în același timp, peste care soarele aruncă o căldură înăbușitoare. În finalul romanului ne întâmpină aceeași metaforă a drumului pe care Jean Armonistul – naratorul – părăsește scena povestirii, a epicului.

PIRAMIDA

de ROMUL MUNTEANU

Au trecut câteva bune luni de la publicarea *Piramidei* lui Alecu Ivan Ghilia și ecolul cărții în viața literară întârzie să apară. Dincolo de București, în restul orașelor țării, romanul nici nu a fost lansat în rețeaua de difuzare. E firesc să ne întrebăm: „De ce?” fără ca prin asta să ne speriem sau să ne facem niște gânduri mai negre decât s-ar cuveni. Ecolul este mic pentru că și criticii au devenit sceptici. Sau, mulți critici au scriitorii lor preferați din grupul lor și scriu numai despre aceștia. Când o carte aparține unui scriitor, fie din alt grup, fie, cum e cazul lui Ghilia, neaparținând nici unui grup, dezastrul e total.

Scrisesem înainte de apariția cărții într-un text de reclamă că Alecu Ivan Ghilia a realizat o capodoperă. Pentru asta, năuciiți de afirmație, m-au muștruluit toți care au putut și cum au putut, cheltuindu-și banii pe telefoane, ceea ce mă amuza copios.

„Scânteștii“ de vremuri, de la *Adevărul literar și artistic*, și alții de prin alte părți mai bine plasați în „cotele literare“.

În vreme ce acești „exegești“ sentențioși și pioși, zguduți atât de intolerabil de ideea posibilă a unei capodopere, pe care ei o respingeau fără s-o citească, mă suspectau pe mine că n-aș ști să disting o carte mediocră de o capodoperă, ca și cum aș fi fost în clasa întâia la literatură, uitau că ei erau cei abia ajunși în clasa întâia a gustului literar. Eu publicasem ca editor o bibliotecă de cărți valoroase dintre care multe capodopere ale culturii universale. Deci, iată de ce preopinții mele la cartea lui Ghilia m-au amuzat copios. Cum verdictul greilor încă nu s-a produs, aștept cu răbdare, convins că scepticismul funciar-balcanic și neîncrederea se vor spulbera pe începutul de vreme ce alături de mine o inteligență critică de talia lui Eugen Șimion s-a și pronunțat public în favoarea romanului.

Romanul lui Alecu Ivan Ghilia este greu și este și plicticos. Când spun că este un roman plicticos mă refer la gustul celor care o găsec educatoare pe Sandra Brown sau nu pot trece dincolo de lectura unei cărți de acțiune, alfabetizându-se cu romane de duzină. Ce altceva decât „plicticos“ va spune cititorul lenș, cititorul mediocru, cititorul care se folosește de lectură ca de un somnifer când îi cade în mână *Ulysses* a lui Joyce. Și, într-adevăr, romanul lui Joyce oare nu-i plicticos!? Hai să aruncăm de pe noi măcar un prim val de snobism. Să spunem înstit că și *Doctor Faustus* se citește greu, cu acordare a întregului intelect, nu se citește luierând, nici mâncând semințe. Și *Muntele răjit*, și *Jocul cu mărgelile*. Și Kafka, și Proust. Jemai vorbind de Dostoievski sau Faulkner. Cărțile mari nu se citeșc ca texte de muzică șoară. Greu, se citeșc încet și într-o dăruire totală. Cine nu are această răbdare renunță sau leargă la cărți facile pe care le pot parcurge superficial, fără participare, cum făceau amor personajele lui Radu Tudoran din *Orașul cu ete sărace*, care dezghioacă semințe când ăceau amor. Ei, bine, să ne întrebăm și întrebăți-vă: oare Becket a scris ca să amuze publicul? Dimpotrivă. A pus între el și cititor norme obstacole pentru a-l ambiționa să le plătească dacă are capacitatea respectivă spre a se ucura la capătul lecturii și în timpul ei de un devărat triumf al spiritului. Cărțile mari sunt rele, cărțile mari nu atrag cititorii prin soluții acile, dimpotrivă, cititorii sunt puși la o mare încercare. La o uriașă probă a forței lor

intelectuale și psihice. Când eu am spus despre *Piramida* că anulează cărțile anterioare ale lui Ghilia, nu am spus negându-i celelalte cărți. Prin *Piramida*, în cariera literară a lui Ghilia s-a instalat un alt romancier, un alt om, care scrie și vede lumea într-o cu totul altă manieră. Când am spus că este o carte a cărților, nu m-am gândit că este mai mare, Doamne ferește, ca Biblia sau altă carte enciclopedică sau muzeală. Am spus că are o construcție de asemenea amploare, încât în ea sunt însumate nenumărate intertexte constituind un text superb care este cartea lui Ghilia. Sigur că romanul său este nou în cultura română, poate de asta pe unii critici să-i și sperie abordarea lui, neavând instrumentele necesare percepției. Opinia mea este că acest roman este inedit și pe plan european. Pentru mai multe considerente. Noi știm, sigur, că trăim într-o epocă planetară. Omul de astăzi și-a format sau a început să-și formeze o conștiință planetară. Individul actual deschide televizorul sau alte aparate de comunicare cu lumea și știe tot ce se petrece în fiecare punct al globului. Oare nu era firesc ca un scriitor să încerce și aici și la noi, să scrie o asemenea operă în care domnește o conștiință planetară și în care personajele să aibă acut acest sentiment plener? Al acestei trăiri planetare? Nichita-Adam-Rimbaud, sau cum vrem să-l identificăm cu persoane reale, este un personaj arhetipal. În această conștiință planetară el este și român și universal. Călătoriile personajului de după cataclism, călătorii prin care triumfă adevărata artă de scriitor și pictor a lui Alecu Ivan Ghilia, sunt rodul unei fantezii calchiate pe viziunile escatologice ale Apocalipsului, convertite sensibilității moderne. Scriitura devine muzicală, crește în tonalitate polifonică de la capitol la capitol, în așa fel încât întreaga arhitectură a construcției se înalță ca o simfonie. Călătoriile în timp și spațiu, care se derulează până la izvoarele timpului, sunt o aventură a cunoașterii, a inițierii, a stabilirii identității, pentru că, în lumea de după cataclism, ca efect al cataclismului, Adam nu știe cine este, el devine noul Adam, după ce depune mărturie

despre toate virtuțile și păcatele vechii lumi, purificându-se și găsindu-și adevărata identitate în confruntare cu utopia Piramidei. Această lume a Piramidei, nu este atât de rea, dimpotrivă, s-ar părea că aspiră a fi și este o lume mirifică, existând într-un nou cod moral, estetic și filosofic, de vreme ce din ea a fost eliminată durerea fizică și spirituală. Spre deosebire de utopiile negre ale lui Huxley sau Orwell, Ghilia este mai aproape de Huxley prin acești cloni obținuți în eprubetă care calchiază lumea umanoizilor în *Piramida*.

Utopia Piramidei e mai curând una albă, optimistă, cu luminoase zone de fericire. Spre deosebire de utopiile negre, realizate cu multă vreme în urmă, când comunismul se extindea doar în Rusia și nici acolo încă nu-și dăduse măsura incomensurabilei sale dimensiuni inumane. Au mai fost și alte utopii roz dar Alecu Ivan Ghilia scrie o utopie care își capătă culoarea prin conștiința cititorului, pentru că, așa cum afirmă la un moment dat autorul: *Piramida* e în noi. *Piramida* suntem noi. Înscriindu-se în spiritul unei vechi tradiții românești, a filosofiei utopice (Eliade), Alecu Ivan Ghilia propune un model al unei lumi pe care ne-o oferă ca o variantă a unei ecuații noi puse în dezbatere. El nu pledează pentru un anumit tip de utopie. În *Piramida* lui există într-adevăr o civilizație foarte dezvoltată, nu putem nici să spunem că oamenii aceia sunt lipsiți de spirit de vreme ce au adus din lumea de dinainte toate bibliotecile, toate capodoperele muzeelor, tot ce s-a păstrat bun din fondul cultural al umanității, însă, în această lume în care lipsește durerea, fiindcă omul se face pe altă cale ca și în cărțile lui Huxley, lipsește credința. Deci, miza fundamentală pe care o pune Ghilia în fața cititorului este aceasta: Dar ce te faci dacă nu ești credincios? Putem vorbi, evident, de o inteligență cosmică, inteligență în care cred și geneticienii din *Piramida* care produc clonii în eprubetă. Apocalipsa din roman este mult mai înfricoșătoare pentru că un om care nu crede neapărat într-un Dumnezeu antropomorfic nu este neapărat lipsit de credință. Lipsit de dimensiunea transcendentului. Este un altfel de credincios. Care vede în alt fel arhitectura și pe Arhitectul universului. Dincolo de toate aceste fascinații pur teoretice cum ar părea, ceea ce ține cartea lui Ghilia este superba ei scriitură: încărcată, barocă, plină de metafore, de nume, de personaje, de cărți, și nu l-aș sfătui să taie nici un pasaj din această saturație și voluptate stilistică, oricât ar încerca să-l convingă un viitor editor la edițiile viitoare. Trebuie să refuze reducția de tip economic pe care poate s-o ceară editorul. Pentru că această carte minunată, are doar un tiraj de o mie de exemplare. Nu-l poate pedepsi Dumnezeu mai rău pe un autor decât după o muncă atât de îndelungată, să nu-l lase nici netipărit dar să-i dea o mie de exemplare care să fie blestemul lui. Povara lui. De asta spun că publicul se va trezi căutând *Piramida* ca pe o raritate bibliofilă. Cei care vor avea în bibliotecă un exemplar vor fi încântați, și, mai ales, foarte mândri de ei înșiși, după ce o vor citi. Sunt convins că, după ce furia după exotismele mediocre de tip Sandra Brown vor trece și publicul dornic într-adevăr de elevație se va trezi, *Piramida* lui Ghilia va intra în centrul atenției. Cine a văzut vreă reacție imediată la cărțile lui Joyce sau Becket? Au durat ani până când s-a produs ca un miracol întâlnirea cu ei. Așa că, a crede că reacția de acum față de cartea lui Ghilia este cea definitivă, este o aberație. Cum o altă aberație ar fi să credem că cei puțini critici români, care nu-și dezmint crezul și pasiunea, dacă nu au timp să-l citească pe Ghilia, handicapați de cine știe ce prejudecăți sau scepticisme, *Piramida* se va scufunda în neant. Dacă autorul a putut stăruii atâta, scriindu-și cartea vieții lui, așteptarea răsplatei nu mai contează decât în măsura în care și-ar pierde încrederea în temeinicia scrierii.

Oricum, sper ca Ghilia să-și guste succesul *Piramidei* acum și nu într-o *Piramidă* viitoare.

ÎNTÂLNIREA CU CELE DOUĂ STILURI DIN CURTEA DE ARGEȘ

Stema voievodului Vlad Dracul de la mănăstirea Argeș
(Muzeul orașului Curtea de Argeș)

Mi-a trebuit câțiva timp să mă dezmeticesc atunci când – datorită fostului meu profesor Gheorghe Oprescu – m-am aflat în secția de artă medievală a Institutului de istoria artei din București. De fapt, trebuia să aleg un drum de activitate care îmi era necunoscut. Țelurile pe care mi le propusesem, viziunea despre lume și stăruințele mele se conturaseră într-un alt peisaj și alt timp decât cele de care m-am apropiat și am căutat să le fac înțelese din anul 1960 înainte. Proiectasem, atunci când am plecat din Constanța și am presimțit că această despărțire nu va avea sfârșit, o lucrare literară, o trilogie pe care o intitulasem „Simfonia dobrogeană”. Tipărisem chiar „Blocada”, unde încercasem să dau viață unor personaje ale căror destine erau legate de viața portului, de sbuciumul valurilor și de ademenirea orizonturilor. De fapt, acesta era ultimul roman din trilogie, dar l-am scris la început deoarece eroii săi îmi erau mai apropiați, îi cunoscusem, îmi întretăiaseră drumul. Primul roman, a cărui documentare odihnește într-un dosar, s-ar fi numit „Ovidiu la Tomis” și am vorbit adesea de el când mi-am mărturisit deșartele mele proiecte literare. Am fost tentat să dau viață unor personaje, lui Ovidiu, ostracizat în mijlocul unei lumi pe care a privit-o multă vreme ca barbară, și unui arheolog din timpurile noastre, care căuta să găsească semnificația tăcerii ultimilor ani de viață ai

poetului, din care nu ni s-au mai păstrat nici o poemă, nici o scriere, nici o știre. Trăind sentimente asemănătoare: revoltă față de primitivismul moravurilor – în zilele noastre impus de regimul inuman comunist – apoi dorința de revenire la un mod firesc de existență. În sfârșit, în „Toragai”, cel de al doilea roman al trilogiei, îmi propusesem să descriu viața unui erou dintr-o mică insulă tătară, rămasă în Dobrogea de pe timpul marelui aventurier european a lui Batu Chan. În realitate o legendă, un personaj dispărut înaintea intervalului de timp pe care îl acoperea povestirea, a cărui existență se conturează treptat în amintirea celorlalți. Adorat de o mână de oameni, mereu prezent în viața și visele lor. Aș fi dorit să înfățișez în trilogia mea Dobrogea antică, cea medievală, cea contemporană, iar ca peisaje, întinsul mării, plaja acoperită ritmic de desfășurarea imblânzită a valurilor, țărmul unde, nemișcat, Ovidiu aștepta triremele romane să-l poarte către cetatea luminoasă de unde fusese izgonit; apoi stupa nesfârșită, deșertul ierburilor frământate de vânt, această Dobrogea din „Toragai”; în sfârșit, digurile asediate de valuri, vapoarele fantomatice, mărfurile, aventurierii și prostituțiile apărând din paginile (de mult uitate) ale „Blocadei”. Și împotriva lui se mării, stepei și adâncimii cerurilor, morții, risipirii ființelor omenești, înfăptuirilor și speranțelor lor.

Cercetătorii din secția medievală a Institutului de istoria artei, unde am fost numit fără să mi se ceară dosar și vreo pregătire anume, își orientaseră studiile către regiunile care le erau familiare. Eu mi-am propus să studiez arta medievală din Muntenia, deoarece trecutul Dobrogei se învecina cu cel de dincolo de Dunăre. Întâlnisem și un savant, Emil Lăzărescu, ale cărui studii acopereau aceeași regiune, și care mi-a îndrumat cercetările, cu luminoasă generozitate, încă din primele zile. După mai bine de un deceniu de închisoare comunistă, Emil Lăzărescu găsisse o posibilitate de supraviețuire la institutul condus de Gheorghe Oprescu, unde se adăpostiseră și alți oameni de știință „nedemni”.

A fost mai complicat să îmi stabilesc epoca de cercetare din jumătatea de mileniu de cultură medievală în țările române, ca să nu mai vorbesc de această schimbare a preocupărilor mele, de la interesul nedisimulat pentru aventurieri, vagabonzi și prostituate portuare, la frescele bizantine și vechile biserici pe care se cuvenea să le studiez și ale căror trăsături urma să le dau la

DIN CURTEA DE ARGEȘ

lumină. Am avut colegi care s-au ocupat de vremurile mai apropiate, de secolele XVII și XVIII, unde cercetarea era mai la îndemână, documentele numeroase, bibliografia mai largă. Dar, dintru început, am fost atras – fără să îmi pun problema concurenței – dintr-o chemare a depărtărilor, către epoca cea mai tainică, mai puțin cunoscută, către secolul al XIV-lea. Către cele două vetre ale acestor începuturi, Curtea de Argeș și Câmpulung. Dacă îmi privesc lista celor peste 70 de studii publicate, constat că primul este în legătură cu voievodul Mircea cel Bătrân, al doilea cu Vladislav I, al treilea cu Nicolae Alexandru, ctitorul bisericii din Câmpulung, ceea ce îmi pare acum că ilustrează o imprudență îndrăzneală.

A fost desigur o opțiune pentru orizonturi îndepărtate de vreme și de realități. O tentație asemănătoare celei care m-a îndemnat să înțeleg tăcerea lui Ovidiu, adorarea către neființa lui Toragai, luminoasele dezamăgiri ale numiților Hemcea, Hwaja al Wasiti, Cristina.

Mi s-a pus și problema felului de studii cărora urma să mă consacru: arhitectură, iconologie, heraldică, costum, argintărie... Mi-am dat seama că mi-ar fi trebuit zeci de ani să acopăr o specialitate și de aceea am hotărât, încă de la început, să nu mă dedic unui gen anume, pe care să îl studiez evolutiv, cum se obișnuiește, ci să fac investigații în legătură cu probleme particulare, care să ducă, prin găsirea unor pierdute căi de acces, la semnificative realități medievale. Mi-am propus deci, de la început, să cercetez domenii diferite, începând de la fonduri documentare până la cele mai puțin însemnate sau mai puțin semnificative amănunte – artistice sau nu – care să mă poarte către soluționarea unor probleme care apăreau insolubile celor lipsiți de curaj. Veneam dintr-un țărm de mare și am purtat cu mine toată viața temeritatea celui ce își apropie și înfruntă fără ezitări ademenirile necunoscutului.

Ce alt subiect de cercetare îmi putea fi mai atrăgător decât vechile morminte voievodale din Curtea de Argeș, unde un amator în arheologie inițiasse săpături la începutul secolului, amestecând, cu zelul căutării de comori, straturile de țărână depuse de vremuri, propunând identificări fanteziste, concluzii lipsite de teorie? Cel de al doilea studiu pe care l-am scris, la un an de la intrarea în institut, s-a numit „Câteva date în legătură cu paftaua de la Argeș”, acea prețioasă cataramă de aur care lega cingătoarea voievodului Vladislav I, ctitorul zugrăvelii bisericii Sfântul Nicolae Domnesc. M-a atras acest monument al primilor Basarabi, în stil cruce greacă înscrisă, această dovadă a unui orizont spiritual de neconfundat în această parte a Europei. Monumental în simplitatea sa, vădind unitatea răsăriteană a creștinismului, Biserica noastră făcând parte, în această epocă, din Bizanțul încă liber.

Dar tot în Curtea de Argeș, primul oraș al domniei, se afla și cealaltă înaltă înfăptuire românească, biserica voievodului Neagoe Băsarab, cu plan specific, încărcată de podoabe sculpturale, de fresce și argintării, purtând printr-secole legenda meșterului ei. Drept care, a cincilea studiu după intrarea mea în institut s-a numit „Câteva date în legătură cu portretele votive din biserica lui Neagoe din Curtea de Argeș”. Considerațiile propriu-zis estetice în

E VOIEVODALE DE ARGES

gătură cu aceste portrete nu lipseau, ca și cele despre arhitectura bisericii, identificarea mormintelor, a portretelor, a ctitorilor. Dar toșniile, robii, vestigiile mai puțin atrăgătoare sau uitate de timp nu fuseseră sistematic studiate și asociate între ele cum se cuvenea. Ori, într-o metodă care a început să capete prestigiu, studiul ecutului este indicat să pornească de la structuri, și de la obiectivele de cercetare pe genuri sau pe pere individuale. Singurul avantaj al nepregătirii mele era că puteam privi în ansamblu datele unei probleme și surprinde legături care puteau duce la noi descoperiri.

Încă de la începutul cercetărilor, am aflat că biserica Sfântul Nicolae Domnesc și biserica lui Neogoe Basarab, cu hramul Adormirii Maicii Domnului, erau legate de o taină comună, care le împărțea totodată. S-a pus anume problema care dintre ele aparținut Mitropoliei, întemeiată în 1359, și care a dăinuit în Curtea de Argeș până în 1717, când s-a hotărât mutarea în Târgoviște: unii vățați au susținut că în tot acest interval Mitropolitul a slujit în prima biserică, alții, mai meroși, cu dovezi mai sigure, că înalta față s'ericească se statomicise de la început în acelaș caș pe care Neogoe Basarab îl găsisse ruinat și pe neluile căruia înălțase propria sa ctitorie. Astfel, colae Iorga a scris, încă din 1923, că „A se fi cut o Mitropolie nouă (biserica anterioară celei lui Neogoe Basarab) când nu era gata onstruită) biserica Domnească (Sfântul colae), la care se lucra în 1351, mi se pare admisibil“, gândind desigur la efortul material tănărului stat al Țării Românești.

De asemenea, regretatul Emil Lăzărescu a stat, în 1968, că „ne putem îndoi de părerea, azi leobște admisă, că (biserica Sfântul Nicolae omnesc) ar fi fost destinată să servească drept erică a curții domnești... amploarea edificiului rășea cu mult nevoile unei curți domnești nu și pe deplin formate și a cărei etichetă era, deci, ar pe cale a se constitui. Pare deci mult mai uzibilă ipoteza mai veche (a lui N. Iorga), ășită apoi, că monumentul era destinat să ipostească instituția bisericească cea mai înaltă ătreții țării, Mitropolia însăși“. Totodată, Emil rărescu a considerat (1967) că moaștele sfintei ofteia, aduse de la Tîrnovo, orașul de reședință arului bulgar, care s-au aflat în biserica ntului Nicolae Domnesc până în secolul trecut, puteau fi așezate decât în biserica de cel mai lt rang religios și aceasta era, desigur, biserica ropoliei. Se poate adăuga la acest argument ocat de către Emil Lăzărescu rezultatul ăturilor întreprinse în deceniul opt de către olae Constantinescu, care au vădit că, deși erica Sfântul Nicolae se afla lângă casa ănească, ca și la Constantinopol de altfel, rejmuirea ei lăsa în afară lăcașul religios, ceea ra de neconceput pentru evul mediu.

În pisania de pe fațada bisericii înălțată de ăgoe, însuși voievodul a scris (în slavonă) tre altele că: „prea sfântul și dumnezeiescul nși lăcaș al cinstitei Adormiri a... prea- tei... fecioară Maria, pe care l-am găsit nia mea la Curtea de Argeș, dărâmat și ărit... am cugetat... să-l zidim din te- ie“... Locaș care fusese al Mitropoliei, după arată Gavriil Protul în „Viața și traiul sfinției părintelui Nifon“: „Și sparse mitropolia den

Argeș den temelia ei și zidi în locul ei altă sfântă biserică tot de piatră cioplită și netezită și săpată cu flori... să tocmii ca de acum niciodată să nu mai fie mitropolie în Argeș, ci să fie mănăstire și arhimandrie“...

Nu este deci nici o îndoială că biserica găsită dărâmată de Neogoe Basarab fusese a Mitropoliei. Dar se poate pune și întrebarea: s-a aflat oare Mitropolia, de la începuturile ei, din 1359 și până la ruinarea bisericii cu hramul Adormirea Maicii Domnului, în același locaș?

Pentru a răspunde la această întrebare am inițiat unele cercetări. Textele pe care le-am reprodus mai sus sunt clare și par a da câștig de cauză celor care au susținut că biserica Mitropoliei a fost cea găsită ruinată de către Neogoe Basarab și nu cea închinată Sfântului Nicolae, unde se află

mormintele și portretele primilor voievozi. Dar două aspecte ne atrag atenția, după cercetarea vestigiilor din biserica lui Neogoe Basarab. În primul rând observăm că, contrariu obiceiului de a se evoca predecesorul sau strămoșii ctitori, nicăieri nu se găsește vreun nume legat de înălțarea sau restaurarea monumentului anterior „dărâmat și neîntărit“, ceea ce poate trezi bănuiala că această ctitorie aparținea unui voievod rival familiei basarabeștilor, care erau Drăculeștii. Pe de altă parte, există în pisanii o mențiune nefirească și anume, a unui eveniment care a dus probabil la distrugerea bisericii, folosirea aceluia lăcaș de ascunzătoare a averilor unei familii: ... „dacă cineva dintre boieri, dintre dregători va aduce avuție și scule să le ascundă în mănăstire... egumenul și călugării să nu le primească... să nu cadă mănăstirea în nevoie“. Pisania se încheie chiar printr-un blestem, ceea ce arată importanța acestei recomandări, precum și o prevenire poruncitoare pentru viitor: ... „iar egumenul și călugărul care va primi să ascundă în mănăstire avere străină să fie proclat și anathema“.

Prezența mitropoliților Țării Românești în alte localități între 1482 și 1520 ridică de asemenea problema dacă această distrugere a lăcașului nu a avut loc în timpul luptelor aprige dintre Dănești și Drăculeștii de la sfârșitul secolului al XV-lea.

Deci a putut să se nască bănuiala că acest lăcaș a aparținut unui voievod din neamul Drăculeștilor și că a fost ruinată la sfârșitul secolului al XV-lea de către un voievod Dănesc. Dar cine a fost acest ctitor din familia voievodului Vlad Dracul?

Întrebare la care numai hazardul mi-a permis să răspund și să-mi explic astfel, mie și altora, apariția multor alte aspecte și evenimente pe firul timpului. Dar, cum se întâmplă, soluțiile așteptate de secole în două modeste sculpturi rătăcite într-un loc nepotrivit, cu care m-am întâlnit din întâmplare, purtând undeva în minte imaginile lor dintr-o îndepărtată gravură. Îmi este greu să reconstitui prima impresie, primul dialog lipsit de

Stema voievodului Neogoe Basarab de la mănăstirea Argeș (Muzeul de istorie al României)

concepte, primul entuziasm, deși mi-am propus, când am gândit să scriu eseul de față, să insist tocmai asupra momentului întâlnirii dintre mine și aceste pietre, care au prins viață tocmai prin larga perspectivă pe care mi-o deschideau – ele venind din îndepărtatul trecut – către noi cercetări. Important este totuși că a fost vorba de două lespezi de piatră, de vreo 60 de centimetri înălțime, fiecare având sculptate pe una din fețe încăierarea dintre două animale heraldice. Prima ciudățenie, că cele două sculpturi se aflau într-un loc nepotrivit pentru epoca înfăptuirii lor: deși medievale – una purta chiar o inscripție slavă – fuseseră depozitate în Muzeul național de antichități și de mai bine de jumătate de secol nu atrăseseră atenția nimănui, deși în catalogul muzeului, așa cum am constatat ulterior, publicat de către Gr. Tocilescu în 1906, se putea citi limpede locul de unde proveneau: „Două pătrate de piatră sculptate reprezentând luptă de animale fantastice (din dărâmurile vechiului palat al episcopiei de Argeș)“, deci nu de pe un șantier arheologic de edificii antice.

A fost o zi luminoasă – nu îmi amintesc din ce anotimp – când am traversat muzeul, după ce am străbătut aleea îngustă străjuită de vișă sălbatecă și de statui sfărâmate, foarte probabil pentru a întâlni vreun coleg sau o veche prietenă, frumoasă și inteligentă, care lucra în administrația muzeului. Oricum nu era vorba de o cercetare legată de studiile mele, pentru care frecventam asiduu secția medievală a Muzeului de artă. Nu îmi mai amintesc cum am ajuns în fața celor două steme de piatră, căci de aceste podoabe heraldice este vorba, dacă au fost în drumul meu sau le-am întâlnit când am intrat pentru câteva clipe în sala Muzeului de antichități, dacă se aflau așezate foarte aproape de poteca pe care înaintam sau le-am descoperit privind, din întâmplare, dincolo de fâșia de pământ pietruit.

(Continuare în numărul 11)

isabela popa

Jumătate de înger

Dacă erai o jumătate de înger desculț
ori fragedă fiară
lovită cu miez speriat de virginală lumină
de ce-ai încăput, nenăscutule,
tu, pentru-ntăia și ultima oară
într-o cătușă unsă cu soare
răsă și plânsă de duhuri polare?

Fluture ești ori amorțită jivină
tăiată în bronz toropit de morfină
os nelumit aninat de cerescul catarg
despicat de meduza sinucisă în larg.

Călăule disperat și gol în tulpină
jumătate de înger dintr-o pasăre arsă
te cerne în mine un vis fără noapte
din steaua amară cu trup de amantă
ori lupoaica-pereche divină?

Contopire

Nu mă regăseam de un timp
privind anotimpurile sau doar
fluidă așteptam întâmplarea
care se naște cel mai des neîntrebată
până s-a înălțat din nisipul răscolit
de căldura pașilor tăi
conturul tremurător al umbrei
Tu pluteai ca Isus peste valuri
marea murise îmbînzită sub tălpi
și m-am ondulat mersului tău
să auzim dragostea scoicilor.
Tu păreai vrăjit de mișunatul femeilor
cu picioare frumoase și lungi până-n gât,
eu mă topeam sub zâmbetul lăbărlat
al bărbaților, de jur împrejur,
păream serioși ca două glume pudrate,
ca jocul a două cărări undeva bifurcate,
îngânându-se la drum, șold lângă șold,
să le treacă plictisul,
până când am văzut amândoi
că în spate nu se zărea decât o singură
umbră.

Premiul I la Festivalul de poezie «Moștenirea
Văcăreștilor», Târgoviște, 1995

Rugă-n amurg

Nu-mi fura luceafărul dimineții
sau fură-mi-l încetul cu încetul,
cât să mai ardă străveziu în mine;
nu-mi gătui speranța –
îi poți pune lacăt pe buze
pe care eu să-l fărâș c-un sărut;
nu-mi seca dorul ori lacrima,
leagănul amintirii ori clipa
rătăcită în drumul spre moarte
și mai ales,
nu-mi lega vorba!
Mai lasă-mă să-mi spânzur singură
cuvintele
de streășina nopților albe.
Ele să mă mistuie-ncet –
și când o mai rămâne doar spuza
lasă-mă să mă zdrobesc
de tăcerea din ele!

Vis bleg

Fiecare gând galonat,
rotund de încredere în sine,
învârtindu-se în jurul cozii
vrea să evadeze în galop
din cercul cu maimuțe blazate.
Așa că se tot străduie
să se împlânte în realitatea cleioasă
și umilă a mersului în genunchi,
într-o sferă albastră
săltând pe umăr intenții,
și de atâta efort cade răpus
de la primul obstacol,
ca o șoaptă strivită în dinți
într-o catedrală imensă
unde Isus, plictisit,
fuge din brațele mamei pe cruce.

Carpe diem

nu știu de unde te știu,
nu știu furtunile care te-au zămislit
nu știu nici ploile pierzaniei

de la marginea lumii tale.
O punte oarbă încremenise între noi,
cu un singur deget arătător
mi-ai dezvelit privirea,
și astfel, luminată,
șchiopătam prin soarele virgin
ca o frunză pripită, gata să cadă
în vârtejul amețitor al clipei.
E parcă așa mult de atunci
de când cred că te știu
încât nici eu nu mai știu
dacă mă fulgeră aceeași clipită
ruptă de timp și de lume,
sau suntem două secunde distincte
iubindu-se într-un continuu divorț.

Hoți de-o noapte

Hai, iubito, să furăm pepeni
în noaptea asta însemnată,
grădina-i sigur aiurită
și pepeni dulci, cu soarele în ei
sortiți să fie umiliți de vrejuri
abia așteaptă să-i luăm în brațe
și să ne-nveselim pân' la urechi
cu miezul lor de noapte sângerie...

... Semințele lor negre mai apoi
să le sădim în noi!

De ce m-ai rătăcit

De ce m-ai rătăcit în chemări, Doamne
și m-ai zdrobit cu silnice umbre
de alcătuirii chinuite,
cum ai făcut de-a valma
cu inima, ochii și gândurile vrăjmașite.
genunchi ascuțiți și coatele
păcătuind a femeie?
Ce pietre ale străbunilor
trebuie să car penitentă
de-ai îngenunchiat în zodia mea
necredințele tale?...
De prisos, răstălmăciturile,
mi te-am făcut cioburi,
sub cortul meu de fecioară,
căci din neprihănire stelară
mă lovești, mă aduni și mă risipești
cu aceeași părintească iubire
întregă, necioplită!

flavius iancu obeadă

de unde până unde

de unde ai crezut tu
că am venit furișat
ca o lovitură de pumnal
silențioasă
peste multele stofe
ce ascundeau timpanul de
icnetul slab?...

cuvânt scâncind

răbdarea îmi ținea de scut
muzică zăngănitore în scoici
în felinare

am scris până la această vârstă
poeme din cristale
acum
îl las ursitei

pe ultimul
pe mine
în somn

să-nsemne asta mișcarea
ondulată
al bătrâneții târg
ca un cercel răzleț
în coada lichelei de cuvânt
scâncind?

patimi
smog
țipete
stînse

orașul din noapte
fâlfâie din aripi
prin canale

orașul

se ridică
îmi cade la picioare
să îmi zvânte
cu părul ud
taina
tălpilor fără drum

kerosen napalm uitare

lordule lord
aștepți să ningă
să se prelingă timpul
de la glesne la meninge

lordule lord
uitarea te ninge
câinele searbăd
sperietoare de vremuri
de la glesne în sus
noroiul...

rădăcina de rege și
lupii o-nving!

blazonul trupulu o scamă

scutul verde de-
ia

nvinsă
l-am lăsat la ușă
sabia mânăjită de răsuf
caldă
am înfipt-o în coastă

din cal
doar căpăstrul
din armură
blazonul
din brațe
picioare
și minte
nechezatul...

câte-un fir câte-o scamă
împinse dincolo de prag
să mă bat cu sinucigașa
armată de vânt
altă naștere
pe care
n-o voi isprăvi niciodată..

FANTOMA OBIECTIVITĂȚII (III)

de CLAUDIA ENE

În celelalte două articole cu același titlu, am încercat să susținem cu exemple că limbajul știrilor prezentate la TVR Actualități se caracterizează printr-o impersonalitate rău înțeleasă, cauzată de dorința de obiectivitate a utilizatorilor acestui tip de limbaj. De asemenea trebuie spus că există o excepție de la acest stil voit impersonal, și anume prezentarea evenimentelor culturale, fiind vorba firește numai de acelea care nu au și implicații politice, pentru că atunci tonul rămâne la fel de sec, iar conținutul la fel de intransparent ca în cazul prezentării evenimentelor social-politice. Însă când e vorba de o manifestare culturală mai mult sau mai puțin importantă, dar fără culoare ideologică, vorbirea prezentatorului se relaxează, renunță la tonul robotizat și capătă de-a dreptul trăsăturile unei rostiri umane, chiar dacă deseori într-un mod exagerat și distonant cu vorbirea de până atunci! „Încheiem ediția într-o notă mai caldă. Astăzi E. Uță-Chelaru, una dintre marile doamne ale picturii românești contemporane, a împlinit o frumoasă vârstă. Imaginile pe care vi le propunem în continuare se doresc un cald omagiu și o caldă felicitare adresate sărbătoritei“. Sigur că telespectatorul ar putea să fie derutat de o asemenea invazie de căldură (notă mai caldă, cald omagiu, caldă felicitare și totul numai în două propoziții și o minifrază), dar este potrivit să încercăm să înțelegem atitudinea redactorului, care, iată, acum are voie să spargă carcasa robotului care îl ține prizonier și să se manifeste după cum îi este felul. Ce mai contează acum imparțialitatea? Prezentatorul, revoltat împotriva idealului obiectivității – recunoscut ca derizoriu în aceste momente festive – dă cu robotul de pământ și se eliberează prin figuri de stil: notă caldă, una dintre marile doamne ale picturii românești contemporane, o frumoasă vârstă, caldă felicitare. Și chiar îndrăznește să aibă păreri personale atunci când, de pildă, încearcă să prezinte una dintre ultimele cărți apărute la noi: „Ultima jumătate de secol este una dintre cele mai zbuciumate și mai controversate din întreaga istorie a lumii. O epocă în care evenimentele s-au precipitat, iar ritmul însuși al evoluțiilor sociale s-a accelerat, atestând și în acest fel că ne aflăm la sfârșit de veac și de mileniu“. Așadar, fantoma obiectivității încetează să mai bântuie, iar prezentatorul, eliberat de obsesie, își însoțește vorbele cu un zâmbet mulțumit, semn sigur al smulgerii din chingile imparțialității. Dar totul durează doar o clipă, căci, mâine, precum Sisif, o ia de la capăt: obiectivitate, impersonalitate, limbă de lemn, de rumeguș, de plastic – sau cum i-o mai fi zicând – intransparență și – nu-i așa? – la încheierea ediției, – o notă caldă.

În acest număr reproducem lucrări ale sculptorului Simion Moldovan, expuse la Galeria Simeza

despre...

ALTE REFLEXII MELANCOLICE

de AL. CISTELECAN

Un ton aproape degajat melancolic și-a găsit Ioan Tepelea în cea de-a cincea sa carte de versuri – *Trup rătăcind între părți de vorbire* (Biblioteca revistei „Familia“, Oradea, 1994). Melancoliile năpănite nu lipseau nici din precedentele sale volume (*Semnul mișcării*, 1986, *Miresmele gerului*, 1988, *Naufragiu în limita bunului simț*, 1991 și *Poverile din oglindă*, 1992), unde colorau nostalgic o paletă evocativă, nu fără nișcurate, din loc în loc, ba de frisoane etice, ba de cispări reflexive. În ultimele volume poetul s-a străduit chiar să se apropie de o atitudine mai voluntară a cotidianului, exersând o atitudine abruptă și incitarea nervului moral și fiind mai mult într-un patos introspectiv decât într-unul de emfază retorică. În vreme ce nostalgiile mai vechi își căutau spații de exprimare, ascunzându-se în copilărie și într-o melancolie mereu reverberantă, cele de acum torc pe tonul decepției fără a mai fugi în miraje apuse. Poetul stă pe loc, în prezentul elegiac, întându-și stările cu calm, resemnare și ironie și acuzându-le nu printr-o dicțiune avantă, de duct patetic, ci printr-una șalantă, detașată și frivolă: „Asist acum la un propriu iluzii/ invoc ca scuză alte și amănunte/ aceleași/ boli eczeme ciuperce leași/ spitale clinici infirmerii/ iluzii reverente/ Momentul e tocmai bun pentru o tăcere de nervi/ o femeie isterică invitată la o cafea/ cineva să ne deseneze pe tablă apoi/ să se țeară cu totul!“ (*Iluzii perseverente*). Nu e vorba chiar de o „despărțire de iluzii“, cum zice și Simion Moldovan (în „Familia“, 1/95), cât mai răbdă de retezarea impulsului productiv al poeziei, de scoaterea lor dintre elementele textuale sau imagistice. Dacă în volumele precedente poemul se aventura pe urmele

iluziei, căutându-și mereu o zariște protectoare și antrenându-se într-o retorică paradisiacă, de compensație, acum el comprimă iluziile în nostalgia. Vocabularul lui Tepelea e, însă, unul purtător de iluzii, doar că instruit să cânte în partitură deceptivă. Lexicul mântuitor sau doar mângâietor e mereu invocat, deși mână spre vocaliza stresantă: „Iar ne vom lua rămas bun de la iarbă/ piatră țărănească apă lumină/ rouă zori și boarea înserării/ gaită a vieții/ instantaneu prelungit de inutilitate/ Iar vom fi invitați să participăm la realitate/ și vom sta pe bancă înghesuiți ca soldații/ vom participa la dezăpeziri/ cu mâinile străvezii încolăcite de un șarpe etern“ (*Inutilitate*).

Tentația cogitativă, dusă adesea până la versificația filosofardă n-a fost una neînsemnată pentru poezia lui Ioan Tepelea.

În regim reflexiv se desfășoară și bună parte din poemele volumului de față, doar că, așa cum s-a distanțat de patetismul nostalgizant, poetul coboară în autoironie și la acest palier. Versurile sale nu se mai încrâncenează sau crispează în fața ideii, ci o respiră cu naturalețe melancolică, fără bravadă mediativă. Reflexivitatea e doar un climat al notațiilor: „Ploaia pune semne în cadența ei birocratică/ peste partea de vitraliu a orașului. Celulele ei/ întreaga-i ființă ne-ar fi putut convinge/ că iubirea ar fi totuna cu moartea/ Ne supunem și noi întrebării-răspuns/ înțelegând preontologic ființa.../ Ploaia pune semne în cadența ei birocratică“ (*Înțelegând preontologic ființa*). Destule din elementele distonante de dinainte supraviețuiesc și în ultimul volum lui Ioan Tepelea (în special un reflex de patetizare a imaginărilor), dar dominant este acum pactul de funcționalitate dintre nostalgie și autoironie.

În căutarea poeziei (XXII)

PAGINI DIN DICȚIONARUL DEBUTANȚILOR

de DAN-SILVIU BOERESCU

Apelul făcut – și din această pagină – de a-mi fi trimise (la C.P. 1-808, București) cărțile debutanților de după 1989 (însoțite, eventual, de fotografii recente ale autorilor și de datele bibliografice esențiale) n-a rămas fără ecou. Am primit deja foarte multe volume și, cum majoritatea sunt de poezie, mă simt dator să fac o precizare: **Dicționarul debutanților pe care-l redactez se referă la debuturile în toate genurile literare! De asemenea, nu mă interesează doar prima carte a fiecărui autor, ci – dacă există – și următoarele. În fine, termenul limită de primire a materialelor este 30 iunie 1996. Recunoștința mea tuturor acelor care mă ajută! (Citez aici doar trei dintre numeroșii mei prieteni care s-au transformat benevol în „corespondenți regionali“: Gabriel Marineasa – pentru Timișoara, Ovidiu Dunăreanu – pentru Dobrogea, Vițtor Sterom – pentru Ploiești).**

1. **Clara Mărgineanu – ACTUL ÎNTĂI SAU CUPA CU ILUZII (Ed. Colosseum, București, 1995); SĂRMANELE DUMINICI (Ed. Semne, București, 1996).** „M-am născut pe 4 iulie 1972. N-am copilărit. Am absolvit Institutul de Amor al Artei și Boli Sentimentale. M-am perindat ca o pasăre zbanghie prin sălile de spectacol, mi-am sângerat numele prin paginile uitate ale gazetelor, am cochetat cu tentaculele literaturii, am dat autografe muzicii. Am dat iama prin sufletele câtorva oameni...“ Ce ar mai fi de adăugat la acest succint – însă ofertant – **Curriculum Vitae** cu care se deschide primul volum al atât de mediatizatei, cu și – mai ales – fără voia ei, autoare? O face ea singură, mărturisindu-se, cu orgoliu, într-un efort de exorcizare a răului care îi traversează existența: „Iubesc cu sufletul Mariei Magdalena/ Sarea din lacrimi o împărăștii/ Peste marile scandalizări ipocrite./ Viața mea n-am spus-o în biserici/ (Cum, Doamne, de pretinde a o ști gazeta!)/ Au făcut din mine personajul de care/ Simțurile lor aveau nevoie“. Cu miza pusă pe **Eros-ul identificând** ideea („Unde nu e dragoste/ Vom pune dragoste/ Și vom găsi dragoste“), Clara Mărgineanu – care, apud D.C. Tănăsescu, „își rupe din suflet plânsetul ascuns și-l cunună cu suspinele obosite de dragostea rămasă fără de sărut“ – își asumă un mare risc: acela de a fi confundată cu propria-i persoană de hârtie, cea biografică fiind ocultată de nerăbdarea generală, atât de pofticioasă, și asimilată unei ficțiuni erotizante peste măsură. Ea pare conștientă de această nefericită confuzie și nu ezită să o denunțe: „Drama aceasta vrea un nume/ Iar tu nu-i poți da decât jalea/ Că s-au tras toate ștorurile/ Și că te-ai pregătit să trăiești definitiv/ Între vechile tale coperți“. Dacă e adevărat că, în supermarket-ul poeziei contemporane, „frumusețea e marfă de contrabandă“, asta nu înseamnă neapărat că lirica autoarei poate fi comercializată en gros. Dimpotrivă, ea rămâne un articol de lux, distribuit en detail pentru rafinații amatori ai sado-masochismului metatextual: „Am fost femeia care doar te-am mângâiat pe frunte./ Și ți-am lăsat șanțuri de gheare înfipte în carne;/ Am fost femeia care a murit când ai osândit poemele/ marilor iubiri./ Dar, Doamne, cine știe ce te va mai putea salva când/ balaurii parfumului meu/ Îți vor tropăi prin simțuri“? Criticul, în ipostaza Sfântului Gheorghe retezând capetele fiarei...

2. **Vasile Menzel – FRUMUȘETEĂ CANDORII (Ed. Publimages, București, 1995).** De la o textieră de azi a muzicii ușoare, trec la un interpret al său de ieri. Și o fac sub semnul celor patru puncte cardinale difinitorii – în opinia autorului – pentru spiritualitatea românească: „La miazănoapte-i/ Eminescu./ La miazăzi/ Este Enescu./ La răsărit/ Este Brâncuși./ Iar la apus/ E Caragiale“. După ce am stabilit aceste coordonate, pot lua în discuție și latitudinea & longitudinea ce-l particularizează umoral pe

autorul născut sub zodia Săgetătorului, însă acționând, în distihuri rimate, ca o Balanță, „spre-a stabili echilibrul etern/ drumul precis; înspre rai sau infern“. El oscilează între erotismul candid („O sărutare dacă-mi dai./ Eu lumea o asemuiesc/ Cu florile ce înfloresc/ Și se deschid în evantai“), cu inflexiuni mioritice involuntare („Noi doi, ca miri, alături stând./ Îi vom avea pe aștrii nași“) și lirica pedagogică de utilitate preșcolară (**Semafor**: „ROȘU e stopare./ GALBEN, așteptare./ VERDE libertate“; **Balada morarului**: „Iar morarul, meșter bun,/ Moștenind al său străbun,/ (...) Macină nu se oprește/ Și la oameni se gândește/ Să-i slujească, cât mai are/ Zile de trăit sub soare“). Nu lipsește nici pastașa la Topârceanu, destul de grosier realizată: „Două frezii./ Puse pe taifas./ Spun că moda/ Este în impas./ Jos, în vale, sună-ntr-una/ Gîngași clopoței./ A trecut o boare. Printre ei“. Trec și eu peste cratima inutilă, remarcând, în final, că autorul e dispus, totuși, să pună mâna pe carte: „M-am străduit să învăț./ Să pot să citesc despre lume./ Despre natură să știu/ Și-apoi, cu drag, să scriu“.

3. **Mihai Cupcea – POESII (Ed. Gutinul, Baia Mare, 1995).** Întotdeauna am fost convins că poeții sunt cei mai buni teoreticieni ai literaturii, nu criticii. O dovedește și Mihai Cupcea, care scrie în deplină cunoștință de cauză: „Cu cât mai adânc vom pătrunde în substanța lucrurilor, de unde apoi să decupăm semnul care să ne reprezinte integral și unic, cu atât mai limpede Ea, frumusețea, va apărea luminând, cu atât mai întreg inima se va bucura. Faptul, în sine, incumbă deopotrivă caracterul imanent al elaborării discursului poetic, precum și o necesară desprindere de sensul coercitiv al demersului cotidian și, în alt cadru, al celui științific. Semnul artistic – cuvântul metaforă – trebuie să fie, în procesul devenirii sale, o sinteză între conceptul pe care-l semnifică și senzorialul pe care-l reprezintă“. Mă opresc aici, năucit, la jumătatea drumului între Saussure și Caius Traian Dragomir, dându-i încă o dată dreptate – de această dată – **poetului Mihai Cupcea**: „așa-i când te dezbraci în public/ lumea te duce înapoi în bibliotecă/ este neverosimil, este o impietate/ să nu devii din carte“.

4. **Marcel Sămânță – PLANETA DESTIN (Ed. Renașterea, Timișoara, 1995).** Spre deosebire de autorul anterior, Marcel Sămânță e convins că „aritmetica acestei visări (id est, poezia)/ e atât de simplă“, încât ea poate sugera **posibile ieșiri din labirint**. Mai mult decât atât, după ce vor fi înghițit „caltaboșul minciunii“ teoretizante, personajele sale lirice se comportă cât se poate de normal, recuperând umanul prin fizilogical jubilat: „Doi îndrăgostiți făceam pluta pe burtă/ purtați de valurile ierbii/ sub un castan cu frunze spre toamnă/ și flori ofilite și castane coapte/ sub un castan cu tranziștor din care/ se auzea zgomotul de fond/ al microfoanelor

instalate în iarbă/ să prindă eveniment sărutului“. Din recuzita acestei poezii „normală nu lipsește nici ironia („Despre principii, papucului Arhimede/ au o vagă impresie de bine“), după cum nici apelul sentimental al livrescului nu lasă indiferentă (suiam un drum interzis/ spre evadare/ către un burg valon./ ducând cu noi ugoșii/ o splendidă pictură în rouă/ a unei femei fatale decăzute însă“).

5. **Cati Rodica Enache – POEME FĂRĂ NUME (Ed. premier Edit, Ploiești, 1995).** „Căș mai putea să vă spun? Poezii?/ Ce cuvinte firave, ce cuvinte târzii!“ Volumul poezic al Cati Rodică Enache începe așadar retoric, făcând din actul scrierii un pariu cu sinceritatea. Existența lirică pare a se nutri tocmai din conștientizarea didascalică a ratării biograficului prin textualizare: „Cenușa versului/ ucis de piatră necruțătoarei noastre existențe/ (...) A căta oară arsă, măcinată cenușa versului/ o strâng în mine. Invocarea purității pierdute („Câte urme s-șters...!/ Copilăria/ mai stăruie-n tine preschimbată în vers“) ar putea fi o șansă de reîntâlnire cu fiorul original („un lotus/ ce abia a născut,/ inocent și curat, / scăldat/ în lumina dărilor o clipă“). În cazul în care acest eveniment regenerativ nu se petrece, rămâne, totuși, „bucuria simplă/ de-a privi orizontul/ acea liță sacră/ unde pământul întâlnește cerul./ adevărată înțineriește iluzia./ gândul întâlnește cuvântul...“

6. **Daniela Sperlea – DRUMUL DE CEARĂ (Ed. Universal Cartfil, Ploiești, 1996).** Anotimpul metatextual predilect al tinerei poezice este **toamna**: „versurile au rădăcini în toamnă“, „e toamnă și cântecul ploii/ este în noi“, „suferința/ Toamna și ea/ mă plânge“, „toate cuvintele suferinței/ Toamnă“ ș.a.m.d. **Pe drumul de ceară**, invocată în titlul volumului ea înaintea transformării în totu într-o blândă metaforă, care umanizează natura și îi conferă o dulce intimitate, plină de sugestii melancolice. Astfel, **cuvintele suferinței** „legate în sufletul tău/ cu flori ce nu plâng“ și „amurg/ șoaptele aleagă în tine/ și tu nu ști ai să scrii“. Tabloul de melodramă, dominat de o tristețe ușor cabotină, se întregeste cu o mărturisire cutremurătoare: **iubirea moare și eu trăiesc** („lumina să coboare în sufletul meu/ cuit în tunicului în palmele mele/ să plece/ adămurire, nevinovată sunt“). Invers ar fi fost ca **Love Story**...

7. **Roxana Sperlea – BLESTEMUL (Ed. Universal Cartfil, Ploiești, 1996).** Copie de indigo a autoarei anterioare – cel puțin, din punct de vedere fizic (inclusiv pietrele inelului strălucesc identic, sugerând o inedită holografie metafizică prahoveană), Roxana Sperlea dedică celui alt anotimp rece: „Dincolo de melancolie/ ascunde ochiul meu/ altă iarnă.“ recuzita de familie deja cunoscută, se adaugă, o nesperată suavitate. falsa invocă imprecională: „Blestem nu cunosc/ să-ți cunosc/ ce-ai pierdut“, în context, și combus internă a cuvântului este mai intensă – „sălaş foc/ acest verb care mă definește“, iar metafora cuplului capătă conotații variabile, baleind în registrul mistico-dendromorf și breakfast-ul uropatetism genuin: „eram doi salcâmi/ pe-o margine de timp/ eram – salcia tu și eu prunul/ din grădina bisericii/ (...) Să fim cât mai aproape/ unul altul/ ca pâinea de cuțit...“ Cum în familia Sperlea mai sunt două fete desigur talentate vibrând de sensibilitate poetică, cum Daniela toamna, iar Roxana iarna desfătării noastre probabil că – la modul vivaldian – Mădălin primăvara și Simona – vara.

Priveam fără de țintă-n jos./ în indicul candoare./ citeam Ploieștiul copios/ – Sterom strajă la tipografie pus...

POEZIA I COMEDIILE ISTORIEI

de ȘTEFAN-ION GHILIMESCU

Multe și mari privilegii a dobândit poezia de la cântecele de uitat singurătatea ori de trezit morții, de la ele unei limbi uitate, neevolute, de la toate retrăite ale unei realități dezvoltată în tură; de la funinginea unui corb alb, venit din cer, cum ar spune Gheorghe Izbășescu. În genere (dar câte încercări deșuchete nu s-au făcut pentru a o canoniza) este un act de definiție a lumii. un proces de zămislire rugeră a unei vegetații fabuloase, scoasă la suprafață ori trasă la fund de neînduplecatele ape ale timpului. Teoriile poeziei, spunca Bacon, sunt multe, adăugând că, dacă istoria este o călăuză adevăr, poezia merge chiar de mână cu realitatea.

Și așa cum popoarele mării și-au pregătit/ rădăcina faima trimițând pe valuri în avangardă/ de mititel care plutea într-o scoică/ sau o de ou“, așa și Gheorghe Izbășescu năzuie, pe umerii fugare ale zilelor „cu ființele lor foarte frumoase“, să rețină haloul experiențelor „supra-naturale“ pentru a le trimite ca mesaj viitorului. Într-o „strigare“ este totdeauna, ca fenomenologie a spiritului, și cea mai importantă, cea mai voi prefacă ca am uitat tot ce a scris acum poetul, cu atât mai mult cu cât **drama realului** – în discuție – lasă impresia că singura carte a poetului sincronă editorial spunerea și evoluția liniilor de forță ale poeziei poetice. O carte, și etic și estetic, gândită să fie în mod vădit unitar, atinsă - până la un punct - de o compluta boală numită în titlu. „Nu mă prefăcut din fire, recunoaște franc poetul, că războiesc/ chiar și pentru un pai când e vorba de onoare./ Însă dacă ea îmi scapă de sub mână/ gândurile nu pot fi numai sânge“. Într-o rea sau scrisoarea poetului, ambiționând să scrie o fizionomie „liricii perfecte“, se dovedește că o dată – un spectacol mai curând străin, căci sufletul de înecat (primind din afară misiuni străine), trage după sine „măscăriciul schiop“, cător **cu minte** al atător comedii ale istoriei. Al – greu blestem – e un senzor al „spasmelor de război“, un filozof patetic lansat într-un lung proces al tuturor prejudecăților delictului de

supraviețuire. „Fețele mele destul se uitaseră una la alta./ Și-au scos limbile de-un cot la câte au văzut:/ tichii roz de hârtie creponată, pene de struț la pălării./ capete cu albeață-n pupile, capete cu priviri sașii./ capete cu gură de iepure, o încercare cât de cât demnă/ de a găsi nimicului o întrebuintare la modă“. Vina scribului, pentru care istoria nu lucrează niciodată, se stinge surd în cearta productivă a cuvintelor ce „cad ca hoiturile/ în mlaștina câmpului fremătător de hârtie“, levitând peste nămoluri ori înotând în **baia de sânge** a tranziției. „Totdeauna: acest război clandestin dintre/ distrugere și creație./ De aceea bucuriile imaginației cum vin se și duc./ Iar în gură: doar funinginea și ruinele lor./ Și prin păcle, dhuri vinete bolborosind/ din pieci de vipere, gata de ispravi viclene./ gata să vândă oricărui dușman./ gata să-mi înțepe limba de ceară/ ca să nu te mai pot striga, Doamne, în ceasul urgisit./ / Numai importanții teoreticieni discută jubiland/ despre mărețul anacronism ca despre o evoluție./ Zmălțuind cu miere urmările lui pe terasele logicii“. Din perspectiva judecății etice intransigente, demersul poezic îi pare creatorului o frumoasă stratagemă de investire și gestionare a virtuților spirituale ale ambiguității. Exasperat, poetul se autoîndeamnă: „exersează-te, exersează-te în negarea realului/ care nu-i decăt o mincinoasă cortină/ pentru numele vie ale spiritului“.

Perfect articulată, rațiocinantă și pură, plină de îndrăzneală, poezia lui Gheorghe Izbășescu e departe de a se fi așezat în vreuna din stercotipiile bineștiute, cum, iarăși, e departe de visul cititorului de a fi călăuzit în oazele de liniște și pace ale reveriei. Un permanent dialog și o certă necurmată între diferite voci se încinge cu fiecare titlu, răzbat de sub coastele fiecărui vers. Trebuie recunoscut aici un reflex al unui fenomen de scindare a ființei, pe de o parte, pe de altă parte, abisul căscat de ruptura de nivel dintre o realitate mereu tranzitivă și o imaginație funanbulească, constrânsă să evolueze într-o asemenea falie. Drept urmare „conștiința scârșnește din dinți“. Poezia lui Gheorghe Izbășescu este dificilă: o imaginație rebelă și copilăroasă întinde în versurile sale inteligibilului curse la tot pasul, făcându-l să-și iasă din lege și să se smintească. „O sticlă cu suc de cucută vine spre mine/ cu o misiune de caritate:/ să fortifice zidurile lui Akademos/ unde atâția pedagogi de școală nouă/ fac teoria pușorului care a fugit/ cu găoacea oului pe cap“. Suprerealismul, fiindcă, realmente, un suprerealism fascinant irigă asemenea versuri, este prelucrat de o inventivă mașinărie de imagini din care se dezvoltă mai apoi grădini cu plante sensibile. „Simt: tata îmi privește clopotul învinețit al gurii./ limba de fosfor cum revoltă ea organele./ cum incită ea vederea să sape în pământul/ plin de primejdii al păcatelor roșcovane./ capodopere fizice în suburbiile unor fapte/ din ascunzișurile memoriei cum și-au scos/ acum din praf giuvaerele, tacâmurile de argint/ pentru spinoasa realitate./ / El îmi supraveghează umbra când se dedă viciului./ când glasul îi înțepenește brusc în gâtul clepsidrei./ Dintr-un capăt în celălalt el îi alege vocile surghiunite/ să mi le dea la vedere cu o înfricoșată bucurie./ Cu aplicațiile lor desferecând simțurile./ / “ Atari desferecări lasă să se dezvolte genuin metafora și oximoronul, capabile să conserve pe o durată mai lungă starea de spirit care urzește versul după

canonul potrivirii faptei după cuvânt. „Potrivesc fapta după cuvânt ca un cerc/ pe dăra copilăriei ce nu și-a întrerupt descântecul/ din câni de cositor“, scrie undeva poetul. Nu realitatea este, așadar, obiectul interesului poetului, ci, cum ar spune George Călinescu, fenomenologia de sub nivelul lucidității. O realitate magică și demonică se naște astfel, „... cum soarele pe sub pielea cuvintelor“. „Zeita“, „bidiviul“, „vocea“ se dovedesc a nu mai fi clasicele figuri ale vechii retorici, ci nuclee poetice cu sarcină nepolarizată strict, succedanele ale absenței și înstrăinării. „Stilul ăsta de viață poate curăța pe oricine!“ / mi-a zis fercheșul bidiviu al lungilor nopți de insomnie/ când și-a frânt gâtul./ Și acum zace în pământ cu o lumânare la cap./ Zeul mort înai bea și acum picăturile de seu/ din pricini necunoscute./ Zeul mort justifică echilibrul dintre/ materie și veninul ei./ / Dar eu trebuia să-mi continui călătoria./ Și am încălecat din fugă pe-un lup./ pe ce am găsit și eu la îndemână./ Ființele de gheață au și ele o imaginație a lor, o vâlvație care dă mai multă lumină decât căldură/ atunci când împrumută guri jurăminte“. Sufocat de cadrele postdecembriste, obosit să tot immortalizeze istoria locală, în a cărei schimbare la față poetul nu mai crede, **melodrama realului** îi provoacă nu numai tulburări estetice dar și dramatice îndoiele etice. El se întreabă dacă nu cumva în goana după imagini a fercheșului bidiviu al lungilor nopți de insomnie se ascunde, ca o momeală mincinoasă, vrăjmașul cel mai înrăit al poeziei sale. Întrebarea rezumă manifest aventura războiului declarat împotriva „întâmplărilor dărpănite“, voința înnoirii expresiei, hotărâtă cu orice riscuri „să smulgă rușinea din dicționare“. Ființe noi, spirituale, va să sporească taina ceasului buncevestiri a nașterii nouă. Pregătindu-se să primească îngerul, poetul își flagelează înverșunat trupul „până când va răsări din el ceea ce trebuie./ Numai că limba din gură mi se umflă tot mai mult/ că mi-e teamă că în curând chiar/ nu voi mai putea vorbi./ Mi-e teamă că limbă va ajunge ca o șină de carne/ îngropată de vie într-o nevrednică vizuină.“ Extraordinară poezie în textul **Cum mă lupt eu cu melodrama realului -2**, din care am citat. Superbă și, totodată, tragică conștiință a delictului creației.

Gheorghe Izbășescu, un fervent al pulsului actualității literare, unul dintre poezii importanți ai generației sale, promise să devină un mare poet, dacă va împinge până la ultimile consecințe maiotica viziunilor avute în **Melodrama realului**. Împlinirea sa, care ne va bucura precum ne taie respirația acru tare al înălțimilor, ține însă de o foarte subțire operație cu laserul asupra țesutului adipos al metaforei, care, dacă va reuși, toul va fi OK.

Gheorghe Izbășescu, *Melodrama realului*, Editura Timpul, Iași, 1995

UN ROMÂN LA HOLLYWOOD: JEAN NEGULESCU (XI)

de MANUELA CERNAT

Proaspătă câștigătoare a Premiului Oscar pentru rolul titular din *Mildred Pierce* (în regia transilvăneanului Michael Curtiz), actrița Joan Crawford se înfățișează pe platou la *Humoresca* distantă și glacială. Excelând în roluri de soție sau iubită abandonată, a ajuns să se identifice în ochii marelui public cu nefericirea feminină. Jean îi face un portret avantajos și i-l trimite însoțit de un boboc de trandafir și de clasică formulă „Numai tu, scumpă Joan, o poți întruchipa pe croina filmului nostru așa cum o visez eu...”. Cucerită, vedeta își abandonează aerele de regină și se pliază exigențelor lui. Inițial biografie romanțată a compozitorului George Gershwin, scenariul *Humoresca* fusese romanțat de Clifford Odette, unul din dramaturgii de calibrul forte ai Americii, în formula melodramei mondene: un violonist genial și famelic (John Garfield) este salvat de la anonimat și mizerie de mecenatul unei familii din înalta societate. Admirafia ei se preschimbă curând într-o iubire disperată care o împinge la sinucidere când ingraturul, ajuns pe culmile gloriei, se depărtează. Dintr-un subiect de duzină, Negulescu, secundat de camera operatorului Ernest Heller – autor al neuitatei imagini la *Pe aripile vântului* – obține un răsunător succes de box-office și de prestigiu artistic. A rămas antologic prin planul în penumbră al protagonistei cu țigara neaprinșă, spre care licăresc simultan brichetele mai multor admiratori. „Echilibrul interpretării actoarei este atât de extraordinar încât înțelegi cât de super-excelent i-a condus Jean Negulescu” scrie *Los Angeles Times*. Încântați, patronii de la „Warner” îi măresc salariul de la 350 la 1500 de dolari pe săptămână. Distribuit la

Paris, în septembrie 1947, *Humoresca* rulează chiar pe Champs Elysees... Printr-o ciudată voință a destinului, filmul va fi reluat în capitala Franței, patruzeci de ani mai târziu, asigurând reconsiderarea artistului pe nedrept uitat de critica europeană.

În 1986, festivalul Filmului American de la Deauville l-a omagiat pe „celebru cineast, unul din ultimii dinozauri de la Hollywood”, dedicându-i o generoasă retrospectivă. Presa îl răsfăță, publicul își exteriorizează spontan admirația față de octogenarul „Prinț al melodramei” ridicându-se în picioare și aclamându-l îndelung. Mulțumind emoționat pentru acea „standing ovation”, acordată cu multă zgârcenie în lumea occidentală, doar celor mai mari dintre cei mari, Regizorul ține în mod expres să amintească de țara lui de origine, România. Tot atunci, la Deauville, în cadrul unei fastuoase ceremonii, Ministrul Francez al Culturii, François Léotard, înmânează regizorului „american de origine română”, cum îl recomandă întreaga presă, înaltele însemne de Comandor al Ordinului Artelor și Literelor. Decorația este destinată „persoanelor care s-au distins prin creația lor în domeniul artistic sau literar, ori au contribuit prin opera lor la strălucirea artelor și literaturii în Franța și în lume”. La textul standard al Ordinului de decorare, emis la 10 septembrie, ministrul a dorit să adauge o apreciere personală: „Sunt deosebit de fericit că pe această cale marele Dvs. talent este astfel recunoscut și vă adresez cele mai vii felicitări.” Când Léotard îi înmânează decorația, regizorul nu se poate împiedica să nu-i șoptească hătru „Dacă nu veți mai fi ministru, căutați-mă. Aveți un fizic de actor de cinema”. Cucerțiți, ziaristii prezenți comentează pe larg

evenimentul: „ministrul nostru al Culturii a venit la Deauville pentru a omagia cinematograful persoanei... românului Jean Negulescu” scrie *France Soir* notează: „S-ar părea că François Léotard este unul din faniii lui Negulescu, căruia citește Memoriile.” În sfârșit, *Le Matin* consideră: „adevăratele vedete ale festivalului au *Humoresca*, cel mai frumos film din program (drept, turnat în 1946...) și Jean Negulescu, care a activat 40 de alte filme tot atât de celebre și ca colaborator cu cele mai frumoase staruri ale lui Monroe, Bacall, Crawford, Leslie Caron, Bette Davis, Sophia Loren.”

Sub titlul *Negulescu, de la Negrescu la Hollywood*, un articol pe trei coloane din *Le Nouvel Observateur*, comentează în termeni ditirambici *Humoresca*: „reluarea confirmă talentul regizorului arta de a rubi femeile; Deauville îl omagiază. Toată va fi dulce pentru Negulescu, care a fost și rănușul din cei mai celebri *Women's directors* Hollywoodului: alături de Cuckor, a pictat douăzeci de ani și mai bine aceste imagini de care veșnic ne încântă. Oarecum neglijat de o cină nedreaptă și uneori puțin perspicace, acest român emigrat de timpuriu la Paris își redobândește a popularitatea în Statele Unite și în Franța. Supremă melodramă, *Humoresca* nu este doar o minunăție virtuozitate ci și o amănunțită sinteză a romanescului hollywoodian, o saga a pasiunii neîmplinite, una capodoperele lui Joan Crawford.”

O recenzie entuziastă găsim și în *L'Express*, „nimic nu egalează în această săptămână un film de 40 de ani. *Humoresca* ne dă o lecție în materie de melodramă. Intens, febril, irezistibil, ne oferă una dintre acele pasiuni răvășitoare și fatale care ne lasă gâșt și uscat și ochii umezi, incapabili să ne ridicăm fotoliul nostru de spectator.”

Niciodată Negulescu n-a fost mai în prim plan artistic decât acum. Stilul lui începe să-și definească constantele: subiecte patetice, deseori excesiv sentimentale, confruntări violente de caracter puternice, metafore vizuale percutante, atmosferă sumbră, exploatare savantă a luminii și a efectelor clar-obscur.

lumea literară

«DUSMĂNIA POATE FI REVOCATĂ»

● Premiile Filialei Brașov a Uniunii Scriitorilor pe anii 1993/1994

La mijlocul lunii februarie, în lumea scriitorimii brașovene s-a petrecut un eveniment de mult așteptat: acordarea premiilor Filialei Brașov a Uniunii Scriitorilor pe anii 1993/1994. O întâmplare venită să infirmе speculațiile mai puțin binevoitoare ale unora care vedeau înmormântată viața culturală brașoveană, în general, și pe cea literară, în special. Evenimentul a reușit să dovedească faptul că scriitorii brașoveni își au propria identitate și orgoliul de breaslă le este îndreptățit.

Festivitatea decernării premiilor a avut loc în saloanele restaurantului „Cina”, în 23 februarie, în prezența d-ilor *Laurențiu Ulici*, președintele Uniunii Scriitorilor din România, *Alexandru Popa*, prefectul județului Brașov, *Stelian Bădrăgan*, consilier șef al Inspectoratului pentru Cultură Brașov, *Ion Topolog*, secretarul Filialei Brașov a US, *Eduard Huidan*, directorul cotidianului „Gazeta de Transilvania”. Iar reînnoirea acestei tradiții a fost cu puțință datorită eforturilor, deloc ușoare, – inclusiv cele materiale, fiindcă dacă se vrea, se poate investi în cultură! – ale Filialei Brașov a Uniunii Scriitorilor, Asociației Industriașilor și Comercianților (ASINCO) Brașov și ale „Gazetei de Transilvania”. Un juriu de ținută format din *Victor Sterom*, președinte, *A.I. Brumar*, *Anatol Ghermanschi*, *Mircea Valer Stanciu* și *Nicolae Stoie*, membri, luând în discuție cărțile apărute sub semnătura membrilor Uniunii Scriitorilor din România, aparținând de Filiala Brașov, dar și cărți de debut, după o selecție deloc ușoară, a hotărât acordarea premiilor unor scriitori care au confirmat

Pentru 1993, premiile acordate au fost: poezie – *Ioan Vintilă Fințig*, „Obiecte după frig”; proză – *Ion Topolog*, „Chemarea țărnelor la Aquileia”; traduceri – *Mihai Gavril*, *Martin Optiz* – „Zlatna” și *Lidia Lazăr Jerghie*, *D.S. Merejkovski* – „Iulian Apostatul”; debut – poezie – *Vasile Șelaru* – „Rebel

la Polul Est”; proză – *Liviu Comșia* – „Învinșii”.

Pentru 1994: poezie – *Iuliana Modoi*, „In Wind der Werschwendung”; Istorie și critică literară – *Horst Schuller Anger*, „Kontakt und Wirkung – Klingsor”; monografia revistei „Klingsor”; debut – poezie (ex-aequo) – *Mihai Ionuț Constantinescu*, „Pentru o mie de ani”; *Vladimir Deteșanu*, „Divina ploaie, iubirea”; *Dumitru Crudu*, „Falsul Dimitrie”; proză – *Maria Marino*, „Păcatul ingerului”; literatură pentru copii – *Ioan și Luminița Gliga*, „Copacul fermecat”; critică și istorie literară – *Alina Petrovici*, *Mihai Eminescu*, „Poezii”, ediție completă.

Juriul a mai hotărât acordarea premiului „Opera Omnia” poetului *Vasile Copilu Cheatră*. De asemenea, „Gazeta de Transilvania” a acordat scriitorului *Vasile Copilu Cheatră*, „Diploma de onoare” și un premiu pentru întreaga activitate literară și publicistică pusă în slujba neamului. Iar *Eduard Huidan* a oferit un premiu special elevului *Silviu Gherman* de la Liceul de Artă Brașov, debutant strălucit al „Foii pentru munte, inimă și literatură”, supliment al cotidianului „Gazeta de Transilvania”.

Dincolo de concretețea acestor premii, care vin ca un balon de oxigen pentru literatura brașoveană, încercând să întâmpine demersul scriitorimii de aici, cu respectul cuvenit, ceea ce contează este o anumită stare de spirit. Aceea a drumului spre normalitate. Scriitorii, în individualitatea lor, trebuie să fie împreună, indiferent de orgoliul sau vârstă interese. Această întâlnire a avut menirea unui astfel de prim pas – iar faptul că există firme conduse de oameni care au posibilitatea și vor să investească în cultură, este un câștig ce poate da speranță ca Brașovul să nu mai sufere de complexul provincialismului cultural față de București. La Brașov se scriu cărți bune, fapt ce nu mai trebuie demonstrat. *Laurențiu Ulici* spunea: „Cel mai mare dașman al nostru suntem noi înșiașe. Această întâmplare reprezintă dovada că dușmănia poate fi revocată”.

Festivalul internațional „Lucian Blag Ediția XVI-a

Cu prilejul celei de a XVI-a ediții a Festivalului internațional LUCIAN BLAGA, 6-9 mai 1996, organizatorii inițiază o suită de concursuri dotate cu premii.

– Concursul de creație literară, deschis tuturor creatorilor din țară, membri și nemembri ai Uniunii Scriitorilor. După uzanțele cunoscute, poeziile purta un motto, același cu cel din plicul conținut de datele autorului. Adresa: Sebeș, Casa de cultură M. Viteazul nr. 42, cod 2575, până la 21 aprilie 1996.

– Concursul de creație plastică sub genul „Portretul care așteaptă” se referă, în primul rând, un portret al cărturarului Blaga, cu dimensiuni pe 50/70 cm. Se pot trimite și desene, ilustrații, etc. adresa: Inspectoratul pentru cultură al județului Alba, Piața I.C. Brătianu nr. 2, cod 2500, Alba Iulia, până la 20 aprilie 1996.

– La aceeași adresă sunt așteptate și lucrările care să nu depășească 15 cm înălțime pentru Concurso de grafică ex libris, desfășurat sub genericul „Fără strivire corola de minuni a lumii”.

– Concursul de creație muzicală se adresează compozitorilor, muzicienilor, profesorilor și alor interesați de obiectul poeziei blagiană. Termenul limită – 15 aprilie 1996, destinatar: Inspectoratul pentru cultură al județului Alba.

– Concursul de interpretare (recitare) a poeziei blagiană adresat actorilor profesioniști care participă individual (3-5 minute) sau în grup (15 minute).

Juriul național va acorda premiile în cadrul Laureatilor.

● La Editura de Artă și Literatură din Haviș a apărut, în traducerea poetului cubanez Alberto A. Perez, antologia intitulată „Trei poezii din Eminescu, Blaga, Arghezi”.

● Editura Giordano din Sao Paolo, publică bilingv Miorița, Poeme de Marin Sorescu și o nouă traducere de Sadoveanu traduse de Luciano Maia și postfața articolul „Spiritualitatea românească” de M. Eliade.

● La 27 februarie 1996, în cadrul unei ceremonii care a avut loc la Ministerul Culturii din Franța, domnul Philippe Douste-Blazy, ministrul Culturii, înmână dirijorului Sergiu Celibidache titlul de comandor al Ordinului Artelor și Literelor.

FAUST MUZICIANUL

de GRETE TARTLER

În cronologia temei faustice, momentul Thomas Mann ocupă un loc special, acesta fiind primul care a transferat sonajul în lumea muzicii. Dacă personajul epoca lui Luther, Georg Faust (1480-1540), de țaran ajuns să studieze la mari universități mane, ținea prelegeri despre medicină, ologie și alchimie (martori oculari, între care nii din cercul lui Luther, afirmă că vorbea cu urile, prezicea viitorul, ba chiar a încercat să are), dacă în **Cărțile populare**, la Marlowe Lessing (spre a numi doar câteva din nctele cheie" ale evoluției temei) Faust era

teatru

VOYZECK

de MARINA SPALAS

În cadrul celei de-a patra ediții a Festivalului Uniunii Teatrelor din Europa, recent desfășurat la București, Teatrul ndra, care a găzduit Festivalul, a prezentat și amarg de premiere, printre care și **Woyzeck** eorg Büchner, în regia lui Tompa Gabor. Înă la spectacolul propriu-zis, ar trebui să rcăm sărbătoarea teatrală destul de puțin atizată a acestui Festival căruia, deși s-a șurat cu sălile pline i s-a subliniat prea puțin rtața.

În păcate spațiul nu ne permite să ituăm acest aspect. eorg Büchner (1813-1837) este un prozator amaturg german cunoscut în România ită lui Liviu Ciulei, care a montat și tradus le lui pentru prima dată la noi. Astfel, Liviu i a montat primul „Moartea lui Danton” și nce și Lena” pe scena Teatrului Bulandra în 1969 și 1971. În afară de cele trei piese: nce și Lena”, „Moartea lui Danton” și /zeck”, Büchner a mai scris și nuvela z”.

Este un scriitor romantic prin forța nilor, realist prin studiul caracterelor și

savant și filozof, apariția lui Adrian Leverkühn din **Doktor Faustus** înseamnă o adevărată schimbare de mentalitate. E adevărat că deja compozitorii contemporani cu Goethe (Spohr, Piccini, Berlioz) se lăsaseră ademniți de ideea unui Faust în muzică (idee ajunsă la apogeu în 1859 prin opera lui Gounod), însă nici un scriitor, înainte de Thomas Mann, n-a îndrăznit să considere muzica „meserie faustică”.

Thomas Mann însuși povestește că fusese bântuit 42 de ani de subiectul la modă în secolul al XIX-lea, pactul unui artist cu diavolul. Lecturile din **Faust**, bombardamentul Berlinului, scrisorile lui Luther, gravurile lui Dürer, viața lui Hugo Wolf și Nietzsche îl incitau și constituiau deja o plasmă pentru ceea ce avea să devină „Parsifalul” său. Însă o invitație la Werfell, o cină cu soții Schonberg a constituit adevărata „scânteie”: „Am aflat multe de la el despre muzică și felul de viață al compozitorilor. Note pentru fixarea tipului muzical al lui Adrian Leverkühn”. „Ce l-a impresionat (pe Schönberg) cel mai mult a fost evadarea din dificultățile crizei culturii în pactul cu diavolul, setea de descătușare cu orice preț a unui spirit mândru amenințat de sterilitate, paralelismul dintre alunecarea euforică în prăbușire și beția fascistă”.

Rămâne vizibilă împletirea tragediei lui Leverkühn cu a lui Nietzsche; de asemenea, nu poate fi contestat modelul Adorno (muzician și filozof emigrat și el în America, prieten cu Thomas Mann, dar mai ales comentator al dodecafonișmului). Însă principalul inspirator rămâne Schönberg. Unii au criticat atribuirea dodecafonișmului lui Leverkühn. „În viitor, la dorița lui Schönberg, cartea va purta pentru neinițiați dreptul de proprietate intelectuală”.

Organizarea cu totul nouă a materiei muzicale, creșterea tensiunilor melodice, dizolvarea vechiului sistem armonic și întoarcerea spre atonalism (având originea în opera lui Wagner, cu evoluție prin Weber, Chopin, pentru a se manifesta în stare de criză la Richard Strauss, Skriabin, Debussy) a explodat prin Schönberg. Compoziția fondată pe 12 semitonuri raportate numai la ele însele și ordonate în serii încerca să exploateze domenii de expresie unde nimeni încă nu pătrunsese.

Născut la Viena în 1874, influențat de romantismul târziu și de Wagner, atras dintre colegii de generație de Mahler, interesat de muzica programatică (primele lucrări – între care **Noapte transfigurată**, după un poem de Richard Dehmel și poemul simfonic **Pelleas și Melisande** – după Maeterlinck – o demonstrează), Schönberg a cunoscut la Berlin și influența noii școli germane, cu Richard Strauss. În admirație față de Beethoven, a scris două cvartete de coarde, dintre care al doilea anunță deja expresia cadrului tonal. În **Grădinile suspendate** (pe materia verbală a poemelor lui Stefan George, folosind vocea între șoaptă și țipăt) atonalismul fusese aproape atins. Schönberg, fluierat, înjurat de critică, se încăpățâna într-o lume a psihanalizei muzicale (monodrama **Erwartung**) ajungând prin **Pierrot lunaire** și **Cinci piese pentru orchestră** la abolirea nu numai a armoniei, ci și a ordinii ritmice. În 1922 îi spunea unui elev: „am descoperit ceva ce va asigura preponderența muzicii germane timp de o sută de ani”. Curat pact faustic!

Nu mai că voga serialismului n-a durat decât, mai degrabă precum pactul cu diavolul din **Cărțile populare**, vreo două-trei decenii. Schönberg însuși (în **Satire, Variațiuni pentru orchestră**) simțea nevoia revenirii la sonorități impresioniste. În ultima perioadă era marcat de preocupări religioase (revenise la iudaism). Însă opera **Moise și Aron** a rămas neterminată.

Cum ar mai vedea astăzi creatorii un Faust modern? Probabil ar fi eroul cunoașterii prin computer, o făptură care să împace încrederea în soluția pozitivă (afirmată de Lessing) și teama de disoluție. Pe un Goethe al zilelor noastre mi-l imaginez ironic, cu un sec umor.

de a-și exercita puterea asupra celor mai slabi și mai umili decât ei.

Căci nu dragostea îl face pe căpitan s-o seducă pe soția lui Woyzeck, ci dorița de a-l umili pe acesta pe toate planurile.

Ideea de a o prezenta pe soția lui Woyzeck (Oana Pellea) într-o fază avansată a sarcinii, chiar dacă în text se spune că îi va dăruia un copil lui Woyzeck, contrazice flagrant relațiile dintre personaje. Este o inovație nefericită a regizorului care transformă, astfel, o relație de adulter într-o relație patologic-sexuală.

Ar mai fi și alte nedumeriri în spectacol, dar, în total, meritele sunt mai importante decât scăderile.

Iar meritul principal constă în faptul că spectacolul are un nivel artistic elevat, un ritm susținut (în ciuda unor lungimi), iar actorii joacă cu credință și dăruire constantă, ceea ce conferă pasiune întregului.

Oana Pellea compune un rol aproape patetic, încât crezi că doar naivitatea a făcut-o să cedeze avansurilor căpitanului (Claudiu Stănescu) și nu frivolitatea. Chiar dacă fizicul căpitanului poate oferi și explicația omenească a opțiunii în raport cu soțul ei.

Un stil interesant îi conferă și Cornel Scripcaru personajului său alternând între ridicol și sadism, un personaj cu o pondere importantă în spectacol (doctorul).

Merită menționați și Marian Râlea și Șerban Cella în rolurile pe care le construiesc. Amestec de sarcasm și exacitate, ei evoluează într-un ansamblu ai cărui interpreți (Ileana Predescu și Ion Cocieru în plus) oferă un spectacol tulburător, a cărui actualitate se validează după 160 de ani de la scrierea lui (1836) prin calitatea textului, prin forța caracterelor și prin pasiunea trăirilor.

Amos Chitta (Austria)

În peisajul politic al Markomanniei de astăzi, doctorul Groj der Hai, șeful partidului hibernal, și-a făcut notorietatea rostind parole antiumanitare și simpatizând față de trecutul fascist german. Începând cu un laudatio la adresa politicii forțelor de muncă în cel de al treilea Reich (apropro cohortele de sclavi) și sfârșind mai recent cu definirea trupelor SS ca formațiune militară cu drept la decriminalizare, domnia-sa a știut întotdeauna să șocheze opinia publică națională și internațională. Sunt cunoscute, de pildă opiniile sale rasiste cu privire la străinii aflați legal pe teritoriul republicii Markomania. La fel ca și prefectul Markomanniei de Sus, domnul Ratsenpökn, doctorul Groj der Hai afirmă, cu glas tare, că, de fapt, n-ar avea nimic împotriva imigranților dacă aceștia ar fi blonzi. Vrând să-l aducă într-o situație jenantă, un grup de parlamentari markomanni în frunte cu magistrul Thomas Chlorophilus, șeful partidului vegetarian, i-a servit următoarele lecție:

„Prin cochetele noastre cafenele, circulă de câțiva ani încoace o interesantă istorioară despre un fabricant din Wind-o-bomba ce trăia fericit în compania bulldogului său prea-iubit dar și a soției sale, răsfațat de viață și de noroc, fără soacră, fără toate acele neajunsuri în măsură să îngreuneze existența noastră pământeană dar care, chemat într-o bună zi de afaceri, trebuise să călătorească în Suedia” – începu să povestească magistrul Thomas Chlorophilus. „Cum fusese de așteptat el dădu acolo peste oameni extraordinari de prietenoși și de ospitalieri, cărora nici prin gând nu le trecea să-și bată joc, dintr-un motiv sau altul, de semenii lor, fapt petrecut îndeosebi în Maroc. Istorioara consemnează numele acestui regat african numai pentru că acolo, în orașul universitar Rabat, un tânăr congolez fusese trimis pe vremuri să studieze.

Întocmai ca și fabricantul markomann, și negrul acesta se bucurase să întâlnească în țară străină oameni prietenoși și ospitalieri, cărora – așa credea – culoarea pielii și a părului cuiva nu era pricină de batjocură. O vreme, noul venit s-a simțit de minune în Maroc. Curmalele, laptele de capră și măslinile aveau un gust dumnezeiesc iar viața era plină de culoare căci prin piețe și pe la colțuri muzicanții de stradă și scamatori de tot felul își demonstrau priceperea, în timp ce povestitorii de basme, saltimbanci, ba chiar îmblânzitori de șerpi te transpuneau într-o atmosferă de halima, încărcată de mister. Dar vedeți, se întâmplase odată, din păcate, ca tocmai odrasla unui șeic bogat să treacă pe lângă destoinic student din Congo. După ce l-a examinat de sus până jos, ca pe un monument al naturii, acesta a exclamat: «Pfui, că negru mai e!» Incidentul i-a lăsat tânărului de culoare un gust amar, ce l-a făcut pe dată să regrete, că nu fusese trimis la învățătură în Suedia, țara în care aroganța nu era exersată pe pielea oamenilor, și unde, desigur, se afla fabricantul de care vă vorbesc. Numai că, stimați colegi, congolezul era un tip inteligent! El cumpăni ceva mai bine situația și trebui să recunoască, spășit, că nu avea teme să adune obidă în suflet întrucât de o aroganță încă și mai de neiertat se făcuse el însuși vinovat, acasă în Congo, când își răsese de pielea ca smoala a concetățenilor săi pigmei. Jură ca faptul să nu se mai repete.

Trecu o vreme și odrasla de șeic trebui să părăsească Marocul pentru ca, la rândul său, să studieze. Țara ce-i fusese destinată se afla pe undeva prin Răsărit și se chema România. Dacă nu mă înșel, în fruntea ei sta un oarecare Nicolae Ceaușescu căruia i se spunea «conducătorul mult iubit». Se povestește că individul deschisese

PFUI, CĂ NEGRU MAI E

ușile acestor arabi mirositori a petrol, cu gândul să-i tapeze de bani. Sosit în capitala României, al cărei nume în clipa asta îmi scapă, noul-venit dădu peste oameni prietenoși și ospitalieri, cărora – așa credea – culoarea pielii și a părului cuiva nu avea de ce să fie pricină de batjocură. Un timp și odrasla șeicului s-a simțit de minune în România. E drept, curmale, lapte de capră și măslinile nu existau acolo dar usturoiul... Usturoiul, stimați colegi, era fără egal – o adevărată mândrie națională! Cât despre scamatori și povestitori de basme, aceștia stăteau în fruntea partidului comunist sau chiar în guvern. Lipsă de ei nu se ducea. Și iată că, într-o zi, se întâmplă să treacă prin preajma studentului arab un biet țigan care, mai mult din prostie, lăsa să-i scape jignitoarea remarcă: «Pfui, că negru mai e!» Asemeni congolezului, și odrasla de șeic resimți obidă, dar ce spun, mai mult decât obidă, de-a dreptul indignare. El regretă pe dată că nu fusese trimis să studieze în Suedia, țara în care oamenii erau într-atât de prietenoși și de ospitalieri încât nimănui nu-i trecea prin minte să-și bată capul cu culoarea pielii și a părului altuia, cum era cazul marocanilor și al românilor, și unde, lăfăindu-se în puf sau învârtindu-se prin înalta-societate suedeză, fabricantul markomann reperase deja unele blondine pe gustul său. Numai că, la fel ca tânărul din Congo, și arabul era un tip inteligent! El medită asupra supărătoarei chestiuni și ajunse la concluzia că indignarea sa nu era îndreptățită. Oare nu tocmai el fusese acela care, pe străzile Rabatului, luase în derădere abanosul pielii și cărlionții de netrecut prin pieptene ai unui negroid?

Iarăși se scurse ceva timp. Într-o dimineață de duminică, pe când fabricantul nostru mai lăncezea în căldura așternutului într-un hotel de lux din Stockholm și se gândea la bulldogul său prea-iubit, dar și la soția sa, în sfârșit, de ce n-aș spune-o, chiar la posibile aventuri amoroase, țiganul se duse la biserică. Acolo îngenunchie smerit, cu fruncea la pământ, lăsându-se mișcat până în străfunduri de predica plină de umanism a popii, ce invita creștinii de toate rasele la înfrățire. Frumoasele cuvinte făcură ca în sufletul mai întotdeauna umbrat al biete creaturi să rezoneze anumite corzi ascunse. Dar nu! Harfe cerești îi picurară în ființă pacea. Așa i se păruse. Când slujba se termină și țiganul se duse la ale sale, mai încrezător în oameni de cum fusese, chiar mai cu poftă de viață, în fața bisericii el trebui să dea peste fiul popii – un tânăr despre care se spunea că-și caută ghinionul cu lumânarea. Ca un făcut, nici acesta nu știu să-și ascundă jignitoarea remarcă «pfui, că negru mai e!»

Cam la o săptămână de la acest episod, și băiatul popii trebui să se refugieze căci, pentru firi zvăpăiate, viața în România devenise periculoasă. Să vedem ce spune marele nostru cronicar Restor Gregari cu privire la ceea ce se petrecea acolo. Citez: Sub stăpânirea de groază a comuniștilor, duhul pretinsului-perfecționism bântuia prin țară. S-a început cu decantarea apelor, obținându-se pe această cale pestilențiala zeamă cu care s-au ars grădinile de flori. Bogaților le-au fost confiscate averile spre a fi

administrate în folosul săracilor până ce și ei și alții, au ajuns la fel de săraci. Stâlpii de cărciumă au fost treziți la noua realitate, hoții au fost îndrumați spre treaba cinstită. Urmarea a fost că majoritatea celor ce până atunci prețuiseră în mod deosebit cumpătarea și cinstirea și-au pierdut definitiv interesul pentru virtute. Netrebnicii au fost puși la zid iar sfinții au fost ridicăți pe soclu. Cum, însă, nu întotdeauna se poate spune cu certitudine, care erau de unii,

care de ceilalți, mulți netrebnici au fost suiți pe soclu pe câtă vreme unii sfinți au fost puși la zid.“

Magistrul făcu o pauză să tragă aer în piept după care continuă: „Dar să revenim la fiul popii din Sofia... Ei uite, că mi-am amintit cum cheamă capitala României! Tânărul, care – pare – nu era nici netrebnic, dar nici sfânt nu era decis s-o rupă cu rigorile dictaturii lui Nicolae Ceaușescu și se pripăși la noi, după cum și eu, fi netrebnic sau sfânt nu este interzis cu totul deși, după lege, nu ai voie să fii în același timp decât una: ori netrebnic, ori sfânt. El găsi aici nouă și minunată patrie, o țară de vis susținută de munți, unul mai mare decât celălalt în care zece de rări argintii mângâie cu tandrețe spațiul nostru vital. Natura, clima, anotimpurile, flora, fauna și altele se contopesc la noi, în Markomania, într-o simbioză poetică fără egale care influențează în cel mai înalt grad filosofia de viață a concetățenilor noștri. Hărnicia, cinstirea inteligența, ardoarea de a cunoaște sunt atribute primordiale, fiind scrise pretutindeni cu litere de mare. Știți dumneavoastră, stimați colegi, o țară în care să existe oameni mai harnici, mai cinstiți și mai inteligenți și mai culti?”

„Desigur, nu!” strigă mișcat doctorul Groj der Hai, șeful hibernalilor markomanni. „Cuvintele dumneavoastră au fost de-a dreptul înălțătoare. Dar să nu se uite, domnule magistrule, de fapt, toate aceste calități ale poporului nostru n-ar fi posibile în absența unor caracteristici antropologice binecunoscute anume culoarea blondă sau aproape-blondă a rezei noastre! Căci nici un om nu poate fi destul de harnic, destul de cinstit, destul de inteligent, destul de cult, dacă nu e blond sau, cel puțin, aproape-blond. Dar să vă las să povestiți și departe despre românul acela – fiul popii din Sofia.“

„Ajuns în Wind-o-bomba, frumoasa noastră capitală, fiul popii fu asaltat din toate părțile de ofertele de muncă. El se bucură să descopere noi oportunități de societate dreaptă, cu oameni prietenoși și ospitalieri cărora – așa credea – tenul său crec culoarea ca pana corbului a mustății sale val n-aveau de ce să le sară în ochi. Din păcate, în întâmplarea îi călăuzi pașii exact în fabrica de fierărie a nostru conațional aflat în Suedia. Locuitorul acestuia, un domn în vârstă cu păr vopsit strident în galben, îl privi cu insistență deasupra sticlei ochelarilor, spunând la rândul său...“

„Plui, că negru mai e!” exclamă în parlamentarii markomanni în frunte cu doctorul Groj der Hai.

„Exact... Departe să se bucure de angajare sa – care avuse totuși loc – românul pălănit cu lacrimi de indignare în ochi. El regretă pe dată că nu se refugiasse în Suedia, țara în care – știți dumneavoastră – oamenii nu erau batjocorea semenii ci, dimpotrivă, erau dintr-o afară de prietenoși și de ospitalieri... Brăzdat tânărul rămase locului, ca săgetat. E de prisos să spun că și acesta era un tip inteligent! El aduse aminte de propria-i aroganță, ce-o arăta într-o dimineață de duminică, după slujbă, și amărât de țigan. Așadar nici indignarea sa nu fusese îndreptățită. Supărându-se pe sine,

...ură ca faptul să nu se mai repete.
 ...această vreme, fabricantului din Wind-o-
 ...a îi mersese excelent în Suedia. Oamenii
 ...intr-adevăr prietenoși și ospitalieri, berea
 ...roșea a pește iar specialitățile din carne de
 ...și costița afumată de ren erau o minune.
 ...tați să vedeți! Mai mult decât o minune,
 ...erau blondinele de aici. Cât de frumoase
 ...Cât de caline! Cât de irezistibile! O rasă
 ...ură, mai ariană, nici că se putea imagina!
 ...at de grația și de parfumul lor, naționalul
 ...căută apropierea fizică a câtorva astfel de
 ...și, ce-și legănau ademenitor șoldurile în
 ...aceleiași înalte-societăți. Din păcate
 ...antului trebui să constate că atât pielea sa ca
 ...a, pătată pe alocuri cu bănuți maro, cât și
 ...rea de un blond spălăcit a părului său nu
 ...căutare la aceste femei. Se știe că, în
 ...al, suedezele preferă bărbații cu tenul
 ...ecat, din ce pricină, doar bunul Dumnezeu
 ...! După un șir de insuccese, fabricantul se
 ...bătut. Fierbând de o indignare îndreptățită,
 ...după cum chiar domnia-voastră ați spus,
 ...te Groj der Hai, nici un pământean nu
 ...fi destul de harnic, destul de cinstit, destul
 ...eligent și destul de cult, dacă nu e blond
 ...cel puțin, aproape-blond, frustratul nostru
 ...ional se înapoie în Wind-o-bomba, la

buldogul său prea-iubit, dar și la soția sa, gata să
 uite pentru totdeauna suedezele. Înainte de a se
 recufunda în fericirea-i familială, el luă o
 importantă măsură profesională în fabrica sa:
 Concedie pe toți angajații săi neîndeajuns de
 blonzi, printre care și pe fiul popii – cel puțin așa
 se istorisește prin cochetele noastre cafenele...“

Ascultând până la capăt lecția servită,
 doctorul Groj der Hai, șeful partidului hibernal
 markomann, exclamă:

„Așa și trebuia! Să-l trimitem pe acest fiu de
 popă înapoi, în România lui. Ce caută el aici?!“

„Asta înseamnă că și românii trebuie să-și
 trimită țigani în India“, observă un parlamentar
 de culoare politică nedefinită.

„Bineînțeles. Să se ducă fiecare acolo de
 unde vine!“ întări Groj der Hai.

„Adică odrasla de șeic în Maroc, negrul în
 Congo?“ voi să știe reprezentantul partidului
 «celor fără de partid».

„Cunoașteți o variantă mai bună?“

„Întrebarea e, unde-i trimitem pe pigmei?“
 se voi încuietor magistrul Thomas
 Chlorophyllus, șeful partidului vegetarian.

„Ei asta-i! Pe ei îi trimitem în Suedia“,
 răspunse hlizind doctorul Groj der Hai iar
 spiritul său revanșard se impuse o dată mai mult.

Versiunea românească aparține autorului

masochist, o sinistru, chiar monstruoasă vecinătate
 a durerii și a plăcerii îți dă forțe noi. Oricât ar părea
 de ciudat...

Niște siluete ghemuite se agită, caricaturi de
 ființe omenești; acolo în fund e o groapă comună,
 care miroase urât. Îmi astup nările. Nu mai am
 puterea să stau de vorbă cu ceilalți. Rămâne pe mai
 târziu. De altfel, sunt atât de mulți! Intru la
 bănueli. Oricare dintre cei care mă înconjoară
 poate să fie un turnător.

O cabană de trestii alunecă, aidoma unei plute,
 pe unda domoală, lentă, a unei mări interioare
 castanii, poate din pricina excrementelor. Ce
 cabană? De ce?

Cineva mi-atunge umărul strivit, pe care mi-l
 închipui învințit după izbitora de ușa de la intrare,
 când m-am împiedicat (sau oi fi fost târât?)

O față surâzătoare, precaută, se apleacă peste
 culcușul meu. Cineva îmi vorbește cu glas scăzut.
 Sunt afundat într-un gol care mă absoarbe ca o
 mlaștină. Dar până la urmă recunosc vocea. Și
 tresar atât de tare, încât mă ridic brusc de pe prici,
 mă frec la ochi, îl apuc frenetic de încheieturile
 mâinilor pe fratele meu, care se desprinde ușurel,
 făcându-mi semn să tac.

– Tu aici? Cum așa? E absurd. Unde suntem?
 Ce închisoare-i asta?

Fiindcă acum nu mă mai aflu în fortul de pe
 malul fluviului, ci în alt loc oribil, aparent mai
 promiscuu, dar mai puțin neomenos de solitar, și
 unde clipa e o pulbere optimistă, împletită din
 duioșie. Cu greu îmi înăbuș bucuria. Căușul
 mâinilor mi se îngâlbenește când îmi astup gura.

Mișună gândaci, păianjeni, șopârle și alte
 lighioane în colțul zidurilor cangrenate de sudoarea
 întunecată a frigului... Ce contează? Fratele meu e
 cu mine. Ne-a adunat laolaltă dorința mea fierbinte
 de a-l vedea înainte de moarte. Și cât e de real! Îl
 ating cu degetele înghețate. Îi vorbesc și-mi
 răspunde.

– Cum ai ajuns aici?, unde suntem?

– Nu interesează. Important e să fugim. Sunt
 atâtea de făcut afară: să protestăm, să protestăm, să
 manifestăm. Să scriem. Și să trăim! Chiar și asta e
 important: viața noastră! Prăpădita noastră de
 viață... O să ne crească părul la loc. O să fim,
 aparent, la fel cu ceilalți. O să ne vedem copiii
 jucându-se...

Da, libertatea noastră! Nici nu-mi vine să
 cred... Să respir toată clorofila pădurilor din
 Monsanto, să mestec crinii primei primăveri, să mă
 urc iar într-un automobil, să conduc, să cuprind
 ziua cu brațele, să iau masa cu prietenii, să modelez
 speranțe din lutul roșu al cuvintelor lor și răssetelor!

– Taci! Nu te înflăcăra! O să ieșim de aici.
 Curând.

– Dar cum?

– Am un plan.

Atunci s-a întâmplat ca lumina verzuie să
 putrezească și pe ziduri să se adune gândacii cu
 care mă distram organizând curse (ca să amăgesc
 neliniștea ce mă prindea dindărătul fiecărei priviri,
 ostile sau indiferente, răsunând chiar și în sunetul
 pașilor mei).

Parcă mi-aș fi pierdut ființa. Sunt zgâlțâit și nu
 reacționez. E doar gardianul care-și face rondul. Nu
 deschid ochii. Nici nu vreau să știu dacă gardianul
 acesta e mai bun ori mai rău decât cel dinainte, dacă
 voi putea sau nu să conțez că va binevoi să-mi dea
 medicamentele. Din nou scrâșnetul negru al cheii
 de fier care mă îngroapă în natura moartă, în cuibul
 de lighioane, în ariditatea de stomac întors pe dos în
 care s-a transformat noaptea răscolată.

Nu mai e nevoie să verific ca să știu că sunt
 singur. Complet singur. Stăpân pe vidul meu
 incolor. Fără ore. Fără destinație, pecetluit cu verde
 de vomisment, răstignit în efigie pe un calendar
 fără date. Un vânt de aripi frânge gemând contra
 zidurilor fortăreței! Curând va suna deșteptarea.

– Frate, am să încerc să mai adorm, să mă agăț
 de același vis, să te reîntălnesc, pe tine și vocea ta
 plină de curaj, de îndemn, de claritate, și apa vieții
 totale care plutește veșnic în privirea ta aurie.

Există izvoare albe de luptă și de bucurie. Sau
 de bucurie-luptă. Izvoare de aură care alungă, în
 tăcerea lor, monștrii nopții. Și care cunosc gesturile
 magice, micile gesturi tainice ale florii în bătaia
 vântului, ale libertății chiar țintuite în carcera de
 piatră a singurătății.

urbano Tavares Rodrigues

...ut în 1923 la Lisabona, prozatorul
 ...ano Tavares Rodrigues și-a petrecut
 ...esența în provincia sudică Alentejo
 ...l-a inspirat de-a lungul activității sale
 ...oricești. Putem menționa, sub acest
 ...ct, romanul *Filipa în ziua aceea*, scris
 ...89 și apărut în românește la Ed.
 ...ter în 1991, ca și ultimul său roman, *A
 ...a de Incerteza (Ora incertitudinii)
 ...licacșes Europa-América, 1995). Alte
 ...ne ale sale traduse în românește sunt
 ...pușii și Sfârșit de exil (Univers,
 ...).*

...a Facultatea de Litere din Lisabona
 ...vut profesor, printre alții, pe Victor
 ...cu, inimosul fondator al primei
 ...tre de limbă și cultură română de la
 ...Facultate, căruia scriitorul îi
 ...ează o frumoasă amintire.

...irit independent, răscolat, a militat
 ...triva regimului fascist din Portugalia
 ...nte de 1974, fiind îndepărtat de la
 ...dra pe care o ocupa, arestat de mai
 ...e ori, și obligat, la un moment dat, să
 ...ileze în Franța. Povestirea de mai jos
 ...spiră din „universul concentraționar“
 ...cealaltă extremitate a lumii romanice
 ...ene.

VINELE NEGRE

nesfârșite, și un soi de măscărici, fără picioare și cu
 gât scrofulos, merge înaintea mea, ștergând
 graffiti-urile de pe ziduri, trăsături de speranță, sau
 disperare?, chiar acolo, alături, indescifrabile, prin
 care condamnații își însemnau zilele de izolare.

S-a deschis ușa grea de fier. Când pleacă
 gardianul, mă întind pe culcuș. Număr pocniturile
 întrerupătoarelor. Vomit și mă culc la loc.

O lumină verzuie pâlpaie în fundul cazematei.
 Astfel, carcera pare toată o zebură, sau cufundată în
 pucioasă. Râd, încetișor, prudent. Am învățat,
 demult, că trebuie să-ți păstrezi curajul pentru
 anchetă. Cât privește loviturile, morale, corporale,
 cotidiene, adevărul e că ele te ajută. Poate că e
 posibil să colecționezi injurii, e posibil ca asta să
 devină ceva exaltant... Oricum, un orgoliu

...n sfârșit am să adorm, după o lungă insomnie
 ...de patruzeci și opt, de șaizeci, de șaptezeci
 ...și două de ore? Stâlpii de telegraf sunt ca
 ...ele unui homar, dar abia îi zăresc, foarte
 ...te, printre gratii. Până și gratiile s-au
 ...ărtat de mine. Oare chiar le văd? Mă doare
 ...l. De ce? Nu-mi amintesc. Știu că m-au
 ...ăit, că au lovit cu pumnul în masa în jurul
 ...m-au pus să alerg, fiindcă mă plânsesem de
 ...Parcă mi-au tras și niște palme peste obraz,
 ...era să leșin, sau să adorm. Pe urmă, și-au cerut
 ...râzând. Așa scria în regulament... Mi-aduc
 ...e doar, foarte clar, de trecerea cenușie de la
 ...ntă la plaja de viermi pe care am nimerit,
 ...acela plin de insecte urmărite ore în șir. Și, de
 ...enea, becul în ochi, tentaculele (sau unghiile)
 ...i păroase care bătea darabana pe masă.
 ...cum sunt îmbrâncit. Străbat coridoare lungi,

ALBERT CAMUS: SCRISOARE CĂTRE UN PRIETEN GERMAN

de RAFAEL CONTE

Invadarea Franței de către trupele lui Hitler, în martie 1940, după lunile acelea de conflict declarat, cu toate că doar latent, ce a fost denumit „la drole de guerre”, l-a surprins pe Albert Camus la Paris, unde lucra ca gazetar și locuia într-un hotel, pe bulevardul Saint Germain. La începutul invaziei, conducerea ziarului său – **Paris Soir** –, la care Camus era secretar de redacție – hotărâște transferarea periodicului la Lyon, în zona greșit denumită „liberă”, ca nefiind ocupată militar de către germani, unde se transferase scriitorul, ducându-și cu el manuscrisul romanului pe care tocmai îl terminase, **Străinul**. La sfârșitul aceluia an, „Paris Soir” revine în capitală, deoarece conducerea ziarului acceptase calea „colaborării” cu ocupantul, dar Camus, care, între timp, se căsătorise cu Francine Faure, din Oran, se reîntoarce în Algeria unde a locuit până în 1942, la început dând lecții într-un centru educațional evreiesc și în plus colaborează la alte publicații, adoptând o atitudine de „rezistență morală” față de trista realitate în care patria sa se afla prinsă în clește. Printre alte lucruri, crease și o organizație care avea rolul de a trece, din Algeria în Tunisia, cetățeni evrei persecutați de regimul de la Vichy.

În 1942 reveni în Franța din motive de sănătate, tuberculoza avansată necesitând tratamente continue și locui într-o localitate din câmpia Lyon-ului, unde intră în contact cu o serie de scriitori care lucrau deja în Rezistența activă împotriva germanilor, ca Pascal Pia, René Char, sau poetul Francis Ponge. De acolo va colabora la diferite publicații clandestine, până ce, la finele lui 1943, vine la Paris unde lucrează intens în grupul de rezistență denumit **Combat**, grup care va reuși să difuzeze trei sute de mii de exemplare ale ziarului clandestin ce purta același nume. În realitate Camus sfârși prin a fi adevăratul inspirator și realizator al acestei

publicații, aducând noi redactori, pe noul său prieten Jean-Paul Sartre care, mai înainte, eșuase în încercarea lui de a crea un grup de rezistență intelectuală din cauza neîncrederii pe care o inspira printre comuniști și gaulliști și, în plus, nu avea relații în mediile ziaristice de atunci.

Înainte de război, Camus publicase, în Algeria sa natală, romanele **Lovitura sorții și dreptul și Nunți**, intrase în partidul comunist din care s-a retras repede. Nereușind să se prezinte, din cauza sănătății, la examenul pentru un post în învățământul public, se dedică intens gazetăriei. În anii aceia de război și de ocupare a Franței, și în timp ce activează în Rezistență riscându-și viața, publică **Mitul lui Sisif și Străinul**, titluri care l-au făcut de-acum faimos, ceea ce i-a permis la Eliberare să scoată **Combat** și să-l transforme într-unul din cele mai importante cotidiene ale Franței din anii aceia. Grav bolnav, el muncește intens și greu în acești ani atât de dificili, și continuă totuși să uimească. Iar aceste patru **Scrisori către un prieten german** sunt, poate, cea mai profundă și gravă mărturie a acelor timpuri tragice. Laonismul lor nu trebuie, din capul locului, să ne înșele, și nici originea lor, căci sunt patru texte apărute circumstanțial din munca lui de scriitor și ziarist în sânul rezistenței, în plinul și întunecatul zgomot al unei lupte cruciale. Sunt scrieri grăbite și de circumstanță, eforturi ziaristice, însă, așa cum se obișnuiește a se întâmpla în cealaltă operă a lui Camus, capacitatea lui reflexivă și uimitoarea sa eficacitate expresivă le transformă în ceva perfect clasic și permanent care poate fi citit în zilele noastre.

Aceste patru scrisori au fost notate între iulie 1943 și în aceeași lună a anului următor, înainte de eliberarea Parisului ce a avut loc în ultimele zile ale lui august 1944, cu toate că numai cele două dintâi au apărut în presa Rezistenței, căreia îi erau destinate, prima în **Revue Libre**, în 1943, și a doua – semnată cu pseudonimul „Louis Neuville” – în **Cahiers de la liberation**, la începutul anului următor. A treia apariție, deja în 1945, în săptămânalul **Libertés**, iar cartea care reunea cele patru scrisori a fost publicată într-o ediție foarte restrânsă la **Gallimard**, în chiar acest an. Primul gând pe care îl suscită azi lectura este cel de a ști dacă a existat cu adevărat acest interlocutor, acest „prieten german” căruia îi sunt adresate aceste magnifice „scrisori”, însă, în momentele de față, nu se cunoaște dacă a fost un ins real, deoarece în opera scriitorului nu există nimic, și nici în gigantica bibliografie asupra persoanei lui care să-l poată confirma. Un element în plus care îi înalță extraordinar de mult valoarea, căci silueta acestui tânăr european imaginar, german și „nazist”, creat atât de convingător de autorul lui, este atât de reală ca și cum ar fi existat cu adevărat.

Cele patru scrisori se eșalonează într-o progresie crescândă în prima, de la demitificarea naționalismului nediscriminat, până la declarația unei implacabile lipse de ură în ultima, trecând prin „pacifista” justificare a violenței, în a doua, și prin orgolioasa proclamare, în a treia, a unei idei despre Europa care încă continuă să fie ceva foarte sensibil în zilele noastre. Aici rezidă cu precizie vigoarea actuală a acestor cutremurătoare scrisori, în aceste clipe în care

vasko popa Cocoșul giruetă

inchinată sârbilor
deportați în Bărăgar

Migrație neagră a popoarelor

Le-au izgonit din casă
zilele lor goale

Neliniștea sub coama acoperișului
fără ferestre sau uși
va fi locuința lor

Împrăștiate în odăi
urmele lor insuflețite
se tânguie în atmosfera rănită

Străzile furioase
tăvălesc trunchiurile însângerate a
copacilor

Sub cirezi sub iesle
în poala tristă a ogoarelor
vor putrezi rădăcinile lor

Deasupra coperișurilor, deasupra
curților
pe fruntea cerului natal
vor amenința nori veșnici
cu blestemul de fier

Încăruntirea lor pământie
cu părul în flăcări
îmbrățișează pragurile părăsite

în românește de D. Mari

lumea traversează pretutindeni crize naționale feroce, și care dau în terorism nediscriminabilă aberația multor mișcări pacifiste la început intenționate, ura, calomnia, falsitate demagogică dominând teritoriul poli corupția competenței liberale transformarea luptă sângeroasă fără cruțare, și reconversia europene într-o cetate economică egoistă izolată în care predomină xenofobia și rasi Acum jumătate de secol, în mijlocul apăsătoare lupte împotriva uneia din tragediile mai teribile pe care lumea a cunoscut-o, / Camus, un tânăr francez din Algeria, să bolnav, cu toate că supradotat ca puțini a plin de o energie de necrezut, a știut nu nur traseze unele din multele diagnostic timpului său, dar și să ne avertizeze de pericole, care și acum ne amenință frontal

Și mai ales, toate acestea scrise de un care nu credea în nici o religie – așa cum repetă de mai multe ori, cu toate că de această carte unui companion creștin Rezistență asasinat de naziști în ultimele zile de războiului –, și nici în comunism, ne încredere în guvernanti și eroi, el căutând sensul final al lumii și al vieții pe acest pământ ci numai în om, în adevăr, solidaritate și jertfă. Puțin timp s-au menținut atunci iluziile sale în 1947, abandonează **Combat** fiind autocritic cu gazetăria epocii sale care îi atâtea iluzii. Un an înainte i se acordase în Rezistenței, însă nu a etalat-o niciodată măcar nu făcuse acest lucru cunoscut și se simțea orgolios pentru această reconversie deoarece el lupta împotriva exilului „Epurării”. Atunci îi scrise el vechiului profesor dintr-o școală algeriană, prietenului totdeauna: „Nu am pretins-o și nici nu m-am la piept. Ceea ce am făcut a fost prea puțin decorația nu a fost oferită încă multora, căzut alături de mine”.

Cum să nu te emoționeze aceste rânduri

În românește
Ezra A

STEFAN STOENESCU: EXILUL, OVIDIU ȘI «OBSEDANTUL DECENIU»

(Note pe marginea unei conferințe la Centrul Cultural Român din New York)

de GABRIEL PLEȘEA

Transpunerea, la peste mai bine de două mii de ani, a suferințelor aristocratului, chiar delicatului Ovidius Publius Naso „uitat” în exilul lui tomitan de cei din partida versă, ai Iuliei, ajunși la putere – asupra număraților *Ovidiu* – elita societății și floarea intelectualității românești – surghiuniți și regimentați în detașamentele de muncă din zărele de la Canal, a făcut-o cu multă convență și convingere academică profesorul Stefan Stoenescu de la *Cornell University*.

Pământul Dobrogei, acest test ultim al durării, al suferinței și, în final, al înge-nchierii și anihilării demnității umane, test care atât în timpul exilului poetului (9 A.D.-A.D.) cât și în al „*obsedantului deceniu*” (1948-1963), rămâne martorul martiriului tuturor celor care au „*păcăuit*” cu participarea la evarea românilor la statutul de națiune modernă, liberă și democrată. Participanți „*voluntari*” la experimentul stalinist de la Canalul Dunărea-Marea Neagră, aceștia au continuat, chiar și în condițiile cele mai dure și imane, precum Ovidiu cu două mii de ani în urmă, să scrie, să slujească tradiția culturală a amului. Cu toți au fost exilați, precum poetul, exilați în propria lor țară – și mulți au murit acolo unde Ovidiu a murit. Cei puțini care au prăvăluit experimentului de la Canal, ca și lui de la Pitești și de la alte centre de „*educare*”, precum și represaliilor în urma momentului 1956 – al contrarevoluției din Un-garia – au continuat să scrie, chiar dacă publi-carea le-a fost interzisă la editurile de stat. Dar trebuia la altarul muzelor nu le-a fost în zadar. Monumentul lor a răzbit dincolo de zidurile tem-elor și de sârma ghimpată a lagărelor comu-niste. Zahu Pană le-a adunat creațiile într-o

culegere, *Poezii din închisori* (publicată, cu un cuvânt înainte de Vintilă Horia, în 1982, la editura *Cuvântul Românesc* din Hamilton, Ontario, Canada). O selecție din aceste poezii a fost publicată și în engleză (*Poems From Communist Prisons*) în traducerea Maicăi Alexandra (Principesa Ileana a României). De asemenea, volumul *Cu acul pe săpun*, 1989, Hamilton, Ontario, cuprinde mărturiile ale suferințelor celor persecutați sub regimul comunist. Se distinge poezia *Dobroge*, a lui Zahu Pană, deplângând amarul poetului antic ce,

... frânt de dor, cu lacrimi și cu fiere,
plângea pierdute zări mediterane

dar și a celui modern, exilat și el pe „*pământul vechei Sciții – călcat de ere ca de brontozauri*”, și care, depășindu-și condiția,

Îngrop în mâl penița cu iridiu
și beau cu cel din urmă scit de-aramă
Din depărtare Tristia mă chemă
pe insula unde a scris Ovidiu!

Eseul profesorului Ștefan Stoenescu – o incursiune în istoria noastră culturală – a constituit și o recontextualizare a evenimentelor în perioada dogmatică, 1948-1963. Un moment luminos în anii teroarei l-a constituit celebrarea bimiraliului nașterii lui Ovidiu, în 1957, cu care, ocazie poeți consacrați laolaltă cu cei ce băteau la ușa consacrării și-au dezlănțuit forțele și talentul în poeme omagiale, piese, traduceri și critică literară. Mihai Beniuc: *Moartea poetului*, Victor Eftimiu: *Ovidiu*, A.E. Baconsky: *După două mii de ani* (la acea dată proslăvea Canalul!). Simion Stoilnicu: *Ovidiană*, Cicerone Teodorescu: *Ovidiu, Insula lui Ovidiu*, George Dan: *Ovidiu, Dobrogea mea*, Pavel Bellu: *Întâlnire cu Ovidiu, Pontica*, Cezar Baltag: *Ovidiu*, Gheorghe Grigurcu: *Ovidiu*, Petre

Solomon: *Metamorfoze, Poetul Ovidiu în exil*, Mircea Marc: *Nostro Ovidiu – Gânduri estivale, Nostro Ovidio Extra muros*, Vlaicu Bârna: *Dobrogea*, Ștefan Bezdechi: *Ad bis millesimos P. Ovidii Nasonis natales XIII kalendas Apriles anni MCMLVII-i*, Traian Lăzărescu: *Ad Ovidium*, Petru Manoliu: *Ovidiu la Tomis*, Eusebiu Camilar: *Epistole din exil*, Teodor Naum: *Tristele, Ponticele*, Ovidiu Drâmba: *Ovidiu*.

Un alt moment descris de profesorul Stoenescu a fost acela al relativei liberalizări culturale din perioada 1964-1971, o perioadă de reabilitări culturale (Măiorescu, Goga, Mircea Eliade, Lucian Blaga, V. Voiculescu, artiștii plastici Țuculescu și Anghel, curente decedente etc.) dar și unul în care scriitorii au recurs la un *modicum* de exprimare creatoare, definit mai mult printr-o concentrare asupra trecutului tocmai pentru a evita reacția cenzurii. Din nefericire această perioadă liberală a fost urmată de una plină de zig-zaguri în politica culturală – liberalizare alternată cu „*strângerea șurubului*”. După care – aș adăuga ca o paranteză la expunerea prof. Stoenescu – din 1977 a venit o a doua „*decadă blestemată*”, decadă prelungită de fapt până la lichidarea Ceaușeștilor în 1989. Trivializarea actului creator prin direcționarea lui spre imnuri, ode și osanale închinare cărmăciului unic, „*geniul Carpaților*”, în spectacole monstruoase de tipul „*Cântarea României*” au dus la producerea literaturii „*de sertar*” ori la publicarea operelor literare contestate în străinătate. Alții au ales tăcerea – uneori tot atât de vinovată, căci

Dacă taci –
pe-atâția Daci
cu ce bazme-i mai împaci?!

cum versuia Aron Cortuș prin anii '50 în a sa *Pontica*. Aceași poezie făcea aluzie la un blestem ce ar apăsa asupra Dobrogei, poate asupra întregii țări, căci Ovidiu,

Surghiunit spre Răsărit,
pe-aste făruri asvârlit
soarta grea l-a pedepsit:

Să rămână printre noi
– trup de sloi și gând de sloi, –
până-n ziua de apoi...

Dar se putea ca poetul să renunțe la chemarea sa? Cel surghiunit la capătul lumii de Augustus, orgoliosul împărat ce își vedea autoritatea subminată de cunoștințele tainice și de renumele lui Ovidiu, ori cel surghiunit în același ținut inospitalier, să sape în lanțuri la o operă ce materializa în variantă locală proiectele demențiale ale lui Stalin? Nu! Nu Ovidiu, în nemilosul lui exil. Căci, iată, s-a apucat să învețe limba localnicilor, ba chiar să compună un poem, punând „*cuvintele barbare în cadența noastră latină*”, ceea ce îi reconferă statutul de poet:

...et Getico scripsi sermone libellum
structaque sunt nostris barbara verba modis:
et placui (gratare mihi) coepique poetae
inter inhumanos nomen habere Getas.

Și nici poetul de după două milenii, un Zahu Pană, un Caratană, Vasiliu, Zuca, ori un Ciurunga, care nu s-a dat bătut și și-a compus poemul chiar dacă a trebuit să-l scrie „*cu acul pe săpun*”.

Prelegerea profesorului Stoenescu a oferit și o revizitare a interesului față de „*primul poet din părțile noastre*” arătat de cărturarii și scriitorii români dinaintea perioadei analizate, de la Miron Costin, Nicolaus Olahus, continuând cu Vasile Alecsandri și Eminescu, și ajungând la Nicolae Iorga.

În încheierea acestor consemnări se cuvine menționată participarea, pentru recitarea versurilor, a două talentate actrițe, Cerasela Stan și Mireille Temo, precum și faptul că această interesantă manifestare a avut loc la Centrul Cultural Român din New York, beneficiind de organizarea d-nei Micaela Ionescu. În audiență s-a aflat și dl. general Nicolae Spiroiu, consilier militar la Națiunile Unite.

1. In Agora, ca și în artă, Ana Blandiana nu renunță la „Calitatea de martor“ (1970)
2. Scrutând cu premoniție „Țara îndepărtată“ (1974), Sorin Titel.
3. Prin 1984 erau împreună: Henriette Yvone Stahl, Radu Boureanu, Radu Tudoran și Laurențiu Fulga.
4. Gheorghe Pituț, asistat de Liviu Călin, mai află câte ceva despre „Sunetul origina“ (1970).
5. O repartitie inegală – trei critici și un poet. De la stânga la dreapta: Nicolae Prelipceanu, Mircea Zăciu, Eugen Negrici și Corneli Regman.

